

onze Kerken nog zóó veraf is, dat hun classis in de verdere behandeling van de zaak Lisse daarop riet wachten kan, en het hem voorkomt, dat zij goed zal doen, daarin verder naar haar beste weten te handelen.

Hiermede is de Kerkeraad aan het einde van zijn rapport omtrent hetgeen hij gedaan heeft ter vervulling van de hem gegeven opdracht.

Hij hoopt, dat zijn handelingen Uwe goedkeuring kunnen wegdragen.

De Heere geve op zijn tijd en in zijn weg de om velerlei redenen gebodene en de om velerlei ernstige belangen zoo zeer noodige eenheid en sâambinding in het kerkelijk leven aller Gereformeerden in Nederland.

Hij leide Uwe Vergadering door zijn Geest en verlichte haar met Zijn Woord en doe hare handelingen strekken tot opbouw der Kerken en tot eere zijns naams.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht,

K. FERNHOUT Mz., *h. t. Praes.*

P. J. W. KLAARHAMER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE A.

Utrecht, den 6den Juli 1910.

*Aan de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde
Kerk, vergaderd te Utrecht den Juli 1910 en
volgende dagen*

Weleerw. en Eerw. Broeders.

Namens de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amsterdam in 1908, heeft de kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht de eer, het volgende ter Uwer kennis te brengen.

De Generale Synode voornoemd heeft met gemeene stemmen goedgevonden, aan „de Kerk van Utrecht” op te dragen „om onderhandelingen te voeren” over het samenleven in één kerkelijk verband, niet alleen met „de Gereformeerde Gemeenten in Nederland” maar ook „met alle Gemeenten, die de Gereformeerde belijdenis houden, en niet met ons in kerkelijk verband leven”.

Blijkens dit besluit begeeren de Gereformeerde Kerken, dat alle Kerken van Gereformeerde belijdenis in één kerkelijk verband zullen saamleven en dat tusschen haar alle kerkelijke gedeeldheid ophoude.

De redenen waarom zij dit begeeren zijn:

dat een niet-saamleven in één kerkverband van Kerken, die dezelfde belijdenis hebben en bovendien eenzelfde liturgie en kerkenorde onderhouden en dezelfde taal spreken, gansch ongemotiveerd is;

dat het gedeelde leven van zulke Kerken niet is naar den Woorde Gods;

dat alle gedeeldheid in het kerkelijke leven te betreuren is, wijl het niet dienstig en bevorderlijk kan zijn aan de openbaring der eenheid van het lichaam van Christus, en aan de rechte en volle oefening van de gemeenschap der heiligen in den weg staat; maar dat zulk eene gedeeldheid als zij „gansch ongemotiveerd” is, niet slechts te betreuren, maar zondig is en schuldig doet staan voor God;

dat de ernst der tijden het meer dan ooit voor de Gereformeerde Kerken ook in ons vaderland dringend noodzakelijk maakt, dat zij wêlsaamgebonden leven en met eenparigheid arbeiden, om haar hooge en heerlijke roeping en taak op alle levensterrein te kunnen vervullen.

Aangezien nu, Broeders de „Christelijke Gereformeerde Kerk” zoowel als de „Gereformeerde Kerken” de „Gereformeerde belijdenis houden” en deze beide kerken-groepen toch niet met elkander „in kerkelijk verband leven”, zoo meende de Kerkeraad, dat hij in het vervullen van de opdracht der Generale Synode bovengenoemd geheel te kort zou schieten, indien hij verzuimde U mededeeling te doen van het besluit dier Synode en van de hem gegeven opdracht; voorts afwachtinge hoedanig antwoord door U op bovenstaande mededeeling zal worden gegeven.

Mocht het Gode behagen, dit schrijven te doen dienen als aanleiding tot voorloopige correspondentie of bespreking der mogelijkheid van kerkelijk saamleven, en van de mogelijke bezwaren, die aan het tot stand komen daarvan mochten in den weg staan, dan zou dit ons en de Gereformeerde Kerken in het gemeen een oorzaak van dank aan den Heere zijn.

De Heere, die Sion liefheeft, leide U in al Uwe beraadslagingen en besluiten door Zijn Geest en verlichte U door Zijn Woord en geve U ook op dit schrijven alzoo te beslissen als meest tot opbouw van Sion en tot eere Zijns grooten Naams kan zijn.

Met broedergroet en zegenbede,
de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht,
(w. g.) K. FERNHOUT, *h. t. Praes.*
J. BREUKELAAR, *h. t. Scriba.*

Utrecht, 26 Juli 1910.

BIJLAGE B.

Aan den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Utrecht.

Weleerw. en Eerwaarde Broeders!

De Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, ontvangen hebbende het schrijven, dat U, namens de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amsterdam in 1908, haar hebt gezonden, inhoudende verzoek om onderhandelingen te voeren over het samenleven in één kerkelijk verband, heeft de eer U daarop het volgende te antwoorden.

Dat zij met belangstelling kennis genomen heeft van Uw schrijven en erkent, dat er, naar den eisch van Gods Woord, een zoodanig kerkelijk samenleven moest zijn tusschen allen, die dezelfde belijdenis, liturgie en Kerkenorde hebben, hoewel de Synode niet kan nalaten uit te spreken, dat er in theorie dezelfde belijdenisschriften kunnen zijn, terwijl in de praktijk vele afwijkingen kunnen wezen, gelijk de leergeschillen in Uwe Kerken ons doen zien en o. a. blijkt uit de aangenomen stellingen in 1905, —

dat zij met U betreurt de gedeeldheid, die er thans in dit opzicht bestaat.

Zij veroorlooft zich echter onder Uwe aandacht te brengen, dat de oorzaak van deze gedeeldheid niet ten laste komt van de Christelijke Gereformeerde Kerk om reden ook in 1886 deze eisch van Gods Woord gold, maar toen door de „Ned. Geref. Kerk (doleerende)” met voeten getreden werd, —

dat er in 1892 eene „vereeniging” is doorgedreven, waardoor het werk Gods van 1834 werd miskend, —

dat de geschiedenis der Gereformeerde Kerken voor ons duidelijke bewijzen levert, dat er destijds geene „vereeniging” gesloten is, om reden de beginselen der Seperatie en der Doleantie nog al tijd gescheiden naast elkander voortbestaan en tot allerlei wanverhoudingen aanleiding geven.

Om bovengenoemde redenen kan de Christelijke Gereformeerde Kerk, als wettige voortzetting van de Kerk van 1834, zijnde de historische voortzetting der Geref. Kerk in Nederland, nimmer samengaan met de Gereformeerde Kerken, daar alle Gereformeerden naar den eisch van Gods Woord en de Formulieren van Eenigheid geroepen zijn tot de Christelijke Gereformeerde Kerk zich te voegen

De Koning der Kerk geve U dit biddend te overwegen en bewerk U door Zijnen Geest, opdat de gedeeldheid worde weggenomen en eene uit den Heiligen Geest geboren eenheid worde aanschouwd.

De Synode der Christ. Geref. Kerk, vergaderd
te Utrecht in Juli 1910:

F. LENGKEEK, *Praeses*
G. RENKEMA EZN., *Scriba.*

BIJLAGE C.

Utrecht, 25 Mei 1910.

Aan de Synode der „Gereformeerde Gemeenten in Nederland”.

Weleerw. en Eerw. Broeders.

Uw schrijven d.d. Juni 1908 is door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, in dat jaar te Amsterdam gehouden, ontvangen en met ernst overwogen.

Het zal U bekend zijn, welk besluit door deze Synode genomen is in zake noodige en gewenschte nadere onderhandelingen over de hereeniging van wie saâmhooren en nu kerkelijk gescheiden leven.

Zij heeft wederom de Gereformeerde Kerk van Utrecht aangewezen, om de aangevangen onderhandelingen met Uwe Gemeenten zoo mogelijk voort te zetten.

Deze Kerk acht dit eene aangename en vereerende taak, die zij gaarne volbrengt; van den Heere wijsheid en voorzichtigheid en bovenal de leiding des H. Geestes afbiddende niet alleen voor zich zelve, maar ook voor U, opdat de te voeren correspondentie of de te houden samenspreking te zijner tijd tot het beoogde doel mocht leiden.

Haar Kerkeraad dan, gevolg gevende aan genoemde opdracht, wendt zich nu tot Uwe Eerwaarde Vergadering met het broederlijk dringend verzoek, dat door U overeenkomstig de verklaring gedaan in het slot Uwer missive Deputaten worden benoemd tot het houden der ook door onze Generale Synode gewenschte samenspreking.

Het bovenbedoeld schrijven toch eindigt met deze van welwillende gezindheid getuigende verklaring: „Acht uwe Synode het wenschelijk nader saâm te spreken, gaarne stellen wij ons ten Uwen dienste”.

De Kerkeraad oordeelt, dit niet anders te mogen verstaan dan als een ingaan Uwerzijds op zijn voorslag, om eene commissie te benoemen, die met eene commissie uit zijn midden praeparatoire samensprekingen kan houden.

Van zulke samensprekingen verwacht hij nu ook hierom te eer eene goede uitkomst, omdat uit Uw meergemeld schrijven blijkt, dat Uwe en onze Kerken het ten principieele eens zijn over de zaak, waarom het gaat, n.l. de kerkelijke eenheid van wie een zijn in belijdenis en liturgie en kerkenorde.

Hiermede toch staat voor samenspreking en onderhandeling het uitgangspunt, de basis en de maatstaf vast. Waarbij dan nog komt, dat wij uit dezelfde historische kerken herkomstig zijn. Het uiteengaan begon pas in den loop der vorige eeuw en was niet opzettelijk, ook niet uit oorzaak van principieele verschillen, maar meer het onopzettelijk gevolg van allerlei omstandigheden en van een verschillend inzicht in de wijze en den weg om te komen tot reformatie der gedeformeerde kerken.

In Uw schrijven bovengenoemd worden dan ook alleen praktische bezwaren genoemd tegen eene vereeniging van Uwe en onze Kerken in één kerkverband.

Een dezer bezwaren is dat Uw eigen kerkverband nog jong en zwak is, en dus voor de tot standkoming van het door U en ons bedoelde samenleven nog niet rijp.

De Kerkeraad is het met U eens, dat in deze met voorzichtigheid dient gehandeld te worden, dat haasten daarom niet gewenscht is en dat, indien immer mogelijk, eene eventueele vereeniging geen nieuwe scheuring moet tengevolge hebben, waartoe men in Nederland helaas zoo heel spoedig besloten is.

Hij is daarom ook tot heden niet ingegaan op Uwe verklaring in den bovenaangehaalden slotzin van Uw schrijven. Mede omdat Gij daarin eene eventueele vereeniging zoo zeer verre stelt, en ook omdat Gij niet met zooveel woorden vermeldt, dat de gewenschte commissie Uwerzijds benoemd is en wie dan haar leden zijn.

Nu evenwel blijkt een bericht in een der kerkelijke bladen Uwe Synode saâm komt, meende hij niet langer te mogen wachten en niet verantwoord te zijn, zoo hij niet nogmaals Uw aandacht voor deze zoo ernstige zaak vroeg, U daarmede tevens bewijs gevende, dat de Gereformeerde Kerken de kerkelijke eenheid aller Gereformeerden in Nederland geboden en gewenscht blijven achten en daarom niet aflaten van het zoeken te vereenigen van wat nog gescheiden is.

Het spreekt van zelf Broeders, dat het praeparatoire karakter der bedoelde conferenties der beide commissies medebrengt, dat zij tot niets binden en in niets praejudicieeren.

Wilt ons verblijden met het gewenschte antwoord.

Wij eindigen met de bede, dat de Heere U bij al Uwe beraadslagingen verlichte door Zijn Woord en U leide door Zijn Geest tot al zulke beslissingen als meest kunnen dienen tot welzijn van Gods Sion, tot opbouw en sterking Uwer kerken en tot eere van 's Heeren Naam.

Met broedergroet,

de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht,

(w.g.) J. BREUKELAAR, *h. t. Praes.*

P J W KLAARHAMER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE D.

*Den Kerkeraad der „Gereformeerde Kerk”
van Utrecht.*

Weleerw. en Eerwaarde Broeders!

Uw schrijven van 25 Mei l.l. bereikte onze Synode nog juist in tijds om er eenige aandacht aan te wijden.

De Synode van Goes, vergaderd Mei 1909, had kennis genomen van het schrijven der te Middelburg benoemde deputaten aan de Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, d.d. Juni 1908 en tevens hare instemming met den inhoud van dat schrijven betuigd. Dienovereenkomstig spraken onze gemeenten dan ook nu weder. Vreesden bovenbedoelde deputaten in hun U bekende missive, „dat de tijd van kerkelijk saamleven met Uwe kerken nog niet gekomen is”, de Synode bevestigde die vrees.

We mogen het U, Broeders, niet verhelten, dat onze gemeenten in haar jongste vergadering van zulk een saamleven niets wilden weten. We staan h.i. te ver van elkander; de scheiding in zulke plaatsen waar en van de „Gereformeerde Kerken” en van onze gemeenten eene openbaring is, is te groot dan dat er ook maar eenigszins sprake zou kunnen zijn van een algeheel samenleven, wijl toch, wil 't daartoe komen, de begeerte moet ontwaken in de plaatselijke gemeenten. Het tot één worden mag o. i. niet den kerken opgelegd. De Synode zou de ontstane begeerten slechts mogen leiden. En juist die begeerten zijn er niet; in onze gemeenten wortelde nog de overtuiging niet, dat we naar Gods Woord gehouden zijn met de „Gereformeerde Kerken” de Instituair Eenheid van Christus' kerk te openbaren.

Er gingen dan ook stemmen op tegen een nader samenspreken met Uwe kerk, doch terwille van de te Middelburg benoemde deputaten, die zich ten Uwen dienste stelden, gaf men 't hun over eene samenspreking te hebben, gelijk Gij vroegt: „tot niets bindend en in niets praejudicieerend”.

Als benoemde deputaten meenden wij U van bovenstaande niet onwetend te mogen houden. Wij geven het aan U over, al of niet te confereeren nog. En bijaldien Uwe vergadering zulk eene conferentie niet mocht overbodig achten, vernamen wij van U gaarne plaats en tijd der vergadering.

Met de meeste hoogachting,
namens deputaten der Gereformeerde Gemeenten,
G. H. KERSTEN.

Rotterdam, 4 Juli 1910.

BIJLAGE VI.
(Art. 23.)

**Advies inzake het optreden van Studenten voor
de Gemeente.**

In handen uwer Commissie werden gesteld enkele voorstellen van de Particuliere Synode van Overijssel, Drente, Zeeland en van de classis Alkmaar, van deze strekking dat deze Synode terugkome op het besluit van de Synode van Amsterdam en het aan de studenten in de Theologie worde toegestaan zoo nu en dan een stichtelijk woord voor de gemeente te spreken. Uwe Commissie heeft de eer het volgende onder uwe aandacht te brengen.

In het kerkelijke leven heerschte op dit punt tot nog toe weinig vastheid. Bepaalde de Synode van 1892 dat het aan de studenten van de Theologische School na het candidaatsexamen A, en aan de studenten van de Vrije Universiteit na afgelegd candidaatsexamen vergund zou zijn zoo nu en dan bij den openbaren dienst des Woords voor de gemeente op te treden, de Synode van 1896 wijzigde reeds deze bepaling en besloot, dat het „aan studenten na afgelegd candidaatsexamen en met toestemming der hoogleeraren vergund zal zijn om nu en dan onder leiding van den kerkeraad in de gemeente een stichtelijk woord te spreken” (Art. 134). De Synode van Groningen kwam hierop terug (Art. 52) en stond het optreden van studenten in de Theologie weder toe. Maar in 1908 bepaalde de Synode van Amsterdam, dat aan studenten in de Theologie, die nog geen praeparatoir examen voor de classis deden, het optreden voor de gemeente niet meer zal worden toegestaan” (Art. 60).

Uwe Commissie zag zich van zelf voor deze vraag gesteld welke overwegende redenen deze Synode er toe zou kunnen en moeten leiden om op het besluit van

BIJLAGE VII.
(Art. 28.)

Rapport van de Deputaten voor de Generale Kas tot
steun der verzorging van Emeriti-predikanten,
predikantsweduwen en -weezen.

De Deputaten der Generale Synode voor de Generale Kas tot steun der verzorging van Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen, DS. J. A. GOEDBLOED, DS. J. H. DONNER, Ouderling G. J. BRUGSMA en Ouderling H. BRINK alsmede ondergeteekende, hebben de eer aan de Generale Synode van Zwolle het volgend rapport aan te bieden van de werkzaamheden, sinds de Amsterdamsche Synode door hen verricht

Tot hunne blijdschap kunnen zij mededeelen, dat de Gereformeerde Kerken bij den voortduur meer zich hare roeping bewust worden in zake de verzorging van Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -weezen. Van jaar tot jaar vermeerderden de uitgaven, doch ook van jaar tot jaar steeg de offervaardigheid, waaruit de zegenrijke werking der Utrechtsche regeling betreffende Art. 13 K.O. duidelijk blijkt. Sedert de Amsterdamsche Synode is het totaalbedrag, jaarlijks noodig voor deze aangelegenheid, met bijna vijftien duizend gulden geklommen, zoodat het nu het cijfer van *negentig duizend gulden* heeft bereikt.

Voortdurend winnen de Deputaten informatiën in, ten einde volkomen op de hoogte te zijn met hetgeen in de onderscheidene Classicale en Particulier-Synodale ressorten voor hulpbetoon bij de uitvoering van Art. 13 K.O. wordt gedaan en maken dienaangaande de noodige aantekeningen.

Steeds waren zij ook bereid aan de Deputaten der Particuliere Synoden de gevraagde inlichtingen te geven, mits deze zich bepaalden tot het Particulier-Synodaal ressort, vanwaar de aanvraag om inlichtingen kwam. Algeheele opening van zaken meenden de Deputaten alleen te moeten geven aan hunne lastgeefster, de Generale Synode. Aangenaam zal het hun zijn te vernemen, dat de Generale Synode dit hun gevoelen deelt.

Tot hun genoegen kunnen Deputaten ook berichten, dat de omslagen over de Particuliere Synode, die daarvoor in aanmerking kwamen, geregeld aan de Generale Kas zijn uitgekeerd, zij het ook in sommige gevallen na eenige correspondentie of na eene samenspreking met de betrokken Deputaten.

Ook in dit driejarig tijdvak kon de bepaling der Utrechtsche Regeling, B. N° 3, niet in alle consequentie worden toegepast. De financieele draagkracht der kerken van sommige Particuliere Synoden liet het niet toe. Stoornis in den gang van zaken gaf dit echter niet, wijl enkele Classicale en Particulier-Synodale ressorten heel wat boven het „Utrechtsche peil” verheven zijn. Of evenwel dit niet meebrengt, dat er op den duur eenige wijziging in het percentage, dat nu geldende is, moet worden aangebracht, is eene vraag, die Deputaten aan de Generale Synode met alle bescheidenheid in overweging geven.

Eenige moeilijkheid is er gerezen tusschen Deputaten der Generale Synode en die der Particuliere Synode van Drenthe. Het verleenen van steun uit de Generale Kas is natuurlijk gebaseerd op de uitgaven, die de Kerken volgens Art. 13 K.O. hebben te doen. Nu bleek aan Deputaten dat DS. R. GRÜNTKE, emeritus-predikant van Smilde (B.) voor *f* 600.— op de lijst van de Deputaten der Particuliere Synode van Drenthe was aangegeven, terwijl hem slechts *f* 500.— werd uitbetaald. Bij de toewijzing van de geheele hulpaanvraag van de Deputaten der Particuliere Synode van Drenthe hebben de Deputaten daarom den eisch gesteld, dat aan DS. R. GRÜNTKE ook moest worden uitgekeerd het bedrag, waarop hij door hen was gesteld. De Deputaten van Drenthe hebben echter geweigerd aan dezen eisch te voldoen, met de bewering er bij, dat de Deputaten der Generale Synode niet het recht hadden een dusdanigen eisch te stellen. Beleefd verzoeken Deputaten naar Art. 13 K.O. der Generale Synode, aan deze hunne handeling hare goedkeuring te hechten.

Met dank aan den Heere God kan nog medegedeeld worden, dat de Generale Kas in deze drie jaren heeft ontvangen: een legaat van wijlen Mej. C. A. H. B. te 's G. groot *f* 500.—; van wijlen P. te S. groot *f* 100.—; voorts een gift van *f* 100.— van den heer P. v. B. te L.; een gift van *f* 215.— van DS. E. B. te S.; en een gift van *f* 200.— van den Heer J. W. H. te D.

Tevens werd bericht ontvangen van den Heer A. P. v. d. Vlucht, notaris te Utrecht, van een met vruchtgebruik belast legaat, groot *f* 2000.—; en van den Heer Th. Ruijs, notaris te Amsterdam, van een met vruchtgebruik belast legaat, groot *f* 1000.—.

De hulpaanvragende Particuliere Synoden waren in 1908-'09 Drenthe, Overijsel en Utrecht; in 1909-'10 en in 1910-'11 dezelfde. Voor 1911-'12 komt ook Gelderland op de lijst der hulpaanvragende Particuliere Synoden te staan.

De uitkeeringen aan de Kerken van Antwerpen en Brussel hebben geregeld plaats gehad.

De bezittingen der Generale Kas zijn de volgende:

N°. 1. f 20000.— aan obligatiën in de 4% geldleening van de Vereeniging tot Chr. verzorging van Krankzinnigen te Veldwijk. bezwaard met eene lijfrente van f 800 's jaars (gelijkstaande met de rente van dit kapitaal).

N°. 2. f 2200.— obligatie ten laste van de Gereformeerde Kerk te Tholen (A), rentende 4% 's jaars.

N°. 3. f 900.— aan Aandeelen in de geldleening van de Gereformeerde Kerk te Baarn, rentende 3% 's jaars.

N°. 4. f 1500.— Schuldvordering ten laste van G. R. Miedema, landbouwer te Leeuwarden, rentende 3% invorderbaar na zes dagen opzegging.

N°. 5. f 500.— Schuldvordering ten laste van G. R. Miedema, landbouwer te Leeuwarden, rentende 3%, direct na opzegging invorderbaar.

N°. 6. f 500 kasgeld.

Aan het einde van dit verslag danken Deputaten de Generale Synode voor het herhaaldelijk in hen gesteld vertrouwen, verzoeken haar beleefd de in dit rapport aanwezige vragen in welwillende overweging te nemen, en bidden haar des Heeren zegen toe over al haren arbeid, bijzonderlijk ook over hetgeen verricht wordt in het belang der Emeriti-predikanten, predikants-weduwen en -weezen.

W. B. RENKEMA, *Rapporteur*.

Generale Kas Art. 13 K.O.

Rekening van Ontvangsten en Uitgaven over de boekjaren 1908—1911.

ONTVANGSTEN:	1908/09	1909/10	1910/11	Samen	UITGAVEN:	1908/09	1909/10	1910/11	Samen
Groningen . . .	f 200.—	f 200.—	f 200.—	f 600.—	Drenthe	f 500.—	f 600.—	f 675.—	f 1775.—
Friesland N.D..	300.—	300.—	250.—	850.—	Overijssel . . .	800.—	835.46	1000.—	2635.46
Z.D..	400.—	400.—	500.—	1300.—	Utrecht	600.—	560.—	560.—	1720.—
Gelderland . .	625.—	500.—	—	1125.—	Antwerpen . . .	875.—	850.—	800.—	2525.—
N.-Holland . .	1250.—	900.—	1500.—	3650.—	Brussel	325.—	650.—	600.—	1575.—
Z.-Holland N.D.	200.—	200.—	200.—	600.—	renten, ver-				
Z.D.	100.—	100.—	100.—	300.—	schotten, etc. .	946.30	876.81	877 82 ^s	2700.93 ^s
Zeeland	75.—	100.—	100.—	275.—	uitstaande				
N.-Brabant . .	400.—	400.—	400.—	1200.—	gelden	1000.—	500.—	—	1500.—
renten	964.50	987.—	1007.—	2958.50	saldo in kas . .	—	—	372.36 ^s	372.36 ^s
legaten en giften	735.—	—	427.50	1162.50					
reserve	—	500.—	—	500.—					
saldo kasgeld .	282.76	—	—	282.76					
	5532.26	4587.—	4684.50	14803.76		5046.30	4872.27	4885.19	14803.76

W. B. RENKEMA, *Rapporteur*.

BIJLAGE VIII.
(Art. 28).

Rapport in zake het schrijven van Ds Grüntke

Door Ds R. GRÜNTKE, Em. pred. bij de Gereformeerde Kerk van Smilde (B) is een schrijven gericht aan de Generale Synode, behelzende een verzoek, om haar invloed aan te wenden, dat Z.Eerw. zijn emeritaats-tractement f 600.—, ten *volle* moge ontvangen.

In zake dit verzoek dient men te weten, dat door Ds. GRÜNTKE thans slechts f 500.— wordt ontvangen. Door de Classis Assen en de Particuliere Synode van Drenthe wordt te zamen f 440.— opgebracht. Door de Kerk van Smilde (B) zelf f 60.— : te zamen f 500.—. De Particuliere Synode van Drenthe geeft echter f 600.— op, uitgaande van de gedachte, dat de Kerk van Smilde (B) f 160.— dient te geven; waartoe deze Kerk evenwel niet in staat schijnt te zijn.

(Advies volgt in Art. 28.)

G. WISSE. *Rapporteur*.

BIJLAGE IX
(Art. 30.)

Rapport van de Deputaten voor Hulpbehoevende Kerken.

De deputaten voor de Generale Kas voor hulpbehoevende Kerken hebben de eer nevensgaand over te leggen den staat van ontvangsten en uitgaven voor deze Kas over de jaren, verlopen sinds de Generale Synode van Amsterdam

Daaruit blijkt dat over elk dier jaren aan de Kerk te Kootwijk uitgekeerd is kunnen worden de som van f 840.—, het bedrag dat voor haar ten laste is van de Generale Kas.

Voorts dat ook over elk van die jaren uitgekeerd is, naar haar aanvraag, aan de Commissie tot steun van de door de actie van 1886 in het ongereede geraakte Catechiseermeesters, eene som van f 500.—, evenals tot dusverre, de helft van het maximum voor dit doel gereserveerd.

Bovendien kon tweemaal aan de Kerk te Helmond, welke eveneens aan uwe deputaten was aanbevolen, toegelegd worden een bedrag over 1908/1909 van f 100.— en over 1909/1910 van f 45.—; over 1910/1911 ontving deze kerk niets.

Terwijl eindelijk de staat van de geldmiddelen over 1908/1909 toeliet eene bijdrage te geven aan de Kerken van Bozum en van Hijken, aan elk f 80.—.

Over den gang van zaken valt niet te roemen.

In 1908/1909 werd nog ontvangen f 1614.66^s; in 1909/1910 daalde dat bedrag tot f 1386.96^s, in 1910/1911 zelfs tot f 1376.69^s.

Het is niet gemakkelijk de vermoedelijke redenen van dezen teruggang aan te wijzen.

Wèl valt over het laatste jaar vast te stellen, dat geene collecten ontvangen werden uit de Classen Arnhem, Apeldoorn, Harderwijk, Goes, Zierikzee, Tholen en Drachten.

Ook rijst uit de cijfers van de ingezonden bedragen twijfel, of wel de hand gehouden wordt aan de te Groningen getroffen regeling aangaande het deel van de inzamelingen voor hulpbehoevende Kerken, dat voor de Generale Kas zou bestemd worden.

Doch uit welke oorzaken de teruggang moge zijn ontstaan, het bestaan daarvan is een feit, dat bedroevend mag worden genoemd

Wèl kwamen geene aanvragen in van Kerken, maar op de lijst der aanbevolen Kerken staat sinds vele jaren de Kerk van Helmond

De belangrijke beteekenis van deze Kerk met het oog op de Gereformeerde Kerken in Noord-Brabant en Limburg noopte er vroeger toe, uwen deputaten hare verzorging mede aan te bevelen; en nu is over het laatste jaar niets beschikbaar gebleven, dat de moeite waardig zij.

Deputaten meenen daarom goed te doen, de Kerken in hare Generale Vergadering op dezen achteruitgang te wijzen, opdat het voornemen worde opgevat daarin verandering te brengen

- 1°. door meer geregeld te collecteeren;
- 2°. door er op aan te dringen, dat het bedrag der inzamelingen worde verhoogd;
- 3°. door het vroeger vastgestelde deel ook werkelijk aan den quaestor van uwe Deputaten af te dragen.

Vaste orde kan ook in deze aangelegenheid betering brengen, en voorts de prikkel der onderlinge liefde tusschen de Kerken oorzaak worden, dat deze zaak met meer warmte worde behartigd en dus betere vruchten voortbrengt.

Namens de deputaten voornoemd,

B. VAN SCHELVEN.

21 Augustus 1911.

Ontvangsten en Uitgaven der Generale Kas voor hulpbehoevende Kerken,
over de jaren 1908/09, 1909/10 en 1910/11.

Ontvangsten en Uitgaven van 1 Augustus 1908 tot 31 Juli 1909.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.		
1908	Saldo vorig boekjaar . . . f	36.95 ⁵	1908	
Aug.	Classe Tholen	10.—	Nov.	aan de Kerk van Kootwijk f 210.—
"	" Kollum	32 12	Febr.	" " " " " - 210.—
Sept.	" Klundert	20 86	Mei	" " " " " - 210.—
"	" Franeker	33.—	Juli	" " " " " - 210.—
"	" Dokkum	1.80		voor de Catechiseermeeesters - 500.—
"	Prov. Zuid-Holland z.d. . . .	20.62 ⁵		voor de Kerk van Bozum . - 80.—
Nov.	Classe Leeuwarden	47.—	"	" " " " " Hijken . - 80.—
Dec.	Prov Zuid-Holland n.d. . . .	40.—	"	" " " " " Helmond - 100.—
"	" " " " z d.	20 62 ⁵		Uitgaven f 1600.—
"	Classe Amsterdam	25.—		
"	" Almkerk	21.80 ⁵		
1909				
Februari	" Harderwijk	30.—		Ontvangsten f 1614.66 ⁵
"	" Groningen	65.—		Uitgaven f 1600.—
"	" Tiel	12 45		Saldo f 14,66 ⁵
"	Prov. Overijssel	125.—		
"	Classe Warfum	70.—		A. FUKKINK.
"	" Tholen	10.—		
Maart	" Appingadam	61.38		
"	Prov. Zuid-Holland z.d. . . .	20.62 ⁵		
"	Classe Amsterdam	70.—		
"	" Goes	27.87		
"	" Zierikzee	22.44		
"	" Bergen-op-Zoom	7.14 ⁵		
April	" Utrecht	60.—		
"	" Winschoten	10.—		
"	" Middelburg	45.—		
"	" 's Hertogenbosch	13.40 ⁵		
"	" Amersfoort	30.—		
"	" Hallum	47.94		
"	" Arnhem	32.50		
"	" Stadskanaal	34.22		
"	" Workum	20.—		
Mei	" Harderwijk	10.—		
"	" Tiel	1.50		
"	" Bolsward	20.49		
"	Prov. Zuid-Holland z.d. . . .	20.62 ⁵		
"	" " " n.d.	45.—		
"	Classe Sneek	30.88		
Juni	Prov. Overijssel	13.30		
"	Kerk Axel . A	7.84 ⁵		
"	Classe Haarlem	25.—		
"	" Alkmaar	15.—		
"	" Enkhuizen	12.—		
"	" Edam	8.—		
"	" Amsterdam	100.—		
"	Prov. Drenthe	87.50		
Juli	Classe Apeldoorn	35.—		
"	" Zutphen	33.14		
"	" Klundert	24.62		
	Ontvangsten f 1614.66 ⁵			

Ontvangsten en Uitgaven van 1 Augustus 1909 tot 31 Juli 1910.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
1909	Saldo vorig boekjaar f	14.66 ⁵	
Aug.	Prov. Zuid-Holland n. d. . . . -	20.—	1909
Sept.	" " " " z. d. . . . -	20.62 ⁵	Nov. Aan de Kerk van Kootwijk f
Oct.	Classe Breukelen	29.50	210.—
Nov.	Prov. Zuid-Holland n. d. . . . -	20.—	1910
"	Classe Franeker	39.50	Febr. " " " " " -
Dec.	" Harderwijk	30.—	210.—
"	" Kollum	27.17	Mei " " " " " -
"	Prov. Zuid-Holland z. d. . . . -	20.62 ⁵	210.—
"	Classe Zierikzee	26.12 ⁵	Juli " " " " " -
"	" Goes	29.—	Voor de Catechiseermeesters -
			500.—
			Voor de Kerk te Helmond. -
			45.—
			Uitgaven f 1385.—
1910			
Febr.	" Almkerk.	20.13	Ontvangsten f 1386.96 ⁵
"	" Tholen	11.44	Uitgaven f 1385.—
"	Prov. Overijssel	130.—	Saldo f 1.96 ⁵
"	Classe Appingedam	15.—	
Maart	" Utrecht	60.—	
"	" Groningen	65.—	
"	Prov. Zuid-Holland n. d. . . . -	20.—	
"	" " z. d.	20.62 ⁵	
"	Classe Amsterdam	100.—	
"	" Middelburg	45.—	
"	" Warfum	72.50	
April	" Winschoten	10.—	
"	" Stadskanaal	30.37	
"	" Amersfoort	30.—	
"	" 's Hertogenbosch.	14.—	
"	" Apeldoorn.	30.—	
Mei	" Tiel.	17.50	
"	" Bolsward	21.39	
"	Prov. Overijssel	12.30	
"	Classe Arnhem	35.00	
"	Prov. Zuid-Holland z. d. . . . -	20.62 ⁵	
"	" " n. d.	25.—	
Juni	Classe Leeuwarden	48.—	
"	" Haarlem	25.—	
"	" Alkmaar.	15.—	
"	" Enkhuizen.	12.—	
"	" Edam	8.—	
"	Prov. Drenthe	75.—	
"	Classe Zutphen.	34.24	
"	" Sneek	28.12	
Juli	" Goes	30.16 ⁵	
"	" Zierikzee	28.35	
			Ontvangsten f 1386.96 ⁵

A. FUKKINK.

Ontvangsten en Uitgaven van 1 Augustus 1910 tot 31 Juli 1911.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
1910	Saldo vorig boekjaar	f	1.96 ⁵
Aug.	Classe Dokkum	-	41.53
"	" Breukelen	-	30.—
Sept.	" Klundert	-	23.06
"	Prov. Zuid-Holland z.d.	-	20.62 ⁵
"	Classe Axel	-	15.94
Nov.	Prov. Zuid-Holland n.d.	-	40.—
Dec.	Classe Kollum	-	31.54
"	" Franeker	-	39.44
"	Prov. Zuid-Holland z.d.	-	20.62 ⁵
1911	Jan. Classe Almkerk	-	18.40
Febr.	Prov. Overijssel	-	123.65
"	Classe Appingadam	-	10.—
"	Prov. Zuid-Holland z.d.	-	20.62 ⁵
Maart	Classe Utrecht	-	60.—
"	" Groningen	-	70.—
"	" Middelburg	-	45.—
"	" Warfum	-	75.—
"	Kerk Oostburg	-	1.25
April	Classe Sneek	-	31.35
"	" Amersfoort	-	30.—
"	" Stadskanaal	-	35.01
"	" Winschoten	-	12.50
"	" Leeuwarden	-	46.—
"	" 's Hertogenbosch	-	13.62
Mei	Prov. Overijssel	-	18.—
"	" Zuid-Holland n.d.	-	40.—
"	Terneuzen, Zaamslag en Axel	-	17.67
"	Classe Bolsward	-	19.92
"	" Workum	-	23.—
"	Prov. Zuid-Holland z.d.	-	20.62 ⁵
"	Classe Amsterdam	-	100.—
Juni	" Zutphen	-	35.—
"	" Haarlem	-	27.50
"	" Alkmaar	-	17.50
"	" Enkhuizen	-	15.—
"	" Edam	-	10.—
"	" Heerenveen	-	35.—
"	Prov. Drenthe	-	90.—
"	Classe Heerenveen	-	34.75
Juli	Kerk Schoondijke	-	2.20
"	Classe Tiel	-	13.40
		Ontvangsten f	1376.69 ⁵
1910	Nov. Aan de Kerk van Kootwijk f	-	210.—
1911	Febr. " " " " " " " "	-	210.—
"	Mei " " " " " " " "	-	210.—
"	Juli " " " " " " " "	-	210.—
"	" Aan de Catechiseermeesters " " " "	-	500.—
"	" Administratiekosten	-	9.—
		Uitgaven f	1349.—
		Ontvangsten f	1376.69 ⁵
		Uitgaven f	1349.—
		Saldo f	27.69 ⁵
A. FUKKINK.			

BIJLAGE X. (Art. 30)

Advies in zake het Rapport van de deputaten voor Hulpbehoevende Kerken.

Uwe Commissie, aangewezen voor advies in zake K 1 van het agendum, heeft de eer u het volgende te rapporteren.

Door haar is nagezien de Staat van Ontvangsten en Uitgaven over de laatste drie jaren, aangeboden door de deputaten voor Hulpbehoevende Kerken, welke, vergeleken met de bijbehorende bescheiden, in goede orde is bevonden.

Uit het rapport bleek haar echter niet, of en hoe dikwijls de deputaten vergaderd hebben ter behartiging van deze zaak

De Commissie stemt met deputaten overeen, dat over den gang van zaken niet valt te roemen. Deputaten weten wel niet de vermoedelijke redenen van teruggang der ontvangsten aan te geven, maar wijzen er op, dat geen Collecten werden ontvangen uit de Classes Arnhem, Apeldoorn, Harderwijk, Goes, Zierikzee, Tholen en Drachten. Tevens meenen zij te moeten twijfelen, met het oog op de cijfers van de ingezonden bedragen, of alle Kerken zich wel houden aan de te Groningen getroffen regeling aangaande het $\frac{1}{3}$ deel van de inzamelingen voor hulpbehoevende Kerken, dat voor de Generale Kas zou besteed worden.

Uwe Commissie stemt met het oordeel van deputaten in, dat het feit van teruggang bedroevend moet worden genoemd, maar tevens meent zij, dat de nalatigheid van bovengenoemde Classes zeer moet worden afgekeurd. Immers, waar Kootwijk jaarlijks een aanzienlijk deel van de inkomsten kreeg, bleef er voor de Kerk van Helmond, die bijzonderlijk aan deputaten was aanbevolen, en voor de aanvragen uit de Kerken van Bozum en Hijken maar zeer weinig over. Beide laatste Kerken ontvingen alleen over het boekjaar 1908—1909 een steun van f 80, terwijl aan Helmond respectievelijk f 100 en f 45 werd gezonden en in het laatste boekjaar niets, wat uwe Commissie ten zeerste betreurt.

Ten slotte stelt uwe Commissie aan de Synode voor: (volgt in Art. 30).

A. J. MULDER, *Rapporteur*.

BIJLAGE XI.
(Art. 30.)

Rapport van de Deputaten voor ondersteuning van
Catechiseermeesters, die door de Kerkelijke actie
van 1886 in finantieele moeilijkheden geraakt zijn.

In zake de ondersteuning van Catechiseermeesters, die ten gevolge van de kerkelijke actie van 1886 in finantieele moeilijkheden geraakt zijn, zijn door de Generale Synode van 1908 als deputaten gecontinueerd de broeders Prof. F. L. RUTGERS, Ds. A. VAN VELO (wiens mandaat echter in 1910 vervallen is) en de heer G. H. A. GROSHEIDE (Acta der Synode van 1908, artt. 74 en 134).

Deze deputaten hebben thans de eer te rapporteeren, dat zij, volgens hun mandaat (zie Acta der Synode van 1893, artt. 224 en 250), de aanvragen voor zulke hulp, met behulp der noodige attesten en getuigschriften, beoordeeld hebben; voorts zich in betrekking gesteld hebben met de Algemeene deputaten voor de hulpbehoevende Kerken, tot regeling van den steun uit die Kas; en eindelijk de uit die Kas ontvangen bijdragen aan de aanvragers hebben toegezonden, voor zooveel en naar gelang deze voor zulken steun in de termen vielen.

De bedoelde steun uit de Kas voor de Hulpbehoevende Kerken heeft in de drie verlopen jaren, Augustus 1908 tot Augustus 1911, telken jare de som van f 500.— bedragen, dus samen f 1500.—

De e steun is ten goede gekomen, voor ieder van die drie boekjaren, aan vier Catechiseermeesters, steeds dezelfde, en voor een gelijk bedrag: één in Friesland, één in Drente, één in Noord-Holland en één in Zuid-Holland. De quitantiën, 1—12, tot een gezamenlijk bedrag van f 1500.— worden hiernevens als bijlagen overgelegd. En de post van ontvangst is te verifieeren uit het rapport van de Algemeene Deputaten voor de Hulpbehoevende Kerken

Ten slotte meenen de deputaten nog te mogen opmerken, dat ook voor de nu volgende jaren, tot de eerstvolgende Generale Synode, alleszins wenschelijk is, het besluit der Generale Synode van 1893, art. 224, in werking te laten, en dus wederom deputaten daarvoor aan te wijzen.

Amsterdam, Augustus 1911.

F. L. RUTGERS, *Rapporteur*.

G. H. A. GROSHEIDE.

BIJLAGE XII.
(Art. 31.)

Advies over het Rapport van de Deputaten tot
de Correspondentie met de Hooge Overheid.

Uwe Commissie heeft bij deze de eer voor uwe Vergadering rapport uit te brengen over het Rapport van „Deputaten van de Gereformeerde Kerken in Nederland” voor de Correspondentie met de Hooge Overheid.

Dezen doen in de inleiding van het Rapport allereerst de mededeeling dat de H.H. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN en diens secundus Mr. W. H. DE SAVORNIN LOHMAN successievelijk dd. 4 en 7 October 1908 aan den Scriba van de Generale Synode 1908 berichtten, dat zij de benoeming niet konden aanvaarden, in hoofdzaak wijl de Deputaten op geenerlei wijze bevoegd zijn, datgene te doen wat hun titel of benoeming doet onderstellen.

Ten opzichte van hunne *werkzaamheden* berichten de Deputaten u:

I. dat op de Lijst van „De Gereformeerde Kerken” bij de Hooge Overheid sinds 3 September 1908, *de volgende veranderingen* zijn aangebracht:

a. Wat betreft de *institueering* van Kerken: er zijn *tien* Kerken tot opening gekomen en wel:

onder n ^o 872	de	Gereformeerde	Kerk	te	<i>Eindhoven</i>	c. a.;
” ” 876	”	”	”	”	”	<i>Leidschendam</i> c. a.;
” ” 878	”	”	”	”	”	<i>Krommenie</i> ;
” ” 880	”	”	”	”	”	<i>Stratum</i> ;
” ” 881	”	”	”	”	”	<i>Wateringen</i> ;
” ” 883	”	”	”	”	”	<i>Gramsbergen</i> ;
” ” 884	”	”	”	”	”	<i>Huizum</i> c. a.;
” ” 886	”	”	”	”	”	<i>Oude Leie</i> ;
” ” 887	”	”	”	”	”	<i>Venlo</i> ;
” ” 888	”	”	”	”	”	<i>Niebert</i> , buurtschap Boerakker;

derhalve *drie* minder dan in de vorige Synodale periode.

b. Een nieuw nummer op de Lijst hebben verkregen door ineensmelting en anderszins de volgende Kerken:

onder n ^o 873	de	Gereformeerde	Kerk	te	<i>Rotterdam</i> ;
” ” 874	”	”	”	”	<i>Giessendam</i> ;
” ” 875	”	”	”	”	<i>Aalten</i> ;
” ” 877	”	”	”	”	<i>Heemse</i> ;
” ” 379	”	”	”	”	<i>Zaandam</i> ;
” ” 882	”	”	”	”	<i>Vlissingen</i> ;
” ” 885	”	”	”	”	<i>Zaamslag</i> ;

dus *zeven* Kerken, zijnde *ééne* meer dan in de voorafgaande Synodale periode.

Bovendien werden nog *bijgevoegd*, wijl feitelijk *één*, de Gereformeerde Kerk van *Eindhoven* n° 872 en die van *Stratum* n° 880, en wel onder n° 872 de Gereformeerde Kerk te *Eindhoven* c. a.

c. *Opgeheven* is slechts *ééne* Kerk en wel:

onder n° 774 de Gereformeerde Kerk te *Broek in Waterland*.

d. *Gewijzigd* zijn de *namen* van *drie* Kerken, namelijk:

onder n° 34 die van *Uithuizermeeden Westelijk gedeelte*, in *Uithuizermeeden*,

onder n° 35 die van *Uithuizermeeden Oostelijk gedeelte* in *Roodeschool*, en

onder n° 95 die van *Akkerwoude* in *Broek* onder *Akkerwoude*.

Het getal van de Gereformeerde Kerken in *Nederland*, dat 1 Sept 1908 was 693, bedraagt thans 702.

Ook is er nog op 23 plaatsen *meer dan ééne formatie*, waarvan *Haarlem* en *Middelburg* met drie.

II. Wat de *overige werkzaamheden* aangaat:

a. dat door *hen voldaan* is aan het bepaalde bij Art. 52b n° 1 van de Acta der Generale Synode van 1908, en dat *van de gewijzigde Kerkenordering* naar art. 1 der Wet van 10 Sept. 1853 (Staatsbl. n° 102), aan *H. M. de Koningin* is kennis gegeven, waarop zij van den heer *Minister van Justitie* dd 7 Aug. 1911, 1ste afd. C n° 505 „de goede ontvangst” mochten vernemen;

b. dat zij mede, *ter voldoening* aan het bepaalde onder *b no. 2* van ’t evengenoemd Artikel van de Acta der Generale Synode, zich in verbinding hebben gesteld met de Regeering, ten einde een juiste volkstelling te verkrijgen wat betreft de leden van De Gereformeerde Kerken — en dat daarbij van de zijde der Regeering de meest welwillende medewerking werd verkregen;

c. dat zij den heer *Minister van Marine* niet hebben kunnen dienen van advies in zake de regeling van de geestelijke verzorging van het personeel — aangezien daarover geen besluit was genomen;

d. dat zij *publiek ter kennis van de Kerken c. a.* hebben gebracht:

- 1°. de kennisgeving van „den Raad van Ministers,” dd. 30 Dec. 1908, inhoudende kennisgeving van de hoopvolle verwachting van H. M. DE KONINGIN in zake de geboorte van een troonopvolger, gepaard met het verzoek om de voorbede der Kerken....
- 2°. *de stukken hun in 't laatst van Februari 1909 uit Genève geworden*, inhoudende kennisgeving van de feestelijke herdenking van CALVIJN'S 4° Oste geboortejaar in genoemd jaar en verzoek daaraan door deputeering deel te nemen, gevolgd door een tweede gelijkkluidend stuk met een schrijven van den „Archivair de la Compagnie des Pasteurs”, d.d. 30 Maart 1909, „dat men door verkeerde inlichting van het Hollandsche Consulaat te Genève ten opzichte van de adresseering c.a. op een dwaalspoor was gekomen.”
- 3°. *de breede telegrafische gelukwensching* en zegenbede, door hen aan *Hare Majesteit* de Koningin, Haren Koninklijken Gemaal en de Koningin-Weduwe gezonden op 30 April 1909 bij de heuglijke geboorte van PRINSES JULIANA, en het daarop ontvangen Koninklijk antwoord.

III. Deelen Deputaten uwe Vergadering mede, dat zij *alsnog* geen uitvoering hebben gegeven aan de opdracht der jongste Generale Synode, bij art. 95 hun gegeven „om bij *eventueele herziening der Armenwet* zich te wenden tot de Regeering”. Omdat deze gewichtige zaak, spoedig na het verschijnen van 't wetsontwerp, op verschillende meerdere Kerkelijke vergaderingen ter sprake kwam en deze hare voorstellen tot uwe vergadering brachten oordeelden zij 't beter tot een beslissing uwer Vergadering te wachten; temeer wijl uwe Vergadering mischien zelve zich tot de Regeering wil wenden.

IV. Ten slotte *verzocken* uwe Deputaten u:

- a. hunne *eventueele secundi* niet voor een bepaalden primus aan te wijzen, gelijk bij art. 134 door de jongste Synode is geschied, maar in eene door haar gestelde volgorde, waardoor voorkomen kan worden, dat, gelijk nu is geschied, het getal Deputaten niet gecompleteerd kon worden;
- b. aan *dit rapport in 't algemeen hare goedkeuring wel te willen verleenen*.

Met de bede, dat de Heere onze God tot verheerlijking van Zijnen naam en tot heil der Kerken in uw midden zij, leggen Deputaten weder hun mandaat in uw midden neer!

Tot zoover het rapport.

Uwe Commissie heeft geene bijzondere opmerkingen te maken. Zij heeft de eer u voor te stellen: (volgt in Art. 31.)

NOORDTZIJ, *Rapporteur*.

BIJLAGE XIII.
(Art. 32.)

Advies in zake diakonale verzorging van minderjarigen.

De classis Alkmaar stelt u voor:

om aan artikel 25 D. K. O. deze alinea toe te voegen, dat tot het diakenambt ook behoort duurzame verzorging van minderjarigen.

Het is zonder nadere toelichting voor uwe commissie moeilijk, de motieven te beoordeelen, welke de classis Alkmaar tot dit voorstel hebben gebracht. Zij kan het u niet aanbevelen, want het is ongewenscht in eene Kerkenorde telkenmale wijzigingen aan te brengen, en na de revisie van 1905 zouden al zeer gewichtige redenen daartoe moeten nopen. Bovendien is het voldoende, wanneer de diaconieën in hare notulen opnemen, dat de duurzame verzorging van minderjarigen tot haar taak behoort. Mocht een overheidspersoon daarmede geen genoegen nemen, doch eene reglementaire bepaling wenschen, dan zal het voldoende zijn hem naar artikel 115 der Acta van Amsterdam te verwijzen, waarin den diaconieën aangeraden is, zulk een besluit te nemen.

Het advies uwer Commissie is derhalve: (volgt in de Acta).

DE MOOR.

BIJLAGE XIV.
(Art. 34.)

Rapport van de Deputaten voor de Correspondentie
met Buitenlandsche Kerken.

*Aan de Generale Synode van de Gereformeerde
Kerken te Zwolle.*

Wel Eerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Deputaten voor de Correspondentie met Buitenlandsche Kerken hebben de eer u bij dezen rapport te doen toekomen van 't geen door hen verricht is in het voorbij gesnelde Synodejaar.

Bij uwe Deputaten was ingekomen een missive, bevattende een uitnodiging van „het Comité voor de feestviering ter eere der nagedachtenis van Calvijn”, te houden te Genève. tot het zenden van één of meer afgevaardigden, die onze Kerken daarbij konden vertegenwoordigen Uwe Deputaten meenden aan dit verzoek niet te kunnen voldoen, maar zonden een schrijven aan het Comité.

Kort na de laatstgehoudene Synode vergaderden de *Oud-Gereformeerde Kerken in het Graafschap Bentheim en Oost-Friesland* en kwam bij uwe Deputaten met het oog op hare op 6 en 7 Oct. 1908 te *Bentheim* te houdene vergadering het verzoek in, een afgevaardigde derwaarts te zenden. Aan dit verzoek kon worden voldaan, daar Ds. VAN SCHELVEN van Wageningen zich bereid verklaarde derwaarts te gaan. Zijne afvaardiging heeft ten gevolge gehad eene vruchtbare bespreking in zake den arbeid onder de Hollanders te *Rheine* gelijk uit zijn ingezonden, hier bijgevoegd rapport blijkt. De Oud-Gereformeerde Kerken hebben haar zeer ernstigen wensch uitgesproken, dat de afvaardiging onzer Kerken toch geregeld mocht plaats hebben.

In Mei 1909 vergaderde *the Presbyterian Church of England* in Synode te *Londen*. Daar Professor Dr. H. BAVINCK in de gelegenheid was, onze Kerken daar te vertegenwoordigen en hare groeten overtebrengen, hebben uwe Deputaten Z. H. G. daartoe mandaat gegeven.

Een dringend verzoek kwam bij uwe Deputaten in van de *Gereformeerde kerk van Zuid-Afrika*, om ditmaal, bij gelegenheid van hare Synode, die den 7en Maart 1910 te *Reddersburg* (O. R. Kolonie) zou gehouden worden, een afgevaardigde onzer Kerken in haar midden te mogen zien. Met het oog op den tijd, de maand *Maart*, bleek maar al te zeer de moeilijkheid aan dit verzoek te voldoen, wat Deputaten te meer leed deed, daar de Synode van Amsterdam, met het oog op eene eventuele afvaardiging, besloten had het gewone crediet, dat elk Synodejaar toegestaan wordt, te verhoogen tot f 1000.—. Daar Dr. S. O. LOS nog niet lang geleden Nederland verlaten had om in Zuid-Afrika te gaan arbeiden, besloten Deputaten *hem* te verzoeken een schrijven van Deputaten aan de Synode te overhandigen en de hartelijke groeten namens de Gereformeerde Kerken over te brengen. Dr. LOS is zoo vriendelijk geweest aan dit verzoek wel te willen voldoen.

Ook van de zijde van de *Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika* kwam herhaaldelijk en dringend het verzoek tot uwe Deputaten, om op hare Synode die 15 Juni 1910 te *Muskegon* (Michigan) zou vergaderen, onze Kerken te doen vertegenwoordigen en „daardoor onze Synode en heel ons volk in de Nieuwe Wereld — zoo schreef men — te willen vereeren en verblijden door een Deputatie”. Schier telken male mocht de Christelijke Gereformeerde Kerk zich ter Generale Synode in Nederland vertegenwoordigen en „zodoende uitdrukking geven aan de essentiele éénheid onzer Gereformeerde Kerken; dat dan ook wij nu het genoegen mogen hebben, uwe Deputatie te ontvangen.” Uwe Deputaten vonden Prof Dr. BOUWMAN van Kampen bereid, de afvaardiging op zich te nemen.

Van de *Calvinistic Methodist Church of Wales* kwam een vriendelijke uitnodiging in ter afvaardiging onzerzijds naar hare Synode, die gehouden zou worden te *Liverpool* 30 Mei en v. d. 1911. Uwe Deputaten hebben onder hartelijke dankbetuiging moeten melden, dit jaar geen afgevaardigde te kunnen zenden, terwijl zij haar namens onze Kerken de kennelijke leiding des Geestes toewenschten.

Bij den Scriba der door de laatstgehoudene Synode benoemde Commissie, die de belangen onzer stam- en geloofgenooten in *Argentinië* heeft te behartigen, Ds. LANDWEHR, is ingekomen een uitvoerig schrijven van den Kerkeraad van *Buenos Ayres*, bestemd voor de Generale Synode te Zwolle. Deze zond het aan uwe Deputaten ter kennisneming. Uwe Deputaten hebben met betrekking hiertoe thans niets te rapporteeren, daar alle zaken met de Kerk te *Buenos Ayres* en *Tres-Arroyos* behandeld zijn door deze Commissie en uwe Deputaten geen verantwoordelijkheid op zich kunnen nemen voor 't geen door anderen is geschied.

Voor de Gereformeerde Kerk te *Standerton* (Z-Afr.), die in finantiëelen nood verkeerde, verzocht een hier toevend ouderling dier Kerk van Deputaten een brief van aanbeveling ten einde giften bij onze Kerken te kunnen inzamelen. Deze hebben gemeend niet anders te kunnen geven dan een verklaring, dat de Kerk, die hem zendt, behoort tot die met welke de Gereformeerde Kerken in correspondentie zijn.

Uit de Gereformeerde Kerken hier te lande zijn in dit Synodejaar geen brieven — vragen om inlichtingen, onderzoek naar adressen enz. — tot uwe Deputaten gekomen.

Uitnodigingen tot het zenden van afgevaardigden naar de e.k. Synode te *Zwolle* zijn verzonden aan:

- 1e. de Christelijke Gereformeerde Kerk van Amerika;
- 2e. *the Reformed Church of America*;
- 3e. de Oud-Gereformeerde Kerken van *Bentheim* en *Oost-Friesland*;
- 4e. de Belgische Zendingkerk;
- 5e. de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika;
- 6e. de Nederduitsche Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika;
- 7e. *the Original Secession Church of Scotland*;
- 8e. *the United Free Church of Scotland*;
- 9e. *the Free Church of Scotland*;
- 10e. *the Presbyterian Church of England*;
- 11e. *the Calvinistic Methodist Church of Wales*.

Van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Amerika is bericht ingekomen, dat haar afgevaardigde ter Synode te Zwolle zal zijn Ds. H. BEETS van *Grand Rapids*.

Van *the Reformed Church of America*, dat op hare laatste Synode benoemd is tot afgevaardigde Rev. Prof. KOLIJN.

Van de Oud-Gereformeerde Kerken van *Bentheim* en *Oost-Friesland*, dat afgevaardigd zijn de broederen Ds. JAEGER van Emden en Ds. KOLTHOF van Veldhuisen.

Van de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika, dat Dr. LOS van Pretoria haar ter Synode vertegenwoordigen zal, terwijl in dit schrijven hartelijk dank werd betuigd voor de gelukwenschen, door Deputaten van Zuid-Afrika toegezonden „bij gelegenheid van haar vijftig jarig bestaan”.

Van *the Presbyterian Church of England* door Rev^d. MELLIS van Southport, dat hij de uitnodiging onzer Kerken heeft gezonden aan Rev^d. Prof. ANDERSON SCOTT, of Westminster College, Cambridge, Convenor of the Committee, die de noodige stappen tot de afvaardiging moet doen.

Van *the United Free Church*, dat, indien mogelijk, zeer gaarne aan de uitnodiging onzer Kerken zal worden voldaan. In September gaan onderscheidene broederen naar de vergaderingen in Praag en Budapest, die daar gehouden worden in verband met de „General Alliance of Reformed Churches throughout the world”.

Een later schrijven bevat de mededeeling, dat één, mogelijk twee afgevaardigden, ter Synode tegenwoordig hopen te zijn.

Van *the Free Church of Scotland*, dat Rev. Prof. JOHN MACLEOD van Edinburgh aangewezen is haar te vertegenwoordigen ter Synode en de groeten der kerk over te brengen.

Van *the Calvinistic Methodist Church of Wales*, dat Rev. Prof. YOUNG-EVANS en Rev. RICHARD MORRIS ter Synode hopen tegenwoordig te zijn.

Van de *Eglise Chrétienne Missionaire Belge*, dat afgevaardigd zijn Ds. J. H. LAATSMAN van Gent en Baron PH. PRISSE, president der laatstgehouden Synode.

Van *the United Presbyterian Church of America* vervoegde zich een dienaar des Woords, Rev. P. VAN DER KAM, bij den Secretaris met de mededeeling dat hij door zijne Kerk was uitgenoodigd op zijn reis naar Nederland haar te vertegenwoordigen op de Synode van de Gereformeerde Kerken te Zwoile. Zijn lastbrief legde hij over en het was hem een voorrecht de heilwenschen zijner Kerk over te mogen brengen aan de Gereformeerde Kerken. Tot zijn leedwezen had hij echter uit Amerika het bericht ontvangen dat hij door dringende omstandigheden spoedig terug verwacht werd, zoodat hij de Synode niet bereiken kon. Hij verzocht intusschen zijn lastbrief over te leggen en de Synode uit naam zijner Kerk vriendelijk uit te noodigen een afgevaardigde te zenden naar haar Synode, die den 25en Mei 1912 e.v.d. zal gehouden worden te Washington. Tevens beloofde hij toezending van 't een en ander over zijne Kerk. Deputaten behoeven nadere instructie van de Synode met betrekking tot deze Kerk.

Van *the Secession Church of Scotland* kwam nog bericht in, dat afgevaardigd werd Rev. GEORGE ANDERSON van Glasgow.

Om verschillende redenen achten Deputaten het gewenscht de Synode voor te stellen, de afgevaardigden der buitenlandsche Kerken een bepaalden dag op te geven, dat zij de groeten hunner Kerken kunnen overbrengen aan de Synode.

De Synode toebiddend de kennelijke leiding des Heiligen Geestes. hebben zij de eer te zijn

uw dienstwillige dienaren en broeders,

namens Deputaten voornoemd,

B. VAN SCHELVEN, *voorzitter.*

Js. VAN DER LINDEN, *secretaris.*

Augustus, 1911.

NOTA. De onderscheiden bijlagen zijn gedeponceerd in het Archief.

BIJLAGE XV
(Art. 39)

Toespraak van Ds. E. Kolthoff.

Weleerw. en Eerwaarde Heeren en Broeders in Christus!

De Kerkengroep die ons heeft afgevaardigd, bestaande uit twaalf, zich Oud-Gereformeerd noemende Kerken in de Graafschap Bentheim en Oost-Friesland, met u geheel eenstemmig in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordering, is de kleinste der buitenlandsche Kerken, die door u telkens met eene uitnoodiging ter Generale Synode worden vereerd. Des te dankbaarder wordt zulk eene uitnoodiging door ons gewaardeerd, en we hopen het steeds op prijs te stellen, dat, wanneer onder u de stammen d.w.z. de afgevaardigden der verschillende provincies opgaan naar de stad die dan voor eenige weken uw kerkelijk Jerusalem wordt. ook Benjamin, de kleine, door u niet wordt vergeten. Onder u broeders, gevoelen we ons als onder zonen van hetzelfde huis; hier vinden we hetzelfde geloof en hetzelfde type van christelijk leven, dat ook ons door Gods genade eigen en dierbaar werd; en wij loven den Heere God, dat Hij dit geloof en dit leven onder u tot zoo voorspoedige ontwikkeling gebracht heeft

Uit naam onzer Kerken bieden we u dan hare hartelijke groete in den Heere!

De Kerken, die ons gelastten om in uw midden haar te vertegenwoordigen, mogen zich bij voortduur in de gunst des Heeren verblijden. Wordt, op grond van

de officieele, maar in dezen toch niet nauwkeurige volkstelling, wel eens de voorstelling verspreid, als gingen ze in getalsterkte langzaam achteruit, gelukkig mag worden gezegd, dat de feitelijke toestand een andere is. We mogen getuigen dat onze Kerken over 't algemeen zich krachtig staande houden en dat er een langzame vooruitgang valt op te merken. Vanzelf. Broeders, we zouden u liever willen verhalen, dat onze Kerken waren als eene kudde schapen, die al te zamen tweelingen voortbrengen en geen onder haar is zonder jongen. Die toestand is de onze niet; toch is het getal onzer Kerken in den loop der jaren toegenomen; en juist in de laatste jaren kwam er in eene kleine, uiterst bedrijvige fabrieksplaats een kring van belijders bijéén, die, bedriegen niet alle teekenen, onder Gods zegen tot eene zelfstandige gemeente zal aangroeien. Evenzoo winnen de bestaande gemeenten op de meeste plaatsen aan zielental, en de offervaardigheid voor den kerkedienst is groot genoeg, dat ook de kleinere Kerken eenen dienaar des Woords kunnen onderhouden.

Meer dan op de getalsterkte zijn ook uwe oogen gericht op het innerlijke gehalte. Welnu, in dat opzicht mogen we dankbaar erkennen, dat onze Heere Jezus Christus Zijne aanwezigheid met Zijne Godheid, majesteit, genade en Geest onder ons niet onbetuigd laat. Door Zijne genade treden op de meeste plaatsen de zonen met beslistheid in den weg der vaders en is er in toenemende mate verheldering van inzicht in en liefde tot de Gereformeerde beginselen merkbaar. Overigens gaat het geestelijke leven, gelijk bij de enkele geloovigen zoo ook bij de Kerken, als bij ebbe en vloed, op en neer. Tot roem van Gods ontferming mag worden getuigd, dat de teekenen van opgewekt geestelijk leven niet overal ontbreken. Er worden, om in de taal van het pinksterevangelie te spreken, jongelingen gevonden die gezichten zien, jongedochters die profeteeren.

'k Sprak daar van een toenemend inzicht in en eene toenemende liefde tot de Gereformeerde beginselen. In verband daarmee behoeft ik niet te zwijgen van de dankbaarheid die onder ons gevoeld wordt voor het nuttige gebruik, dat we mogen maken van de theologisch-wetenschappelijke en populaire litteratuur, die van uit Nederland ook tot ons haar weg vindt. Bij de theologische opleiding onzer aanstaande predikanten te Emden worden de studiewerken uwer professoren ijverig nagespeurd, en niet minder doen de in dienst zijnde predikanten hun best om van de kostelijke vruchten, die de denkarbeid op godgeleerd gebied onder u heeft voortgebracht, en zelf te genieten en hunne gemeenten te doen genieten. Dat niet alleen. Met belangstelling zien ook onze meergevorderde gemeentelieden wekelijks uit naar Heraut en Bazuin, en in menig huis hebben de pennevruchten uwer meer stichtelijke schrijvers een plaats gevonden. Hoe gretig zijn o. a. de leerredenen van Ds. HOEKSTRA en Ds. SILLEVIS SMITT, de offerande des lofs van Dr. BAVINCK, de bandjes meditatieën van Dr. KUYPER ontvangen. Door een ijverigen colporteur die vanwege onze Classis in de wintermaanden zijn werk verricht, zijn de genoemde geschriften naast anderen zelfs bij niet weinigen buiten den kring onzer gemeenten verspreid; en wij koesteren de hoop dat daardoor de Gereformeerde sympathieën die, vooral in de Graafschap Bentheim, nog onder het volk gevonden worden, zullen worden aangewakkerd. Benevens de schrijvers uit den nieuweren tijd genieten echter ook de Gereformeerde vaders uit een vroeger tijdvak nog het vertrouwen en de liefde van vele harten. BRAKEL, SMIJTEGELD, MYSERAS en anderen zijn welkome bezoekers. naar wier woord nog gaarne en met eerbied wordt geluisterd. Is het niet uit liefde tot deze oude en nieuwe Gereformeerde litteratuur, dat de Nederlandsche taal benevens de steeds meer veld winnende Hoogduitsche, zooveel dit kan, door ons wordt vastgehouden? En er is grond voor de meening dat dit op het grensgebied, waar onze Kerken leven, nog langeren tijd zal mogelijk zijn, al moet worden gezegd dat in dit opzicht de toestand voor Oost-Friesland minder gunstig is dan voor Bentheim.

Zijn we derhalve dankbaar voor veel goeds dat van u tot ons komt, in eene andere betrekking zoeken we u hulpe te bieden. Met uwe drie noordelijke provincies vereenigen we onze geringe krachten om den zendingsarbeid op Soemba te bevorderen. Voor dat werk is er onder ons levendige belangstelling. Het Zendingsblad komt in de meeste van onze gezinnen, en de giften worden gaarne en mildelijk medegedeeld.

En onze verhouding tot ons groot en in menig opzicht rijk beweldadigde vaderland? We kunnen niet zeggen, geachte broeders, dat we met eenigen kring in nauwere geestelijke of kerkelijke gemeenschap staan. De Kerken in Silezië die anders wat haar grondbeginselen betreft, ons het naast staan, zijn door te grooten afstand van ons gescheiden dan dat van samenleving sprake kon zijn. En overigens houdt ons de vrees dat we lichtelijk een os en eenen ezel samen voor den ploeg konden spannen, terug van het zoeken van gemeenschap met eenigen kring in ons

duitsche vaderland. Dit neemt echter niet weg, dat we een ieder wenschen te beminnen die den Heere Jezus in onverderfelijkheid liefheeft; ook niet, dat onze voortdurende bede tot God is, om eene herleving te mogen aanschouwen van de Gereformeerde kerken, die eertijds langs den Rijnstroom bloeiden en wier geschiedenis reeds door de enkele herinnering aan den Heidelbergschen Catechismus ons allen aangenaam toespreekt. Moge deze bede genadiglijk worden verhoord!

Mogen door Gods genade de vrije Gereformeerde kerken in Nederland, Amerika, Engeland en Zuid-Afrika en zoo ook in Duitschland toenemen in menigte en in kracht! En moge mede door hare krachtsinspanning het koninkrijk van onzen Heere Jezus Christus bevorderd worden, tot dat de volheid van dat Rijk aanbreke en de Heere zij alles in allen!

Ten slotte, broeders, komt door een of eenige deputaten uit uw midden ook eens weer tot ons. Herhaaldelijk reeds mochten we het genoegen smaken een der uwen op onze algemeene classicale vergadering te Bentheim te mogen ontmoeten, en hun adviezen hebben ons niet zelden een goed spoor aangewezen. Ongetwijfeld zal eene dergelijke uitnoodiging u spoedig opnieuw bereiken, en we koesteren gaarne de verwachting, dat daaraan door u wederom gevolg zal worden gegeven.

„Zie, hoe goed en hoe lieflijk is het dat broeders ook te zamen wonen!”

BIJLAGE XVI.
(art. 39.)

Toespraak van Dr. H. Beets.

Eerwaarde Vaders en Broeders,

Het verschafft mij een zeer groot genoegen en het is mij een verblijvend voorrecht, dat ik uwe Generale Synodeⁿ andermaal mag bezoeken als vertegenwoordiger der *Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika*.

In mijn persoon groet zij U en en uwe Kerken en bidt U toe genade, barmhartigheid en vrede van den God onzer Vaderen, onzen Drie-eenigen Verbonds-God. De Christelijke Gereformeerde Kerk leeft nog steeds, en — tot lof onzes getrouwen Gods mogen wij er nog bijvoegen — zij groeit als een vruchtbare tak aan een fontein. Onze boog is in stijvigheid gebleven, en de armen onzer handen worden gesterkt door de handen van den Machtige Jacobs.

Ons klein en zwak *getal* van 4 teruggekeerde kerkjes, van 1857, is aangegroeid tot bijna 200 gemeenten, met 29.000 belijders en 76.000 zielen. Bijzondere groei! Terwijl eene vijfmaal grootere kerkengroep naast ons van 1905 tot 1910 een totaal van 127 leden aanwies, had onze 5 maal kleinere groep een vermeerdering van 5.583 avondmaalgangers!

Op *binnenlandsch* zendingsterrein hebben wij thans ongeveer een twaalfstal arbeiders, die zich wijden aan het vergaderen der verstrooiden onzes Hollandschen en Duitschen volks van Gereformeerden huize.

Onder de *heidenen* arbeiden ongeveer een dozijn broeders en zusters, een totale uitgave per jaar eischend van f 63.000, ongeveer hetzelfde wat voor de *inwendige* zending wordt opgebracht.

De *Joden-Zending* ontvangt gemiddeld f 10.000 per jaar, en „*Kerkhulp*,” tot steun van *zwakke kerken* in 't verkrijgen van vaste goederen, mag over ongeveer f 13.000 per jaar beschikken. Bloeiend is onze *School, Calvin-College* en *Seminarie* omvattend, met 225 studiosi en 14 professoren.

Ook op het gebied van *lager onderwijs* komt er meer en meer actie onder ons volk, en een begin is gemaakt met *philanthropischen* arbeid voor toringlijders en zenuwlijders.

Onze *pers bloeit*. „*De Wachter*” ons Hollandsch kerkelijk Weekblad, in de hoede van onzen „Keizer”, is nog steeds het meest gelezen blad.

„*The Banner*” is voor onze Amerikaansche kerken en voor onze jeugd, die liever Engelsch leest dan Nederlandsch, en „*Der Reformierte Bote*” is voor onze Deutsche broeders.

Daarbenevens hebben wij andere bladen in onze kringen gedrukt en geredigeerd, waarvan „*De Calvinist*” de jongste, maar geenszins de minst krachtige is.

Wij hebben dus reden om te roemen — niet in ons zelf — maar in onzen getrouwen God, die uit vrije genade ons deed en doet groeien en bloeien als Jozef,

ook al hebben schutters ons wel eens bitterheid aangedaan, ons beschoten en gehaat. En nog steeds hebben wij te kampen met moeilijkheden, bezwaarnissen waarin wij *U* en *uwe hulp* noodig hebben.

En gelijk wij te *Arnhem* mochten wijzen op ons doel als *Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika*, zoo zouden wij thans te Zwolle wel even uwe aandacht willen vestigen op onze moeilijkheden en de dingen waarin Gij als Gereformeerde Kerken en Gereformeerd Volk ons ter hulpe kunt zijn.

I.

1. Onze eerste moeilijkheid is, dat wij onder een volk wonen dat zeer *materialistisch* is aangelegd. Dat komt vanwege de *aardsche motieven* die velen tot de Nieuwe Wereld brachten; door den *overvloed* dien ons land biedt, en door den *invloed* der *evclutieleer*. Tot zelfs in onze *novellen* en *drama's* komt het uit, hoe *materialistisch* wij zijn. En waar wij als kerk, met alle andere kerken Christi in ons land. bovenal wenschen dat menschen leven voor de *dingen des Geestes*, levert deze materialistische neiging ons groote moeilijkheid op.

2. Een *toenemend scepticisme* levert bezwaren. Door den invloed der „*Nieuwe Theologie*,” die bij ons nog altijd „*Nieuw*” wordt genoemd, hoewel feitelijk niets anders dan opgewarmd *modernisme*. En de z.g.n. „*Hoogere Critiek*” die somtijds alreeds onze *Sabbath-school-Verklaringen* binnendrong, werkt evenzeer dit scepticisme in de hand.

3. Een aangroeiende geest van *zelfgenoegzaamheid* speelt ons parten. De mensch heeft reeds zóóveel *uitgevonden*, zooveel *gedaan*, zooveel moeilijkheden opgelost het *verzekeringswezen* is zóóveel ontwikkeld. — de *medische kunst* is zóó uitgebreid — wij gevoelen nolens volens, alsof wij God niet meer zoo noodig hebben als onze vaders. Ook dit levert bezwaar.

4. Aangroeiende *onverschilligheid* en *kerkeloosheid* bij de massa's die ons volk omringen — ziet daar eene andere moeilijkheid. Vroeger ging, om zoo te zeggen, heel het Amerikaansche volk ter kerk, en nu worden de lagere klassen er meer en meer van vervreemd. Zelfs de Stadszending en heilslegers kunnen dat wegdrijven der massa's niet keeren. Ook dat baart moeilijkheden voor ons volk dat zulke godsdienstloosheid alomme ziet.

5. Het feit dat onze *groote dagbladenpers* steeds meer in handen komt van *Joden*, ziedaar een ander bezwaar dat ik slechts heb te noemen, om u te doen gevoelen dat het inderdaad een *bezwaar* is, en meer en meer wordt.

6. Een alarmeerende *zucht naar nieuwigheden*, leidend tot allerlei „fads,” — ook dat geeft moeite. Vandaar dat „*Christian Science*” bloeit, theosophie, ethische cultuur, spiritualisme, zelfs Babisme, Hindoeïsme enz.

7. Eene Amerikaansche eigenaardigheid is *ondiep denken*, *onbelijnd denken*, zoodat het hoofd soms heel wat anders accepteert dan het hart, terwijl er noch hart noch oog is voor godsdienstige *beginselen* met de doorwerking derzelven.

8. Een verderfelijke geest van *utiliteit* mogen wij evenzeer noemen, een nuttigheidsidee, ja *nuttigheidsmanie*, die alleen vraagt bij eene nieuwe theorie en nieuw voorstel: „does it pay?” — „zal het betalen?”

9. Toenemende *wereldgelijkvormigheid*, zietdaar eene andere moeilijkheid. Veroorzaakt door onzen grooten materialen voorspoed, wischt zij de grenzen uit tusschen kerk en wereld, bedroeft den Heiligen Geest en belemmert Zijn invloed op degenen die buiten staan.

10. De *invloed der geheime genootschappen* is daaraan nauw verwant. Deze vereenigingen, die het kerkelijk welzijn in Amerika ondermijnen op ontzaglijke wijze, zijn zeer talrijk. En zij openbaren zich vaak zóó, dat zelfs *christenen* verblind worden door hare vertooning, zoodat geloovigen zoowel als ongeloo-vigen rondom één altaar loopen en dezelfde paraphernalia dragen en dezelfde semi-religieuze ceremoniën verrichten. Daar vele *kerkengroepen* de Loge dulden en vele leeraars haar aanmoedigen door zelf toe te treden, of speciale godsdienst-oefeningen voor haar te houden, is het geheimgenootschap inderdaad een groote hinderpaal, een steen des aanstoots in ons land.

11. *Echtscheiding tusschen Ethiek en Religie*, dat is een ander euvel. „Wat heeft „business” te doen met religie?” vraagt men. „Wat heeft religie te doen met politiek, met opvoeding?”

12. Toenemende *Sabbaths-ontheiliging* moeten wij evenzeer noemen, een kerke gang verhinderend, steeds voortwoekerend kwaad, zoodat de Engelsche, Puriteinsch-Sabbath steeds meer wijkt voor den „*Continental Sunday*.”

13. Afkeer van *leerstellige* en *Schriftuitleggende* predikatie is een algemeen

phenomenon, dat predikers omkoopt en predikstoelen ruïneert. In de hand gewerkt wordt dit door

14. *schromelijke verwaarloozing der catechisatie*. In zeer vele kerken is zij eene *totale onbekende*; bij anderen „*persona non grata*”, overschaduwd door de Zondagschool. Alleen in enkele kerkengroepen wordt er nog de hand aan gehouden.

15. Ook onze *lagere scholen* zijn niet meer wat zij waren, lang geleden toen er Gods Woord in gelezen werd en 's Heeren Naam geeerbiedigd. Reformatie dezer inrichtingen blijkt zoo goed als onmogelijk. En 't oprichten van vrije, christelijke scholen stuit veelszins af op antipathie en apathie.

16. Afkeerigheid van *wetprediking*, ook dat moet genoemd als een moeilijkheid. *Catechismusprediking*, zoodat de mensch zijne ellende leert kennen uit de Wet Gods, is alleen bij betrekkelijk weinige kerken in zwang. En in honderde gemeenten wil men alleen het *Evangelisch* gedeelte der Schrift, niet het *wettische*.

17. Als resultaat van het een en ander pas genoemd, wijzen wij op eene andere groote hindernis: *gebrek aan zondebesef*. Ontbreken van het hart-overtuigend, zielvernederend, ootmoedwekkend besef: „Wij allen zijn voor God als een onreine, en onze gerechtigheden als een wegwerpelijk kleed!” De arme *tollenaarsgestalte*, helaas, hoe zeldzaam in vele kerken der Nieuwe Wereld!

18. En — hoeveel meer is er te noemen!

Moelijkheid op moelijkheid!

Het inoogsten van wat *groen* is in de Kerk zoowel als rijp, zoodat „*letting down the bars*” alarmeerd is. Getuigenis, Jezus lief te hebben of aan 's Heeren zijde te zijn of te willen zijn, is in vele kerken reeds meer dan genoeg om tot het Avondmaal te kunnen toetreden. Ja, er zijn kerken die „open Communie” hebben op heiligschennende wijze. *Daarbij* komt, en *daardoor* komt, dat gemeenten des Heeren ontaarden in sociale „clubs”, en wel clubs van de goeude klassen.

19. *Groote leervrijheid* van de zijde der predikanten is een ander gevolg van de gehalte-vermindering der stemhebbende gemeente-leden. Immers „gelijk volk, gelijke priesters”.

20. En bij toenemende losheid in de leer is een *afnemen* in echten *ijver* om *zielen te winnen* voor den Heer, een natuurlijk resultaat. Enkelen van de redevoeringen der jongste „Laymen's Missionary Movement” en der „Edinburgh Conference” bewijzen klaarlijk, dat sommigen meer voor de Zending ijveren om *tijdelijk welzijn* te bevorderen, dan om verloren gaande heidenen te redden van een eeuwig verderf. Dat ook op den duur de *gaven* voor de Missie daaronder zullen lijden, is dunkt mij nu reeds te voorzien.

Wat *geven* aangaat voor *christelijke doeleinden* de groote massa onzer Amerikaansche christenen heeft nog *nimmer* geleerd, *systematisch* te geven, en *zôo* te offeren dat de bijbelsche *tienden* ten minste eenigermate als standaard van geven geldt.

De *Jood* van den ouden dag in 't schemerlicht gezeten, overtreft in dezen nog steeds de groote hoop der Christenen van den hellichten nieuwen dag.

II.

Zoo is er dus moelijkheid op moelijkheid in onzen weg om 't *grote doel* te bereiken dat de Heere der Gemeente ons voorstelt als Calvinistische kerk. En hoewel wij beseffen, dat wij in de Nieuwe Wereld in dezen onze eigene zaligheid en welzijn moeten uitwerken met vreeze en beving — toch zijn er dingen waarin gij, als Gereformeerd volk en Gereformeerde Kerken in de Oude Wereld ons *helpen* kunt.

Slechts noem ik de meest importante zaken:

1. *Goede boeken te leveren* over al de brandende kwesties van den dag — vooral op het gebied van *beginselen, godsdienstig, staatkundig, sociaal*.

2. *Degelijke tijdschriften* te redigeeren. Hoeveel hebben wij reeds te danken aan „Heraut” en „Bazuin”!

3. Van *tijd tot tijd* ons *mannen zenden* om door *lezingen* ons volk te brengen tot hooger niveau.

4. Gepaste *regeling aan uwe Hoogere Scholen* voor „*post-graduate study*” van onze pas gegraduateerden en anderen die hunne studie wenschen voort te zetten.

5. *Goede voorbeelden leveren* van toepassing van *gereformeerde beginselen en theorieën*, zoodat ons volk kan zien, dat men in Nederland niet alleen filosofeert, redeneert en critiek uitoefent, maar ook *construeert*, en de arke des Heeren verder brengt in het strijdperk.

6. Woorden van *raad en leiding* wanneer brandende *vraagstukken* in ons midden om oplossing roepen. Hoeveel b.v. uwe *Utrechtsche Conclusies* reeds hielpen tot bevrediging en betere verstandhouding, weten wij op verrassende wijze.

7. *Deputeeren van uwe voormannen naar Synoden, gelijk wij reeds dankbaar waren toen Prof. Dr. BOUWMAN tot ons kwam in 1910. Hij was uw eerste deputaat die ter Synodale vergadering kwam. Met raad en daad hielp hij. Laat hem niet de laatste zijn, dien gij deputeert!*

8. *Het bezorgen van eene betere Bijbelvertaling dan die der Staten-Generaal, zoodat de „Revised Version” in ’t Engelsch met zooveel beter lezing, onze Hollandsche predikanten niet telkens tot moeilijkheid leidt.*

9. *En — zal ik het noemen? — meer muzikale bewerking onzer Psalmen, zoodat wij alle liederen Davids kunnen zingen in onze Hollandsche kerken, en niet alleen een dozijn of twee?*

10. *Enkele deelen onzer Liturgie roepen wellicht evenzeer om verbetering naar eisch van tijd en toestand.*

Zulke zaken kunnen wij, als kleine groep in een vreemd land, niet uitvoeren. Dat ligt op uwen weg.

11. *Ook met de Kerkenorde is er nog wel ruimte voor completeeringen en corrigeering.*

12. *Verheffing van het godsdienstig peil van uw volk, zoodat zij die van u emigreeren naar ons, door hunne godvruchtigheid ons baten en een goeden reuk van u en uwe werken in Amerika verspreiden.*

Doch — genoeg om u eenigszins in te leiden in onze moeilijkheden en u op ’t hart te binden, om te trachten ook voor ons in Amerika ten zegen te zijn. Van uwen tijd en uw geduld werd reeds te veel gevergd. Ik sluit daarom — met twee verzoeken:

a. om wederom een deputaat te benoemen om onze Synode te bezoeken. Onze volgende Synodale Vergadering zal midden Juni 1912 worden gehouden, zoo de Heere wil denkkelijk in Chicago. Laat toch vooral niet na een broeder heen te zenden!

b. Namens de Classis Hudson, en door haar namens heel onze Kerk, kom ik tot U met eene bede voor onzen arbeid te Hoboken, N. J., de landingsplaats der Holland-Amerika Lijn. Wij hebben daar een flink gebouw noodig voor de immigranten uit Nederland en de Hollandsche scheepslieden — een soort Christelijk Zeemanshuis. Waar velen dezer landverhuizers en enkelen dezer zeevaarders tot uwe Kerken behoren, stelt gij belang in dien arbeid. Broeders der Generale Synode weest onzer hierin ten goede gedachtig, en wekt uwe Kerken op om eene collecte te houden om een gebouw te Hoboken te koopen, u zult ons daardoor verblijden, en op deze wijze een heerlijk werk voorthelpen voor uwe eigene zonen en dochteren aan de poorten van onze Vereenigde Staten. Ik heb gezegd.

HENRY BEETS.

BIJLAGE XVII.
(art. 39.)

Toespraak van Rev. Prof. Matthew Kolijn.

*Eerwaarde Praeses, —
Zeer Eerwaarde en Hooggelzeide Professoren en Predikanten, —
Eerwaarde Broeders Ouderlingen, —
Vaders en Broeders!*

Hoe hoog ik de eer schat en het voorrecht waardeer, dat ik in uwe vergadering mag verschijnen, kan ik nauwelijks in woorden uitdrukken. Sedert vele jaren is het mijn verlangen geweest om eens van naderbij met u bekend te worden en heden wordt mijn lang gekoesterde wensch vervuld.

We hebben van onze Synode voornamelijk tweeërlei opdracht ontvangen.

I. Eerstens om u hare hartelijke broedergroeten over te brengen, en te betuigen dat we met blijdschap vernomen hebben van uwe welvaart, uwen groei, uwe ontwikkeling, uw krachtig getuigen tegen alles, dat niet overeenstemt met de zuivere leer des Evangelies, uwe handhaving uiteenzetting en toepassing van de zuivere Gereformeerde beginselen, uw opbouwen van een Calvinistisch systeem, dat rekening houdt met al de betrekkingen en verhoudingen van het menschelijk

leven en alles opeischt voor de eere Gods en den roem Zijns naams en alzoo eene levens- en wereldbeschouwing voorstaat, die het gansche leven van den geheelen mensch in beslag neemt.

II En dan ontvingen we last en opdracht om u mede te deelen wie we zijn en wat we doen, in de hoop, dat zulks tot nauwkeuriger kennis en meerdere wederzijdsche waardeering zal strekken. Spreekwoordelijk is het „onbekend is onbemind”. We hebben er ons onzerzijds niet genoeg op toegelegd om door *geregelde* afvaardiging van vertegenwoordigers in wederzijdsche voeling te blijven. Er kwam van lieverlede eenige verwijdering. Zelfs meenen we onzerzijds te moeten opmerken, tot onze smart, dat men in sommige kringen in Nederland ons van terzijde en met eenigen achterdocht is gaan beschouwen. Dit krenkt; waar wij ons met u één gevoelen en u liefde toedragen, doet het zeer, als het ook maar zou schijnen, alsof onze liefde niet ten volle werd beantwoord; dit kan en dient en, we twifelen er niet aan, zal ook verholpen worden. Zulk een dag als deze, waar zoovele broeders uit verschillende kerken en landen u komen begroeten en gelukwenschen, en om u te verblijden door de melding van wat de Heere hun belieft te schenken, en hoe Hij hen belieft te gebruiken tot den bouw van zijn heerlijk Koninkrijk, moet zekerlijk dienen om aan het diep gevoel van de gemeenschap der heiligen bevorderlijk te zijn. We kwamen hier niet *pro forma*, we meenen het met u; hoe gebrekkelig overigens, doen we ons werk van harte. We dorsten naar gemeenschap; we gevoelen ons geroepen tot eenheid. We vragen daarom, zendt ons van tijd tot tijd afgevaardigden.

Het zal nu bijna zeventig jaren geleden zijn, dat mijn vader nu reeds lang in den Heer ontslapen, met vele vrienden en geestverwanten, die als hij, kort te voren kennelijk tot God bekeerd waren, gewoon was, iederen Zondag en somtijds gedurende de week, uren ver te voet of per schuitje te reizen, teneinde de zuivere verkondiging van 's Heeren woord te hooren uit den mond van mannen, die evenzeer lange reizen moesten maken ten einde in de verschillende gedeelten van de provincie Zeeland het Evangelie te verkondigen. Mijne ouders, destijds nog jong, waren onder de eersten in Zeeland, die zich met hunne ouders bij de gehate en bespotten en vervolgte „afgescheidenen” aansloten.

Dezer dagen stond ik nog eens weer, als ook zeven jaren geleden, met ontbloot hoofd in de boeren-schuur, van ouds bekend als „de schuur van Baas VAN DE LUIJSTER,” waar de baanbrekers en voormannen der afscheiding de vergaderden pligten toe te spreken. Het was me daar als hoorde ik de stemmen van Dr. VAN RAALTE, Ds. VAN DER MEULEN en anderen; die plek, nooit formeel aan 's Heeren dienst gewijd, was voor menig een „niets anders dan een huis Gods en de poort des hemels.” De eenvoudige, doch ernstige en krachtige prediking werd kennelijk gezegend in de bekeering van onbekeerden en vertroosting der geloovigen. Ik voelde mij daarom niet zoo vreemd op de Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Mijne ouders waren ook onder de voortrekkers die in de veertiger, én om lotsverbetering, én om vrijheid van Godsdienst, naar Amerika togen; die de leiding volgden van mannen die hier hun vertrouwen hadden verkregen; met wie ze ook zuur en zoet, waarvan het eerste het reest, in de eerste pionier-ervaringen deelden; die ze ook volgden met vrijmoedigheid, toen die na zorgvuldig onderzoek, zich lieten inlijven met de bestaande Gereformeerde Kerk in Amerika, eene Kerk, die in den bloeitijd van Nêerlands Kerk zeer kort na de Synode van Dordrecht uit Nederland in het w. stelijk wereld-deel was overgeplant; die niet, als de moederkerk was afgeweken van de leer, tucht en dienst in hare belijdenis-schriften uitgesproken, maar met kracht die had blijven handhaven; de oudste Protestantische kerk in Amerika, reeds in 1628 gevestigd en die gedurende meer dan twee eeuwen de banier der Gereformeerde waarheid had omhoog gehouden; die zich het lot harer geloofsgenooten in het verre westen aanstonds had aangetrokken en hun de behulpzame hand had geboden. Van nevenbedoelingen of bijoogmerken kan *hier* geen sprake zijn; niets dan Christelijke liefde en onbaatzuchtig medelijden kan gedreven hebben.

Men heeft het mannen als Dr. VAN RAALTE en anderen wel eens nagegeven, dat zij zich geen tijd hebben gegund, om de Gereformeerde Kerk in Amerika te leeren kennen. Maar waren zij dan zulke onnoozele bloeden, dat zij zich zoo gemakkelijk misleiden lieten? Neen. Ze kenden alles wat er noodig was te kennen; namelijk, dat de Gereformeerde Kerk de drie formulieren van eenigheid beleed en hoogschatte; dat zij eene kerk was gelijk aan de vaderlandsche kerk in haren bloeitijd; en dat was hun genoeg. Onder die omstandigheden, hadden ze vrijheid om zich daarbij te laten inlijven, hadden geene vrijheid om iets anders te doen.

En zoo noodigen we nog met de volkomenste vrijmoedigheid leden van uwe gemeenten, die naar Amerika komen uit, om zich met ons te vereenigen.

Met alle tekortkomingen en gebreken bleef die kerk aan de formulieren van eenigheid getrouw. Nimmer nog heeft ze iemand belemmerd om de bediening en de waarheid getrouw te handhaven. Immer waren hare kerkelijke uitspraken in hoogst ressort in het belang en ten gunste van de Gereformeerde orthodoxie (Winter).

Ik acht mij zeer gelukkig en reken het eene groote eer te mogen staan in het midden der gemeente, die veertig jaren geleden door den Eerwaarden Ds. N. H. DOSKER, zaliger gedachtenis, werd bediend. Tot tweemaal had ik de eer zijn opvolger te zijn in gemeenten door hem bediend. Twee zijner zoons waren onderlingen in de gemeente, door mij het laatst bediend. Hoe hij, van huis uit Gereformeerd, en alom in den lande hier gevierd, zich in de Gereformeerde Kerk in Amerika thuis gevoelde, en overtuigd was dat zij in het Westen de voortplanting was der Gereformeerde kerk in het Vaderland, heeft hij met veel ernst en kracht betuigd in het boek van zijne hand. „De geschiedenis van de Gereformeerde kerk in Amerika”, in Nederland uitgegeven en aan sommigen uwer wel bekend. Ik behoef u ook maar de onder u welbekende en gevierde namen van DE BEY, KREMER, DE JONG, DUIKER, STEFFENS en anderen te noemen, om aan te toonen, dat mannen in uwe kringen geboren en opgevoed, zich niet gedrongen of bemoeielijkt gevoeld hebben, toen ze na gezegende bedieningen in dit land, in onze kerk in Amerika kwamen arbeiden.

2. *Wat we dan doen?* Ik behoef u niet te zeggen dat, zoo min als de enkele Christen zichzelf leeft, eene kerk zichzelf leeft: zij bestaat niet om zichzelf, zij is geen einddoel, slechts een hulpmiddel. We zijn niet in de wereld om eene kerk te bouwen, maar om het koninkrijk van den Heere Jezus Christus mede te bevorderen. Eene kerk kan, evenals een persoon, verwerpelijik worden, wanneer zij namelijk niet waakt en bidt; als zij verzuimt naar de heiligmaking te staan, en zich niet met ijver aan 's Heeren werk wijdt. De boom moet aan zijn vrucht gekend, de kerk moet aan haar leven en werk getoetst. De Heiland slaat, blijkens de zeven brieven aan de gemeenten in Klein Azië, zijne kerken nauwkeurig gade. „Ik weet uwe werken,” is het ernstige woord dat Hij haar hooren laat.

En het eerste wat ik nu te zeggen heb van de kerk die ik liefheb en met blijdschap sedert ruim dertig jaren in het Evangelie heb gediend, is, dat zij zich ter oorzaak van tekortkomingen, gebreken en misstanden voor God heeft te verootmoedigen. Zij lijdt met de gansche kerk in Amerika aan geestelijke dorheid. Zij is, in haar geheel genomen, niet getrouw aan hare roeping om een behoudend zout en een schijnend licht te zijn. Er heerscht niet die onderlinge liefde, eensgezindheid en samenwerking, die voor de gezonde en gezegende ontwikkeling van de gemeente Christi zoo onmisbaar zijn. Zij is maar te weinig gescheiden van de wereld; ze gevoelt, dat 's Heeren woord van ernstige berisping en liefderijk vermaan op haar van toepassing is: „Bekeert u”.

In onze jongste jaarverslagen sprak menige Kerkeraad en menige Classis het uit, dat zij over geesteloosheid en wereldgelijkvormigheid hadden te klagen, en men heeft elkander tot belijdenis en gebed opgewekt.

Niettegenstaande dit, hield de Heere ons staande en onttrok ons Zijne tegenwoordigheid niet geheel. Hier en daar openbaarde zich Geesteswerking. Hij weerde den kandelaar nog niet van zijne plaats. Hij deed ons zelfs toemen in getalsterkte en deed onze offers der milddadigheid vermeerderen. Het zou daarom onopmerkzaamheid en ondankbaarheid verraden, indien wij niet bij eene gelegenheid als deze melding maakten van een en ander dat de Heere door ons en onder ons beliefde tot stand te brengen. Hij heeft ons voor Zijn werk willen gebruiken.

Onze Kerk is ongeveer zoo groot als de uwe. Zij telt: 689 gemeenten (Kerken), 750 predikanten, 65,675 huisgezinnen, 117,675 avondmaalgangers; bijna 250,000 zielen.

Contributies voor algemeene kerkelijke doeleinden dollar 402,468; voor andere liefdadige doeleinden dollar 105,861 en voor gemeentelijke doeleinden dollar 1,615,727. Te samen dollar 2,124,056 of gulden 5,310,140.

Maar ge zult bijzonder belang stellen om te weten wat aandeel nu de Kerken in de Synode van Chicago, waartoe uwe landgenooten voornamelijk behooren, hebben in dezen arbeid.

Deze westelijke Synode heeft: 213 gemeenten (kerken), 206 predikanten, 15,085 huisgezinnen, 28,336 avondmaalgangers, 65,000 zielen.

Contributies als volgt: algemeene kerkgenootschappelijke doeleinden dollar 189,529, andere liefdadige doeleinden dollar 13,972, Gemeentelijke doeleinden dollar 363,423, te zamen dollar 566,924 of in gulden uitgedrukt anderhalf miljoen.

Buitenlandsch Zendingswerk. Voor de Buitenlandsche Zending,

insluitende de Arabische Zending werd gegeven door de geheele Kerk dollar 282,682, wat dollar 75,000 meer was dan verleden jaar; het cijfer voor elk lidmaat steeg van 1.70 tot 2.41. We onderhouden 130 Buitenlandsche Zendingen.

Dat ons Hollandsch volk een hart heeft voor de Zending blijkt uit het feit, o.a. dat van de 130 Zendingen, die de geheele Kerk uitzendt, 50 van uit den kring der Hollandsche gemeenten zijn gegaan.

Binnenlandsche Zendingen. Voor Inwendige Zending werd ontvangen dollar 226,671. Even groote som wordt voor het volgend jaar gevraagd. We beseffen hoe inwendige Zending, met Buitenlandsch Zendingswerk gelijken tred moet houden, zal de Kerk aan haar aangewezen roeping kunnen beantwoorden.

Het werk der Opvoeding. De tijd laat niet toe om in het bijzonder te spreken over ons opvoedingswerk. De eerste theologische school werd gesticht door JOHN H. LIVINGSTONE in 1785 te New-Brunswick (eerst in New-York); zij telt thans 40 studenten.

Toen de Nederlanders van de verhuizing zich in het Westen, en bij name in Michigan vestigden, waren de leiders als Dr. VAN RAALTE er onmiddellijk op bedacht, om opvoedkundige inrichtingen te stichten, opdat naar zijn gevlugeld woord, „ons volk ten hoofd en niet ten staarte zij.” Alzoo werd de Hollandsche Academy gesticht, die in 1862 tot eene College ontwikkelde en nu 350 leerlingen heeft. De theologische school in nauw verband met deze inrichting, werd spoedig daarna gesticht, zoodat de eerste klas in 1869 promoveerde. Thans telt zij 25 studenten in de Theologie.

Sedert dien werden academies of voorbereidende scholen achtereenvolgens gesticht in Orange-City, Iowa, Cedar Grove, Wisconsin en Pleasant Prairie, Illinois. Zoodoende zoekt de kerk in hare behoefte aan predikanten en zendingen te voorzien.

Maar niet slechts wat die kerk voor de Hollanders was en deed, verdient aandacht, maar ook wat de Hollanders van Gereformeerden huize voor die kerk zijn geweest. Bekend is, dat het Amerikaansch godsdienstig leven vrij oppervlakkig is; meer breed dan diep, meer druk dan degelijk. Het wordt algemeen toegestemd, dat onder de Evangelische Kerken in de Ver. Staten de Reformed Church onder de rechtzinnigste is te rekenen.

Deels is dit ontegenzeggelijk toe te schrijven aan den invloed van de Nederlanders; alzoo hebben zij een invloed ten goede, die zij onmogelijk zouden kunnen gehad hebben, wanneer zij zich uit het rijke en breede leven in Amerika hadden terug getrokken. We meenen eene roeping te hebben, om de Gereformeerde beginselen niet slechts in een kleinen en afgesloten Hollandschen kring levend te houden, wat betrekkelijk gemakkelijk is, maar om die in breederen kring te doen ingaan, en doorwerken, wat veel moeilijker is, maar ook veel meer beteekent.

De Heere heeft ons een groot werk aangewezen, zoo in Amerika als naar buiten in China, Indië, Japan en Arabië. We wenschen in dit werk te volharden. We gevoelen echter, dat wij aan uwe sympathie en uwe voorbede behoefte hebben. We zijn leden van hetzelfde lichaam, waarvan Jezus Christus het verhoogde en verheerlijkte Hoofd is; aan u heeft Hij een eenigszins ander werk dan aan ons toevertrouwd; maar ook uw werk is ons dierbaar en we verblijden ons, wanneer we hooren mogen, dat 's Heeren werk door uwe hand gelukkig voortgaat; want toch, wanneer één lid verheerlijkt wordt, verblijden zich al de leden.

Wanneer sommigen misschien den indruk ontvingen, dat ik wat te subjectief en enthousiast was, zult ge dat mij vergeven. In den schoot dier kerk werd ik geboren; aan hare inrichtingen genoot ik mijne opleiding; in het dierbaar Evangelie mocht ik haar met kleine kracht en gering talent meer dan dertig jaren dienen. Hare geschiedenis, vooral ook de geschiedenis en worstelingen van die vaders uit de afscheiding, toen die nog een warmte van godsvrucht en een gloed van geestesijver had, die men nu én daar én hier tevergeefs zoekt — die geschiedenis hoop ik nooit te verloochenen; tot mijne stervensure hoop ik haar hou en trouw te blijven; wat mij echter in het minst niet verhindert om u het goede toe te wenschen. De Heere zegene u en uwen gewichtigen arbeid dezer dagen. Voor de Kerken zal van uwe beraadslagingen veel afhangen. De wijsheid die van boven is, die des Geestes is, ontbreke aan niemand uwer. Dat uwe Kerken, uwe scholen, uwe zendingen, uwe gestichten van barmhartigheid mogen groeien en bloeien.

Dat 's Heeren zegen op u daal';
Zijn gunst uit Zion u bestraal'!
Hij schiep 't Heelal, Zijn naam ter eer.
Looft, looft dan aller heeren Heer.

afgevaardigd door de Synode der Gereformeerde Gemeenten in Z.-Afrika, gehouden te Reddersburg, 7 Maart 1910, naar de Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, te houden te Zwolle op 22 Aug. 1911.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders in Christus,

Het is voorzeker een eigenaardige samenloop van omstandigheden, dat de Zuid-Afrikaanse Gereformeerde Gemeenten voor de eerste maal vertegenwoordigd zijn op een Synode der Gereformeerde Kerkenvergaderd te Zwolle. Immers van de Kerk te Zwolle ontvingen ze haar eerste dienaar des Woords, nu 52 jaar geleden, door de uitzending van wijlen Ds D. POSTMA. De grote afstand en de zware onkosten der reis, niet enig gebrek aan sympathie, verhinderden haar, om eer een afgevaardigde te zenden. En nu de Here de weg heeft gebaad, zo is het met blijdschap des harten, dat de Gereformeerde Gemeenten in Z.-Afrika u voor het eerst hare hartelijke groete mondeling doen toekomen alsmede de beste wensen uitspreken voor uw stoffelijk en geestelijk welzijn.

Er wordt in de Zuid-Afrikaanse Kerken, die ik vertegenwoordig, steeds met dankbaarheid gewaagd van de hulp der moederkerken in Nederland. Voor anderen is dat de Nederlandse Hervormde Kerk, voor ons zijn het de Gereformeerde Kerken. De hollands taal en de Gereformeerde godsdienst, die Z.-Afrika van hieruit heeft ontvangen, maken het tot een deel van Groot-Nederland, zodat onze zaken enigermate de Uwe en de Uwe de onze zijn. Voeg hierbij het besef van de eenheid van Christus' lichaam, dat U en ons doordringt, en ik twijfel niet of gij zult met belangstelling onze geschiedenis vernemen.

Sinds 1652, toen de eerste Gereformeerde Kerk in Z.-Afrika te Kaapstad werd gesticht, bestond er korrespondentie tusschen deze en de klassis Amsterdam. Tijdens de franse overheersing is deze gestaakt en nu een eeuw geleden door vreemde overheersing onmogelijk geworden. Aan de Kaap is omstreeks 1824 het reglement dat Koning Willem I voor de Hervormde Kerk in Nederland gemaakt had, bijna woordelijk overgenomen door de Ned. Gereformeerde Kerk in de Kaapkolonie. Deze kerk nam in de jaren 40 en 50 een vijandige houding aan tegen de gereformeerde formulieren, de Psalmen en de Katechismusprediking. Ze kreeg versterking door het inkomen van engelse predikanten, die het Methodisme in Z.-Afrika invoerden, om daardoor het opkomend Liberalisme te bestrijden. Deze godsdienstige beweging is mede de aanleiding geworden van de Grote trek, die eindigde in de stichting van de Z.-Afrikaansche Republiek.

Ds. POSTMA trof op zijn rondreis kinderen aan van 12 jaar, die nog ongedoopt waren, van wege de kerkelijke strijd, die de ouders hadden. In de Transvaal werd, een Hervormde kerk als staatskerk gesticht in 1857, onder de politieke leuze „los van de Kaapse sinode." De weinige predikanten die deze kerk had, waren echter hollands liberalen, zodat de gereformeerde voortrekkers zoekende bleven naar een zuiver kerkelijk leven in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift. Is het dus wonder dat zij Ds. D. POSTMA van Zwolle, die hen bezocht in 1859 volgens opdracht van de synode der Christelike Gereformeerde kerk gehouden te Leiden in 1857, bijna dwongen om bij hen te blijven, en de aloude Gereformeerde Kerken in Z.-Afrika weer tot openbaring te brengen. Hij nam toen het beroep naar Rustenburg aan, maakte zich los van Nederland en begon de reformatie ter hand te nemen. Smadelijk noemde men de Gereformeerden destijds Doppers, een woord dat verschillend verklaard wordt. Volgens de één is 't afgeleid van „dorpers", volgens een ander van „dopersen", volgens een derde van de „dop", die men opzette bij het haarsnijden. Doppers zijn dus ouderwetse mensen, en deze vindt men in alle drie de hollands kerken. Ogenschijnlijk liep de reformatie van 1859 over de gezangekwestie, maar in werkelijkheid over leer en tucht. want de staatskerk der Z.-A. Republiek was hopeloos bedorven.

Op 't oogenblik zijn er drie hollands kerken in de provincie Transvaal, en twee in de andere provincies der Unie. De Ned. Gereformeerde kerk is in 1866 door wijlen Ds. LION CACHET en Ds. HUET gesticht in de Transvaal, in 1883 verenigd met de Hervormde kerk en thans bezig zich te verenigen met de moederkerk aan de Kaap. Een wetsvoorstel daartoe strekkend is reeds door het Unie-Parlement aangenomen. De Hervormde kerk is in 1888 uitgetreden uit de vereniging en bestaat thans weer zelfstandig in de Transvaal. Naast de drie hollands staan vele engelse kerken en ook de kleurlingen hebben hun eigen kerkelijk leven in de grote centra.

De Here heeft het werk der Reformatie van '59 rijkelijk gezegend. In de Kaap-

kolonie telt de Gereformeerde Kerk 17 gemeenten, in de Oranje-Vrijstaat 12 gemeenten, in Transvaal met Natal 24 gemeenten. Deze worden bediend door 26 predikanten. Het gemeentelijk leven is van wege de grote afstanden, waarop de lidmaten van de kerkplaats verwijderd zijn, zeer beperkt. Er is maar een klein deel der gemeente dat geregeld Zondags kerkt, het overige deel komt alleen om de zes weken, of ook alleen met de bediening van het H. Avondmaal. Om deze reden is ieder dienaar des Woords tevens een rondtrekkend prediker, die in huizen en schuren of in de open lucht kerk houdt.

Het katechetie onderwijs rust voor een groot deel op ouders, onderwijzers en opzieners, wier ijver dikwels lof verdient.

Het huisbezoek en ziekenvertrouwing rust in de buitenwijken uitsluitend op de ouderling en de diaken. Het is echter een strenge wet, dat vóór het Heilig Avondmaal ieder huisgezin ambtelijk moet bezocht worden.

Bij nachtmaal is het grote kerkplein herschapen in een kamp, dat op sommige plaatsen door 200 wagens wordt gevormd. Op geregelde tijden luidt de kerkklok die de Katechisanten of de kerkeraad oproept, of de gemeente, want Zaterdagmiddags is er voorbereiding voor het H. Avondmaal en diezelfde avond lidmatevergadering. In de tijd tussen deze samenkomsten en leggen de tentebewoners bezoeken af bij elkaar. Hier en daar vormen zich kringen van ouderen of jongeren, waarin de onderwerpen van de dag worden besproken. In de gemeentevergadering doet de kerkeraad verslag van zijn verrichtingen. De inkomsten der gemeente bestaan uit vrijwillige bijdragen. Het diakonaal ambt en het administratief werk zijn nog niet gescheiden. Reeds werden een paar diakonale konferenties gehouden in de Kaapkolonie en de Transvaal. De voorlichting van het Korrespondentieblad en het Handboek worden dankbaar aanvaard. Het blijkt echter, dat de diakenen in Z-Afrika voor problemen staan, die tot dusverre nog niet zijn opgelost. Gaarne zou ik ook hier medewerking verlenen tot het oprichten van een eigen orgaan voor de diakenen, doch de krachten zijn daartoe te klein.

Het zendingswerk stond tot in 1910 onder leiding van eenige zendingsdeputaten. De Sinode van Reddersburg besloot echter de zending over te laten aan de plaatselijke gemeenten en benoemde vijf gemeenten, die met steun van de andere een eigen missionaire predikant zouden beroepen. Venterstad heeft een plaatselijke zendingkerk met een oefenaar, terwijl de dienaar des Woords van de blanke gemeente Ds. SNIJMAN Sr. de Sakramenten bedient. In Humpata en Hul in Portugees-Afrika is de toestand op dezelfde wijze geregeld, doch heeft helaas tot scheuring aanleiding gegeven.

Pretoria heeft sinds het vorige jaar in Ds. BOS een eigen missionair predikant. Br. P. BOS was reeds als ouderling mijner gemeente werkzaam in de zending. Na zich bekwaamd te hebben voor het examen naar art. 8 D. K. O. werd hij toegelaten om te staan naar het predikambt onder de kleurlingen, en als zodanig door Pretoria beroepen en uitgezonden. Hij werkt in het distrikt Zoutpansberg. Het doel van zijne uitzending is om naast de kerk der blanken een gereformeerde kleurlingekerk te formeren, want de taal, de ontwikkeling en de onaangename reuk maken het onmogelijk om met de kristen-kleurlingen in een kerkverband samen te leven. De laatstgehouden sinode benoemde reeds een kommissie om de Dordse K. O. aan te passen aan dit nieuw-opkomend kerkelijk leven.

Wat de opleiding tot het predikambt aangaat, daarin voorziet de Theologiese school te Potchefstroom. Na de dood van prof. D. POSTMA trad prof. LION CACHET, na vier jaar, op als theologies professor. Thans wordt zijn plaats ingenomen door prof. Dr. J. D. DU TOIT, een leerling van de Vrije Universiteit, terwijl prof. CACHET nog voor enkele vakken is aangebleven. Het litteraries departement heeft drie professoren, nl. de Heren F. POSTMA, P. DUVENAGE en J. KAMP. In de Theologiese afdeling zijn 6 studenten, in de litterarische 15. De Theologiese School wordt onderhouden uit een fonds, waaraan iedere gemeente 15 p.st. per 100 lidmaten opbrengt.

Aan de Theologiese school is verbonden een voorbereidende klasse, omdat het lager en M. U. L. O. geheel in staatshanden is. De Kaapkolonie heeft ook enkele vrije scholen met een kristelik gymnasium te Steynsburg. Het onderwijs is over 't algemeen neutraal met een kristelike tint. Indien het staatsonderwijs niet kosteloos gegeven werd, zou de schoolstrijd reeds opnieuw uitgebroken zijn. Hier en daar is echter reeds ontwakning te bespeuren.

Ten slotte wil ik uwe vergadering nog opmerkzaam maken op het feit, dat op tal van plaatsen waar nog geen Gereformeerde Gemeente tot opeibaring kwam, de kerkstrijd is uitgebroken. De gemeenten, die het juk van de reglementen en besturen der Ned. Gereformeerde Kerk hebben afgeworpen, noemen zich: Gereformeerde kerken onder het kruis. Zij hebben geen eigen leeraars en worden geholpen door ons, gereformeerde predikanten. Zelf ben ik te Strijdenburg geweest om Woord

en Sakramenten te bedienen in de kruiskerk aldaar. Zij hebben krachtens het ambt der gelovigen de besturen der Ned. Gereformeerde kerk aangeklaagd op de navolgende punten: *Leervrijheid*, aangezien Schriftkritici, Arminianen en andere ketteren als predikanten worden geduld. *Verkoop* van de genademiddelen, huisdoop en onthouding van de wijn in het H. Avondmaal. *Gebrek* aan leertucht en invoering van reglementen, die strijden met de H. Schrift. De actie van deze broeders heeft hier en daar tot censuur geleid, op 22 plaatsen tot scheuring, omdat aan de protesten geen gevolg wordt gegeven. Wat de uitkomst van deze reformatie zal zijn weten wij niet. Moge ze leiden tot hereniging van al wat gereformeerd is in Z.-Afrika.

Na de oorlog is het Methodisme sterk geworden. Het bevordert een dualisties leven. Daarom is 't zo nodig, dat alle gereformeerden in Z.-Afrika als één man optrekken, om het gehele leven op te eisen voor de ere Gods.

Nederland kan ons in deze helpen. Allereerst door een onderzoek in te stellen naar de religieuze toestand van Zuid-Afrika door een bevoegd persoon. Het zal onze gemeenten zeer verblijden als ze op de komende Synode te Steynsburg een afgevaardigde van uwe kerken mogen begroeten. Voorts kan Nederland medearbeiden aan de oplossing van moeilijke religieuze en kerkelijke problemen in Z.-Afrika, zoals de rassekwesatie, de verwereldliking der kerk, de bidstonden en andere zaken.

Nederland is klein in vergelijking met Zuid-Afrika, maar als het licht van Gods Woord op de kandelaar uitstraalt over de zee tot in de binnenlanden van Zuid-Afrika zal het groot zijn voor de Here. Zegene de Here, onze God, daartoe uwe kerken met genade en vrede.

Zoo zij het!

BIJLAGE XIX.
(Art. 39.)

Toespraak van Baron Prisse.

Eerwaarde Vergadering!

Het zij mij vergund, mede namens mijn medeafgevaardigde, Ds. J. H. LAATSMAN van Gent, uwe Kerken hartelijk dank te zeggen voor de vernieuwde uitnodiging, onze Christelijke Belgische Zendingskerk gezonden, tot bijwoning uwer Generale Synode. In vroegere jaren werd onze Kerk in uw midden vertegenwoordigd door wijlen Ds. TH. EGGENSTEIN, dien ik, te Antwerpen destijds woonachtig zijnde, als ouderling vele jaren mocht bijstaan en wiens gezegende nagedachtenis ik ook thans op deze plaats wil eeren. Hij was leerling van DA COSTA en droeg uwe Kerk (destijds de Christelijke Gereformeerde) een warm hart toe. Ook wijlen mijn vader heeft onze Belgische Kerk op uw Synode vertegenwoordigd. Het is mij een weemoedige gedachte, thans zijn plaats hier te vervullen. Maar ik denk tevens aan uwe vroegere afvaardiging op onze Synode, waarvan eene photo op ons algemeen Sekretariaat te Brussel de herinnering levendig houdt. We zien daar uwe vaders, BRUMMELKAMP en VAN VELZEN, zittend te midden onzer Synode. Velen van uwe en onze mannen zijn sedert heengegaan, maar hun werk of liever Gods werk is gebleven. Niet slechts gebleven, maar uitgebreid. Daarom splitste zich onze Zendingskerk die voorheen uit 3 classes bestond, vóór eenige jaren in 4 classes, zoodat we thans hebben de 4 classes: Brabant-Namen, Henegouwen, Luik en de Vlaamsche provincies. De naam onzer Kerk is dan ook niet meer alleen: „Société Evangelique” (zooals de Acta uwer Synode nog aangeven) maar in de eerste plaats: Christelijke Belgische Zendingskerk (zooals ze thans steeds genoemd wordt) en tusschen haakjes: „Evangelisch Genootschap”.

Nu de laatste jaren meerdere kerken zelfstandig en autonoom zijn geworden, is 't karakter van kerk meer op den voorgrond getreden. Uwe Synode duurt 2 of 3 weken, naar gelang de werkzaamheden, maar komt dan ook maar om de 3 jaar samen. De onze duurt slechts 3 dagen en men heeft, om finantiële redenen, zelfs dit jaar voor 't eerst getracht haar in 2 dagen af te doen. 't Zal u ongetwijfeld belang inboezemen als ik u even de orde van werkzaamheden voorlees, daaraan eenige bijzonderheden vastknoopend, waaruit u dan een overzicht van den toestand onzer kerk zult ontvangen.

Nadat de vergadering geconstitueerd is (gewoonlijk uit pl.m. 65 stemgerechtigde leden bestaande), wordt voorlezing gedaan van de „déclaration de foi” of de

belijdenisband als accoord van kerkelijke gemeenschap, waarmede de vergadering door opstaan instemming betuigt. Daarna houdt een der predikanten een Synodale predikatie. Vervolgens wordt de dagorde vastgesteld en de commissie van consultatie benoemd. Nu doen achtereenvolgens de 4 voorzitters der 4 classikale vergaderingen verslag van hetgeen op de 4 vergaderingen van het verlopen jaar is verricht. Elk lid der Synode heeft 't recht discussie over eenig punt te vragen en stemming te eischen: dit laatste zoo 't voorstel ondersteund wordt. Dit recht heeft elk lid bij alle rapporten en werkzaamheden.

Vervolgens doet de commissie van onderzoek (die vóór de Synode herhaalde malen vergaderde tot onderzoek en tot samenstelling van een rapport) verslag over de werkzaamheden: *a* van de Synodale commissie of comité administrateur; *b*. over die der kerken en stations; wij houden er stations op na, gelijk uwe voormalige „Christelijke Gereformeerde Kerk”; uit die stations groeien de kerken; en *c*. in de derde plaats brengt de commissie van onderzoek verslag uit over de commissie van colportage en publicatie.

Wat 't laatste kerkelijk jaar betreft, waren er in functie 33 predikanten, 4 evangelisten, 9 bijbellezers, 5 bijbelcolporteurs, 185 broeders die in evangelisatie of bijbeloefening voorgingen; er waren 78 kerkgebouwen en evangelisatiezalen; 19 kerken, 16 stations, 7 evangelisatieposten; op 108 plaatsen werd geregeld geëvangeliëerd; de kerken, stations en posten daaronder begrepen, 149 plaatsen; 87 plaatsen waar onregelmatig geëvangeliëerd werd; er waren 103 Zondagscholen waarvan 46 zendingsscholen, 21 Donderdagscholen; 221 doopsbedieningen hadden er plaats, 92 huwelijken, 182 begrafenissen, 11058 godsdienstoefeningen en bijeenkomsten; 322000 tractaten werden er uitgedeeld; onze colporteurs verkochten 369 Bijbels, 3142 Nieuw-Testamenten, 3277 gedeelten; zij alleen deden 19297 bezoeken waarvan 13510 bij roomschen. Onze drukkerij te Nessonvaux drukte 19 nieuwe tractaten, ons 14daags orgaan *Le Chrétien Belge*, ons weekblad „*Paix et Liberté*”. De vlaamsche predikanten zullen een vlaamsch weekblad „*de Evangeliebode*” uitgeven, waarvan, zoo God wil, 1 Oct a. s. het eerste nummer verschijnen zal.

Den eensten dag van de Synode heeft er 's avonds gewoonlijk eene groote evangelisatiebijeenkomst plaats, in de grootste localiteit van de plaats waar men vergadert in concertgebouw of gehoorzaal van 't Gemeentehuis of andere gelegenheid. Die bijeenkomst wordt in den regel door vele roomschen en vrijdenkers bezocht.

De tweede dag der Synode begint voormiddags met een korte bidstond. Daarna levert de commissie van verificatie haar rapport over 't rapport van de Commissie van finanties en over 't budget. De uitgaven bedragen pl.m. 225000 fr. De leden der Kerk brachten op pl.m. 80.000 fr., 't buitenland pl.m. 115.000 fr., 't blijvend tekort bedraagt gewoonlijk pl.m. 30.000 fr., heilzaam om ons klein, afhankelijk en biddend te houden. Vervolgens brengt de commissie van verificatie verslag uit over: *a*. 't weeshuis der kerk, *b*. de pensioenskas ten voordeele van weduwen en weezen van predikanten, evangelisten en colporteurs, *c*. over de commissie tot hulp aan ouden van dagen. 't Weeshuis staat te Ukkel, bij Brussel, en telt 40 weezen.

Nu volgt het verslag van 't Comité van de diaconesseninrichting. Deze inrichting van jeugdigen datum heeft dit jaar een diaconesseninrichting geopend in een gehuurd huis in de Rue van der Kindere te Ukkel, met 2 diaconessen. Eenige jonge zusters zijn in 't buitenland in opleiding.

Ook bezit de Kerk van Luik eene eigen kliniek waar verleden jaar 1000 operaties werden gedaan. En in de Borinage heeft zich in den boezem der gemeenten eene vereeniging gevormd, „de vriend der zieken” met eigen diakones, en jongere zusters in opleiding.

Aan den avond van den tweeden dag worden er gewoonlijk door de leden der Synode op de verschillende hoeken van stad of dorp openluchtpredikaties gehouden die steeds vele roomschen en vrijdenkers trekken. Gedurende den middag van den tweeden dag evenzeer als den derden middag richten de vreemde afgevaardigden 't woord tot de Synode.

Onze Kerk mag zich, Gode zij dank, in de vriendschap en liefde van zeer vele buitenlandsche kerken en genootschappen verheugen; en 't bezoek van afgevaardigden (gewoonlijk 10 à 16 in getal, terwijl ook steeds vele brieven van sympathiebetuiging toekomen) doet ons de gemeenschap der heiligen krachtiger gevoelen en sterkt onze kleine kerk ongemeen in den geloove.

De derde dag vangt wederom aan met korte bidstond. Daarna worden de werkzaamheden der Synode voortgezet. Rapport wordt gelezen van 't uitvoerend comité der alliantie van presbyteriaansche Kerken. Daarna rapport over de ten vorige jare ondernomen zendingsarbeid in den Belgischen Congo. De Zendingdirector, Ds. HENRI ANET, is thans voor 9 maanden naar den Congo tot inspectie-

reis en onderzoek van hetgeen wij voor onze missie aldaar doen kunnen. Voorloopig ondersteunen we een jongen Belg die reeds in den Congo werkt, en andere kerken die aldaar reeds langen tijd missionairen arbeid verrichten.

Vervolgens wordt rapport gelezen van het geschiedkundig genootschap van 't Belgisch protestantisme, welks bibliotheek zich steeds uitbreidt en 't afgelopen jaar eenige belangrijke kerkhistorische uitgaven bezorgde.

Ook wordt elk jaar een historisch overzicht voorgelezen over de geschiedenis van een groep kerken. Dit jaar die der vlaamsche provincies.

Na vaststelling van de plaats waar 't volgend jaar Synode gehouden zal worden en nadat de Synode opdracht gegeven heeft tot 't opstellen eener Synodale boodschap aan de kerken, wordt de vergadering gesloten. Des avonds heeft er dan met de plaatselijke gemeente eene godsdienstoefening plaats met bediening des H. Avondmaals, waar gewoonlijk een buitenlandsche predikant voorgaat.

Vergunt mij nog u een en ander mede te deelen over den geestelijken-maatschappelijke toestand van België. Aan de eene zijde bevindt zich Rome, dat steeds fanatieker wordt en zich sociaal reusachtig vooruit werkt.

Ik wil u niet vermoeden met statistieken. Een stroom van roomsche bladen en blaadjes wordt, ook gratis, over 't land uitgegoten, en geen blaadje of er wordt gewaarschuwd tegen 't Protestantisme en den Bijbel. Fanatiek in 't roomsch beginsel maar wereldsch in 't leven vertoont zich hier Rome. Ook den fijnen roomsche wordt toegestaan als hij 's Zondagmorgens ter communie geweest is, 's middags of 's avonds naar schouwburg, café, concert of bal te gaan.

Waar Rome heen wil?

Kenschetsend is wat „le Brabant Wallon”, een courant te Nyvel verschijnend, in April van dit jaar schreef, o.a.: „Een ketter, die zijn dwalingen propageert, is een moordenaar van zielen... De burgerlijke macht brengt ter dood de moordenaars om er de maatschappij, voor welke zij een gevaar geworden zijn, van te bevrijden. ...De Katholieke Kerk, zou zij 't recht niet hebben van des doods waardig te oordeelen en aan de burgerlijke macht over te leveren voor hunne executie de ketteren die de ergste moordenaars zijn? Zou zij niet kunnen dwingen hen die het bovennatuurlijke leven door den doop ontvangen hebben, van te blijven in de noodzakelijke voorwaarden tot behoud van dit leven? enz.

Ziehier geëischt de volledige herinrichting, of liever want zij bestaat nog, de wederinwerking stellen der inquisitie.

De toongevende roomsche dagbladen eischen dezer dagen ook een standbeeld. Voor wien?... voor den hertog van Alva, den organisator van den bloedraad over wiens schrikbewind ik niet behoef uit te weiden in deze calvinistische vergadering; een standbeeld eischen ze nog wel te Brussel, op de Zavelplaats, rood gekleurd door 't bloed dat Alva vergoot! Het oude Rome, nog steeds onze aartsvijand.

Aan de andere zijde staat het ongeloof, dat als 't er op aankomt, Rome beschermt boven 't protestantisme. Denkt aan 't bewind van den socialistischen gouverneur AUGAGNEUR op Madagascar die protestantsche scholen en kerken sloot en het Jesuitisme begunstigde. De hoofdredacteur EUGÈNE HINS, schrijft in „la Pensée”, (wekelijks orgaan van de Belgische vrijdenkersvereniging, verschijnend te Brussel) zie no. van 27 Juni 1911, een lang artikel waarboven staat: Le péril protestant, (het protestantsch gevaar) o.a. „een andere vijand komt aan den horizon, nog „gevaarlijker dan de andere (Rome); en wij zien 't oogenblik waarop we zullen „moeten 't hoofd bieden aan het protestantsche gevaar, dat, zeg ik, wij van af „heden hebben onder de oogen te zien.... Tegenwoordig is 't bij duizenden dat „men de protestanten telt — en van lieden, min of meer onverschillig in zake „godsdienst hebben zij fanatieken gemaakt. Het catholicisme treft niet den inwendigen mensch. Peilt de catholieke massa's en gij zult overtuigd zijn dat ze van „den godsdienst niets kennen dan uitwendige handelingen. Maar 't is heel „anders met de protestanten die gansch zijn doordrongen van den godsdienstigen „geest, met wie men hun godsdienst begint te beredeneeren, en van wie de „hersenen, eenmaal gevuld met aanhalingen uit de heilige boeken, geen verstandelijk voedsel meer opnemen. De catholieke godsdienst is minder noodlottig „voor 't verstand; laat ons zeggen minder „dom makend”. Zoover de vrijdenker.

Tusschen deze beide hoogopgaande golven van bij- en ongeloof dobbert het hulkje van Christus' kerk in België. Wat 't worden zal als eens bij- en ongeloof, farizeïsme en sadduceïsme gemeene zaak zullen maken tegen Christus en zijn lichaam op aarde, de Heere weet het! Indien wij maar hou en trou aan de onveranderlijke beginselen van Gods waarheid mogen zijn! Dan zal God de Heere zorgen, en 't scheepke zijner Kerk door de brandende baren in veilige haven brengen.

Broeders, helpt ons, bidt voor ons! en toont ons ook eens uwe genegenheid door afvaardiging uwerzijds naar onze Synode. Juli 1912 zal, zoo de Heere wil de Synode vergaderen te Luik en herdenken 't 75-jarig bestaan der Christelijke Belgische Zendingskerk. We noodigen u vriendelijk tot die feestelijke vergadering uit.

En ten slotte weest met al uwe kerken van harte en biddend den Koning der Kerk bevolen. Die u sterke in beginsel en godzaligheid en uitbreide in aantal en invloed, ten zegen voor Nederland, ja voor heel 't protestantisme in 't algemeen.

Ik heb gezegd.

BIJLAGE XX. Toespraak van Prof. John Mac Leod, Free Church of Scotland.
(Art. 39.)

Preses, Fathers and Brethren.

I must throw myself on your indulgence, when I venture to address you in a language that is not your own. In such a case it would be presumptuous for me to speak at any length, and I shall do little more than execute my commission which is to convey to your Synod the hearty greetings of the Free Church of Scotland and to request you to favour us with the promise of one of your members as a delegate to our General Assembly.

There are old and strong bonds that bind us to each other. Coming here I felt that I came to one of the homes of present-day liberty, civil and religious; and as I came to one of its homes it was my feeling that I came from another. Recently I was reading the history of the Scottish Church in Rotterdam and it gave me some idea of the British Churches which used to be in your Netherlands, and of the close and friendly interest your fathers took in ours. When the Reformed Church in Scotland was called to pass through the fire of persecution, you afforded our exiles a refuge and some of the best of our theological writers were then within your borders. JOHN BROWN called BROWN of Wamphray in those days published what is perhaps the most massive work on the morality of the Sabbath — a matter that was then under discussion among you. The two volumes quarto run to about 2000 pages. His friend and contemporary KOELMAN translated many of our best writers into your language such as Rutherford and Durham.

On the other hand we may remark the influence that your great theologians WITSIUS, PETRUS VAN MASTRICHT, VOETIUS, VITRINGA and others exercised in our country, when theology was seriously studied.

Scotland stands not where it did; and in the decay of the Reformed faith which we experience it may be easier to get your great Latin writings in our bookshops than among yourselves. They were as widely read and highly prized among us in better days.

What binds us together is the interest we have in connexion in the wholehearted acceptance and profession of the Reformed faith. Such loyalty to confessional doctrine is sometimes reproached as being inconsistent with freedom. But there is a false as well as a true freedom. The freedom which the gospel gives is freedom through the knowledge of the truth. If you continue in my words then are ye my disciples indeed and ye shall know the truth and the truth thus known shall set you free. When the truth thus is known it is no bondage to hold it fast and to continue in our profession of it. Thus is the freedom of the individual Christian preserved, and thus also is the freedom of the Christian Church maintained. The further objection is taken to a firm adherence to our Reformed Confessions, that it marks a narrowness of thought and mind. The thoughts of God are each of them a great deep and they are higher than heaven. The thought that is conformed to the word in which He utters them is the thought that is not narrow or illiberal. On the contrary the objection recoils on them who make it. Their systems that do not study conformity with the wealth of God's thoughts are those which are vitiated with narrowness.

It remains that I should convey the greetings of my Church to yours. Scotland is not what it was, but there are still those that love and cleave to the full-orbed Reformed faith and after the strenuous fight we have had to make to

defend the interests of a high morality in connection with confessional subscription we stretch out a friendly hand to those that are in other lands at one with us in our main contention and we pray. „Peace be to the brethren and love with faith from God our Father and the Lord Jesus Christ.”

BIJLAGE XXI.
(Art. 40.)

Advies in zake de eenheid van opleiding.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken.

WelEerwaarde en Eerw. Broeders!

Het vraagstuk van de „eenheid van opleiding”, dat sinds de Synode van Arnhem rusten bleef, neemt thans op uw Synodaal agendum weder een breede plaats in. Aanleiding daartoe gaf de Kerk van Zaandam, die aanvankelijk gerugsteund door den Kerkeraad van Watergraafsmeer, aan de Kerken een voorstel toezond, om de beide Scholen, waaraan de opleiding onzer Dienaren des Woords plaats vindt, op ééne plaats saam te brengen, en, met behoud van beider zelfstandigheid en beider eigenaardige relatie tot onze Gereformeerde Kerken, een practische samenwerking tusschen beide in het leven te roepen, zoodat de studenten het onderwijs aan beide inrichtingen zouden moeten volgen. Hoewel de Classis Haarlem met betuiging van sympathie dit voorstel doorzond naar de Generale Synode en ook een enkele andere Classis hare instemming betuigde, bleek echter al spoedig, dat dit voorstel, dat pacificatie bedoelde, juist omgekeerd een twistappel in ons kerkelijk leven geworden was, ontspon zich naar aanleiding van dit voorstel een ver van broederlijke polemiek in de pers en werden onze Kerken daardoor niet weinig in onrust gebracht. Naar het schier eenparig oordeel van alle particuliere synodes is de gewenschte oplossing van dit vraagstuk door het voorstel Zaandam nog niet verkregen en wordt met het oog op de rust en vrede der Kerken aan de Generale Synode de raad gegeven dit vraagstuk voorshands te laten rusten; alleen de particuliere Synode van Utrecht drong er bij de Generale Synode op aan, dat zij een weg zou zoeken, die tot samenwerking, voor zoover mogelijk, kan leiden van de beide inrichtingen tot opleiding van Dienaren des Woords met behoud van beider zelfstandigheid. Voorts meende de Classis Koevorden aan de Generale Synode te moeten aanraden, dat de oplossing van dit vraagstuk alleen kan gevonden worden door terugkeer naar het voorstel-Bavinck in 1899 ingediend, en gaf de Classis Enkhuizen de Synode in overweging, een poging te doen om beide inrichtingen op ééne plaats te vestigen met behoud van beider zelfstandigheid. Terwijl eindelijk bij de Generale Synode zijn ingezonden twee protesten, van R. L. SMILDE te Sneek en van de Vereeniging tot steun der Theologische School te Voorburg, waarin tegen het voorstel Zaandam geprotesteerd wordt o.m. op grond dat dit voorstel in strijd zou zijn met het in 1892 aangevaarde beding.

Uwe Commissie geroepen om in deze gewichtige materie u van voorlichting te dienen, ontveinst zich den ernst van haar taak niet. Niets zou haar aangenamer wezen, dan wanneer ze u een weg kon aanwijzen, waarop dit vraagstuk, dat nu reeds twintig jaar lang onze Kerken in spanning houdt, tot een goede oplossing kon gebracht worden. Al is toch op zichzelf het hebben van twee scholen voor de opleiding tot den Dienst des Woords, zelfs al draagt de eene een universitair karakter en al is de andere een kerkelijke kweekschool, geenszins een schade voor de Kerken te achten, de eigenaardige historische traditie, die zich aan beide scholen vastknoopt, het verschil in beginsel, dat zich in beide belichaamt, en de wrijving van gedachte, die dientengevolge telkens in ons kerkelijk leven en in de kerkelijke pers zich openbaart, is in geen geringe mate een beletsel gebleken voor de innerlijke eenheid onzer Kerken. Hierbij komt, dat het onderhouden van twee opleidingscholen van onze Kerken geen geringe offers eischt op finantieel gebied; dat het klein aantal studenten in de Theologie het hebben van twee opleidingsscholen zeker niet noodig maakt en eindelijk dat de ontwikkeling der Gereformeerde Theologische wetenschap niet weinig gebaat zou worden, wanneer men alle

krachten kon aanwenden om het aantal Hoogleraren voor de verschillende studievakken uit te breiden inplaats van zooals nu een dubbel stel Hoogleraren voor dezelfde vakken te moeten benoemen.

Maar hoezeer al deze motieven er toe zouden dringen om tot eenheid van opleiding te komen, toch meent uwe Commissie met de overgrootste meerderheid der particuliere Synodes, dat de tijd hiervoor nog niet rijp is. Tweeërlei weg toch kan worden ingeslagen om tot oplossing van dit vraagstuk te komen. De eene weg is, dat men zich, stellende op den grondslag van het in 1892 getroffen akkoord, met eerbiediging van het wederzijds ingenomen standpunt en met behoud zooveel mogelijk van beide inrichtingen, tot een *practische* oplossing tracht te komen, door beide scholen in een te schuiven, saam te voegen of onderling te doen saamwerken tot één doel. De historie heeft echter geleerd, dat alle pogingen, die van 1892 tot nu toe beproefd zijn om zulk een praktische oplossing te vinden, zijn afgestuit op de bezwaren zoowel van hen, die voor de universitaire als van hen, die voor de kerkelijke opleiding waren. Te verwonderen is dit ook niet; zulk een praktische oplossing is niet te vinden, of men moet over en weer bereid zijn concessies te doen, van de starheid van het eigenlijk beginsel iets prijs te geven en tot op zekere hoogte elkaar tegemoet te komen. Al laat uwe Commissie in het midden aan welke zijde hier de meeste schuld schuilt, feit is, dat geen enkel voorstel, dat tot dusver is ingediend, de algemeene sympathie heeft verworven en aan beide groepen gelijkelijk voldoening schonk. Zoolang dit resultaat niet bereikt is en een belangrijk aantal kerken zich tegen zulk een voorstel verzetten blijft, kan de Generale Synode naar het oordeel uwer Commissie zulk een voorstel ook niet met stemmen-meerderheid doorzetten, zonder ontrouw te worden aan het in 1892 getroffen akkoord, dwang aan te doen aan de conscientie der broeders en de eenheid onzer kerken in gevaar te brengen.

Het is op dien grond, dat uwe Commissie meent de aanneming van de ook thans weer ingediende voorstellen u te moeten ontraden, hoewel ze van de goede bedoeling dergenen, die deze voorstellen hebben ingediend, zich overtuigd houdt en geen oogenblik aanneemt, dat achter deze voorstellen eenig boos opzet zou schuilen om het akkoord van 1892 te schenden. Het voorstel van de Classis *Enkhuizen*, dat alleen strekt om beide inrichtingen op één plaats saam te brengen zonder iets aan beider zelfstandigheid te kort te doen, zou uit principieel oogpunt zeker geen bedenking uitlokken, maar schijnt af te stuiten op de praktische bezwaren door Curatoren en Hoogleraren der Theologische School hiertegen ingebracht. Het voorstel van de Classis *Koevorden*, om terug te keeren tot het voorstel *Bavinck* van 1899, acht uwe commissie evenzeer onaannemelijk, omdat reeds in 1899 gebleken is, dat aan de zijde der Vrije Universiteit tegen dit voorstel overwegende bezwaren bestonden, waarbij thans nog komt, dat de Vrije Universiteit door dit voorstel te aanvaarden niet meer voldoen zou aan de eischen in de Hooger Onderwijswet gesteld en den effectus civilis van hare graden zou verliezen, welk offer zeker niet van deze Hoogeschool mag geveerd worden. En wat eindelijk het voorstel-*Zaandam* betreft, zoo gaat dit voorstel wel van de op zichzelf uitnemende gedachte uit, om beide scholen hare zelfstandigheid te laten behouden en toch tot zekere praktische samenwerking te komen, opdat alle a.s. Dienaren des Woords van het onderwijs van beide scholen zouden kunnen profiteren, maar het spreekt wel van zelf, en de nadere uitvoering van dit plan toont ook, dat beide gedachten in de praktijk niet te vereenigen zijn. Zal elke school metterdaad haar zelfstandigheid behouden, dan moet ze ook, souverain in eigen kring beslissen over de toelating der studenten, over de vakken en methode van onderwijs, over den gang en duur der studiën en over de af te leggen examina, en dan is de samenwerking van beide inrichtingen om tot eenheid van opleiding te komen onmogelijk, want zulk een samenwerking eischt altijd, dat op al deze punten regelingen worden getroffen, waardoor iedere school min of meer hare zelfstandigheid inboet. Zoowel van de zijde der Theologische School als van die der Vrije Universiteit zijn dan ook tegen deze regeling ernstige bezwaren ingebracht, die nog afgezien van de commotie, die dit voorstel in de Kerken in het leven riep, het niet raadzaam maken, dit voorstel aan te nemen. Uwe Commissie ziet dan ook met den besten wil geen kans om naar den wensch der particuliere Synode van Utrecht op den hier aangegeven grondslag van het behoud der zelfstandigheid van beide inrichtingen een voorslag tot praktische samenwerking te doen, die allen zou bevredigen. Wel zou men beide inrichtingen op één plaats kunnen vestigen en geheel los naast elkander kunnen laten voortbestaan zonder eenig onderling verband, en alleen de studenten kunnen verplichten aan beide inrichtingen de colleges te volgen en examens af te leggen, maar Uwe Commissie oordeelt dat daarmede aan de studenten een last zou worden opgelegd, die ondragelijk zou

wezen en waarvan de Kerken zelve de meest nadeelige gevolgen zouden onder- vinden.

Het komt Uwe Commissie voor, dat het mislukken van al deze pogingen om door een compromis beide beginselen, die hierbij in het spel zijn, te verzoenen en een *practische* oplossing van dit geschilpunt te vinden, wel geleerd heeft, dat langs dezen weg de eenheid van opleiding niet is te verkrijgen. Vrucht van deze pogingen is alleen geweest, dat telkens weer twist onder de broederen ontstond, wantrouwen in de harten is gezaaid en de rust der Kerken is verstoord. Uwe Commissie acht daarom, dat men wijs zal doen voortaan van het zoeken van zulke „practische oplossingen” af te zien, die alleen tot een hybridisch resultaat kunnen leiden, dat in den grond aan niemand voldoening schenkt. Zal dit vraagstuk tot een voldoende oplossing komen, dan zal naar het oordeel uwer Commissie de weg moeten gevolgd worden, dien ook de particuliere Synode van Friesland (N. Ged.) aanwees. dat de Generale Synode tot een *principiële* oplossing van dit geschil kome, door zich uit te spreken over de vraag, of de opleiding der Dienaren volgens Gods Woord alleen aan de Kerk toekomt dan wel of de Theologische wetenschap behoort beoefend te worden aan de Gereformeerde Universiteit en de Kerk. mits onder behoorlijke waarborgen van toezicht, de opleiding hare Dienaren aan zulk een Gereformeerde Hoogeschool kan overlaten. Naar het eenparig oordeel uwer Commissie zou het aan de orde stellen van deze principiële quaestie geenszins in strijd zijn met het in 1892 getroffen akkoord, waarbij de Nederduitsche Gereformeerde Kerken verklaarden genoeg te nemen met de slotverklaring der Christelijke Gereformeerde Synode te Leeuwarden, dat deze, wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, het beginsel meende te moeten handhaven, dat de Kerk geroepen is eene eigene inrichting tot opleiding harer Dienaren te hebben, tenminste wat de Godgeleerde vorming betreft, of met het daartegenover gestelde beding, dat de bedoeling van deze verklaring niet was om het aloude Gereformeerde beginsel van vrije studie te vernietigen, want de bedoeling van dit akkoord kon natuurlijk niet wezen, dat de Generale Synode onzer Kerken deze beginselen niet aan het Woord Gods zoude mogen toetsen en daarover geen nadere uitspraak zou mogen doen. Indien zelfs de kostelijke belijdenis, die onze Vaders ons hebben overgeleverd, en die de eigenlijke grondslag vormen voor de eenheid onzer Kerken, altoos appellabel blijft aan het Woord Gods, dan geldt dit nog in veel sterkere mate van deze „verklaringen” in 1892 afgelegd. Maar hoezeer uwe Commissie formeel het volle recht der Generale Synode in dit opzicht erkent en handhaaft, meent ze toch niet mede te kunnen gaan met den wensch der particuliere Synode van Friesland (N. Ged.), dat reeds deze Generale Synode maatregelen zou treffen, waardoor zulk een principiële oplossing tegen de volgende Generale Synode zou worden voorbereid. Vooreerst is de drang om tot zulk een principiële oplossing te komen uit den boezem der Kerken nog te zwak; ten tweede moet het vraagstuk eerst nog veel dieper uit Gods Woord worden onderzocht en uit de historie onzer Gereformeerde Kerken worden toegelicht; en ten derde zou het ernstige gevaar dreigen, dat een ontijdige beslissing in deze zaak tot een groote beroering in onze Kerken zou leiden.

Ten slotte heeft uwe Commissie u nog van advies te dienen over de vraag, mede door de Particuliere Synode van Friesland (N. Ged.) ingezonden, dat de Generale Synode zich reeds terstond zou uitspreken over de beteekenis van het zoogenaamde „beding van 1892”, opdat dit in onze Kerken niet tot een dogma worde. Volgens de nadere toelichting van dit gravamen, door een der afgevaardigden dezer Synode gegeven, was de bedoeling niet, dat de Generale Synode een nadere verklaring zou geven van den inhoud van dit „beding” zelf — wat naar het oordeel uwer Commissie ook moeilijk zou kunnen geschieden — maar wel dat de Generale Synode zich zou uitspreken over de vraag of het „beding”, of liever de verklaring door de Christelijke Gereformeerde Synode van Leeuwarden afgelegd, dat in beginsel de Kerken een eigen inrichting voor de Godgeleerde opleiding moeten hebben, te beschouwen is als een dogma, een stuk onzer Geloofsbelijdenis, dat door de Kerken op grond van Gods Woord is vastgesteld en daarom door ieder lid onzer Kerken behoort geloofd te worden. Uwe Commissie kan tot haar leedwezen niet ontkennen, dat tot het stellen dezer vraag wel reden bestond, omdat dergelijke onjuiste voorstellingen wel verspreid worden, bij eenvoudigen ingang vinden — zooals o. a. bleek uit de bij de Synode ingekomen adressen, waarin gesproken wordt van een door alle Gereformeerde Kerken op grond van Gods Woord beleden beginsel — en oorzaak zijn van wantrouwen tegen en verkeerde beoordeeling van degenen, die een andere overtuiging zijn toegedaan. Uwe Commissie meent, dat de Generale Synode daarom goed zal doen, met op dit punt een duidelijke verklaring af te leggen, opdat aan dit misverstand

een einde kome. Immers uit de indertijd gewisselde stukken kan naar het oordeel uwer Commissie zeker afdoende blijken, dat hier van een dogma geen sprake kan wezen. Reeds op zich zelf is het spreken van een *beding* of voorwaarde van vereeniging niet geheel juist, want onder het viertal voorwaarden of bedingen door de Christelijke Gereformeerde Synode van Leeuwarden gesteld, komt deze verklaring niet voor. Alleen heeft de genoemde Synode aan het slot van haar schrijven verklaard, dat *deze Synode* wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelde het beginsel te moeten handhaven, dat de Kerk geroepen is een eigene inrichting ter opleiding harer Dienaren te hebben. De Commissie der Nederduitsche Gereformeerde Synode te 's Gravenhage, die de onderhandelingen voerde, verklaarde er geen bezwaar in te zien, dat *Uwe Synode* van oordeel is, dat in beginsel de Kerken een eigen inrichting moeten hebben voor de Godgeleerde opleiding, mits hiermede niet bedoeld was, dat alle leeraren der Kerk aan deze inrichting opgeleid moesten worden, en de Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken verklaarde, nadat deze voorwaarde toegegeven was, *genoegen te nemen* met de slotverklaring van de Christelijke Gereformeerde Synode. Uit deze aangehaalde uitdrukkingen blijkt genoegzaam, dat er geen sprake kan zijn van een door de Gereformeerde Kerken op grond van Gods Woord beleden geloofsbeginsel. Want *geen bezwaar hebben tegen of genoeg nemen met* een verklaring zijn zeker geen uitdrukkingen die een Gereformeerde Synode ooit voor het belijden eener geloofswaarheid gebruiken zou. Bovendien was het bekend genoeg, dat de Nederduitsche Gereformeerde Kerken voor zichzelf de overtuiging waren toegedaan, dat aan de Universitaire opleiding de voorkeur moest worden gegeven, en zou het ondenkbaar wezen, dat deze Kerkengroep zonder eenige discussie of nader bewijs uit het Woord Gods plotseling deze overtuiging zoude hebben prijsgegeven. En wat alles afdoet, indien het hier metterdaad een geloofsbeginsel gold, dat op grond van Gods Woord vaststond en door alle Gereformeerde Kerken werd beleden, dan behoorde dit dogma ook in de officieele belijdenis der Gereformeerde Kerken te worden opgenomen en moest ieder dienaar des Woords op poene van afzetting verplicht worden met dit dogma zijn instemming te betuigen. Uit het feit dat dit noch door onze Gereformeerde Kerken in Nederland, noch door eenige Gereformeerde Kerk geschied is, blijkt wel, dat hier van zulk een dogma geen sprake kan zijn.

Uwe Commissie heeft daarom de eer u voor te stellen, dat de Generale Synode de volgende beslissingen neme:

- 1°. de Generale Synode, kennis genomen hebbende van de verschillende voorstellen, die tot haar gekomen zijn, om tot meerdere eenheid van opleiding te komen; overwegende dat het nog niet gebleken is, dat in de Kerken genoegzame overeenstemming betreffende deze zaak gevonden wordt; als ook dat bij deze voorstellen niet voldoende rekening is gehouden zoowel met de bezwaren van hen die het beginsel voorstaan, dat de kerken zullen hebben een eigen volledige inrichting voor de opleiding van den Dienst des Woords, als met bezwaren van hen die het beginsel van Universitaire studie wenschen gehandhaafd te zien; overwegende, dat de tijd haar ook nog niet rijp toeschijnt, om thans reeds tot een principieele oplossing van dit vraagstuk te komen; besluit met waardeering van de goede bedoeling dergenen die deze voorstellen hebben ingezonden, en hoewel ze de gedeeldheid in de opleiding betreurt, alle voorstellen in deze materie terzijde te leggen;
- 2°. de Generale Synode, kennis genomen hebbende van het verzoek der Particuliere Synode van Friesland, (Noordelijk gedeelte), dat de Generale Synode zich zal uitspreken over het zoogenaamde „beding van 1892”, opdat dit niet tot een dogma worde, kennis genomen hebbende van de nadere verklaring der afgevaardigden dat met dit zoogenaamde beding van 1892 bedoeld wordt de slotverklaring der Christelijke Gereformeerde Synode van Leeuwarden, dat deze Synode oordeelde te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is eene eigene inrichting tot opleiding harer Dienaren te hebben, met welke verklaring de Nederduitsche Gereformeerde Synode van 's Gravenhage genoegzaam heeft genomen; verklaart dat uit de bewoordingen zelf van deze overeenkomst en uit den aard der zaak volgt, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland noch in dit beginsel noch in eenig ander beginsel van opleiding ooit een dogma hebben gezien,

en vermaant alle broeders, om ook bij verschil van overtuiging op dit punt, elkander in broederlijke liefde te verdragen.

Eén lid uwer Commissie, Prof L. LINDEBOOM, heeft bezwaar tegen de conclusies en de daarbij gegeven considerans.

DR. H. H. KUYPER, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXII. Rapport inzake het ontwerp-Armenwet, punt H 1—10 van het Agendum.
(Art. 41.)

In handen uwer Commissie zijn een tiental voorstellen gegeven, welke alle betrekking hebben op het door minister HEEMSKERK ingediende ontwerp tot herziening der Armenwet.

Uit vergelijking van deze verschillende voorstellen blijkt:

dat de Particuliere Synodes van Z. Holland (Z. Ged.) en Zeeland zich bepaald hebben tot het aanduiden van de voornaamste bezwaren, welke zij tegen dit onderwerp gevoelden;

dat de Particuliere Synode van Friesland (Z. Ged.) bovendien hare waardeering uitspreekt voor het goede, in dit ontwerp gelegen;

dat de Particuliere Synodes van Groningen, Friesland (N. Ged.), Gelderland, Utrecht, Z. Holland (N. Ged.) en N. Brabant en Limburg zich hebben vereenigd met de concept-petitie, door dr. J. C. DE MOOR voorgesteld, behoudens enkele amendementen op onderdeelen daarvan. Ook de classis Enkhuizen sluit zich hierbij aan.

Hieruit volgt, dat de meeste Particuliere Synodes van oordeel zijn, dat de Generale Synode inzake dit wetsontwerp een verzoekschrift bij de Hooge Regeering heeft in te dienen, terwijl de meeste ook in bijzonderheden willen aangeven, welke wijzigingen door de kerken worden verlangd.

Uwe Commissie, hiermede instemmende, meent u te mogen adviseeren tot het indienen van zulk eene petitie te besluiten, en acht het gewenscht, dat deze zich niet beperke tot het noemen van enkele bezwaren, zonder nadere aanduiding, doch nauwkeurig omschrijve op welke punten wijziging onzerzijds wenschelijk wordt geacht, opdat de regeering in staat zij daarmede rekening te houden.

Aangezien de concept-petitie van Dr. J. C. DE MOOR in hoofdzaak aanvaard is door de Particuliere Synode, welke zich niet tot een algemeene aanduiding beperkten, en uwe Commissie zich daarmede vereenigen kan, meent zij deze ten grondslag te mogen leggen aan haar advies, zoodat zij zich kan bepalen tot een korte bespreking der daarop ingediende amendementen.

Deze zijn de volgende:

In den aanhef wenscht N. Brabant en Limburg de volgende verklaring in te voegen:

„voorop stellende, dat de diaconale armenzorg wordt waargenomen krachtens instelling van het diaconaat van Christus' wege, en daarom eigenlijk niet vallen kan onder eene wet tot regeling van het armbestuur, zoooverre deze de diaconieën verplichtingen oplegt, echter erkennende, dat de tijdsomstandigheden een ingrijpen van de overheid op het terrein der armenzorg noodzakelijk maken.”

Uwe commissie is van oordeel, dat deze laatste erkenning de eerste verklaring overbodig maakt, en het niet op den weg der Synode kan liggen deze in dit verband af te leggen. De diaconale arbeid zal steeds in aanraking komen met het publieke leven, en in zooverre dit het geval is, dus ook steeds onder de regelingen der Overheid vallen. Mits deze slechts rekening houdt met het eigenaardig karakter der diaconale armenzorg in de kerk van Christus, kan daartegen dezerzijds geen bezwaar worden gemaakt. Uwe Commissie wenscht U dus niet voor te stellen dit amendement te aanvaarden.

Evenmin acht zij het goed met Groningen den considerans te schrappen. De woorden: „Dankbaar waardeerende, dat dit in vele opzichten het streven toont om rekening te houden met het eigenaardig karakter der diaconale armenzorg in de kerk van Christus, — erkentelijk voor het goede, dat in dit wetsont-

werp geboden wordt ook ten opzichte van den diaconalen arbeid" wenscht zij in het besluit der Synode te handhaven, al was het slechts om de groote tegenstelling tusschen het ontwerp GOEMAN BORGESIUS en HEEMSKERK, en omdat de minister al de door de vorige Generale Synode uitgesproken wenschen ten dezen (zie Acta van Amsterdam art. 95) heeft ingewilligd. Zulk een rekening houden met den ambtelijken arbeid naar Gods Woord is bij de overheid te zeldzaam, dan dat het geen waardeering zou verdienen, en deze ook uitgesproken zou worden.

Op hetgeen ten opzichte van art. 5 gevraagd wordt, zijn twee amendementen voorgesteld.

Friesland (N. Ged.) wil eraan toevoegen: „art. 5 al. 2 in geen geval op Diaconieën van toepassing te verklaren”.

Uwe commissie acht dit onnoodig. Art. 5 al. 2 luidt aldus:

„Afwijking van de akte of de statuten geeft aan het openbaar ministerie de bevoegdheid, om bij den burgerlijken rechter de vervallenverklaring der vereeniging van haar hoedanigheid van rechtspersoon te vorderen”.

Aangezien eene diaconie geen vereeniging is, kan deze alinea van dit artikel nooit op haar van toepassing verklaard worden, zoodat het amendement van Friesland (N. Ged.) geen aanbeveling verdient.

Z. Holland (N. Ged.) wil in plaats van de woorden uit het voorstel-DE MOOR:

„in artikel 5 alin. 1 toe te voegen de woorden „voorzoover zij die niet op andere wijze kan verkrijgen of heeft verkregen”,

lezen: „door eene wijziging van art. 5 alinea 1 te voorkomen, dat de diaconie” enz.

Met dit amendement gaat uwe commissie mede, omdat het haar gewenscht voorkomt vooral in een netelige quaestie als de rechtspersoonlijkheid zich van de zijde der kerken te bepalen tot het nauwkeurig formuleeren van het bezwaar, aan de regering overlatende op welke wijze zij dit het best meent te kunnen wegnemen.

Groningen wenscht aan het over artikel 12 opgemerkte aangaande de te kort genomen termijnen toe te voegen:

„wanneer de „dubbele” bedeeeling in de Wet blijft staan”.

Aangezien ook zonder deze zulke termijnen noodig zijn, opdat de Overheid binnen deze zich kan verzekeren, dat degene die haar hulp vragen, geen steun van de diaconie kunnen ontvangen, meent uwe Commissie u dit amendement te moeten ontraden.

Eindelijk wenscht Friesland (N. Ged.) de laatste alinea van het voorstel-DE MOOR weg te laten, die aldus luidt:

„en alsdan in art. 30 worde bepaald, dat die instelling van weldadigheid welke het grootste deel der ondersteuning verstrekt, als regel deze ook uitreike”.

Dit artikel luidt in de tweede alinea aldus:

„Voor het geval ondersteuning mocht worden toegekend, wordt zooveel mogelijk gestreefd naar samenwerking en eenheid in de ondersteuning en hetgeen daarmede samenhangt”.

Dit op zich zelf zeer juiste beginsel zou tot voor onze kerken schadelijke gevolgen kunnen leiden door het verkeerde gebruik, dat andere kerken er van zouden kunnen maken. Om dit niet denkbeeldig gevaar af te wenden, geeft het voorstel-DE MOOR een middel, waardoor het onmogelijk wordt, dat die weinig doet den schijn aanneemt als is hij de eigenlijke verzorger.

Friesland (N. Ged.) vreest van dit middel evenwel een nieuw bezwaar, dat nl. de diaconieën dan genoodzaakt kunnen zijn in sommige gevallen haar bijdragen bij het burgerlijk armbestuur te brengen, wat natuurlijk ongeoorloofd is.

Uwe commissie stelt U voor dit amendement evenwel niet te aanvaarden, omdat dit laatste bezwaar alleen kan gelden voor kerken, die de dubbele bedeeeling in practijk brengen, wat te veroordeelen is, en deze aan de moeilijkheid kunnen ontkomen door in zulke gevallen met dubbele bedeeeling te breken. Daartegenover is het aangewezen middel een zoo uitnemend correctief tegen de bezwaren van het in ééne hand brengen der dubbele bedeeeling, dat de Commissie U adviseert de laatste alinea van het concept-DE MOOR te behouden.

Concludeerende leggen wij U het volgende ontwerp-besluit voor:

De Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen in Generale Synode te Zwolle op den . . . Augustus 1911,
 kennis genomen hebbende van het ontwerp-HEEMSKERK tot herziening der wet op het Armbestuur,
 dankbaar waardeerende, dat dit in vele opzichten het streven toont om rekening te houden met het eigenaardig karakter der diaconale armenzorg in de kerk van Christus,
 erkentelijk voor het goede, dat in dit wetsontwerp geboden wordt ook ten opzichte van den diaconalen arbeid,
 besluit zich te wenden tot ZExc. den Minister van Binnenlandsche Zaken en tot de Staten-Generaal met het eerbiedig verzoek in dit wetsontwerp de volgende wijzigingen te willen aanbrengen om bezwaren, welke daaruit voor den diaconalen arbeid zouden kunnen voortvloeien, te ondervangen:
 door eene wijziging van artikel 5 alin. 1, te voorkomen, dat de diaconie eene positie ontvangt, welke in strijd zou zijn met het Gereformeerde Kerkrecht;
 in artikel 12 de te kort genomen termijnen eenigszins te verlengen;
 aan het slot voor de diaconieën een beperking in te voegen als in art. 48, 53, te haren opzichte voorkomt;
 en voor de diaconieën bovendien te bepalen, dat deze slechts hebben te antwoorden of zij bereid en in staat zijn tot steun, ja dan neen, terwijl zij eerst in tweede instantie, wanneer de arme volhardt bij zijne aanvraag om hulp buiten de diaconie om, verplicht worden mede te deelen tot welk bedrag en in welken vorm zij eventueel hulp verleenden;
 hoewel de Synode er de voorkeur aan geeft dat de wet deze verplichting, ook in art. 48 en 53, niet legt op de diaconie, doch de mededeeling (mits door diakenen gewaarmerkt) laat verstrekken door den arme, die zichzelf als zoodanig openbaart;
 in artikel 13 nauwkeuriger te bepalen bij de wet, welke opgaven de diaconieën verplicht zijn te verstrekken, opdat zij door deze beschermd worden tegen vragen, die te zeer haar inwendige aangelegenheden zouden kunnen raken;
 in art. 48 (zoo ook in art. 53) de opgaven meer tot het noodzakelijke te beperken;
 in artikel 50 aan alinea 1 sub 2 toe te voegen „doordat zij zich zelf las zoodanig openbaarden”;
 en alinea 2 zoodanig te beperken, dat door het Koninklijk Besluit nimmer het karakter van den Armenraad, als in alinea 1 omschreven, kan worden gewijzigd;
 in artikel 67 het boete-maximum te verlagen en bovendien te bepalen, dat geen boete wordt opgelegd dan na waarschuwing;
 en eindelijk met het verzoek, dat de z. g. n. dubbele bedeeing uit het wetsontwerp worde geschrapt,
 of, indien daartegen overwegend bezwaar mocht blijken te bestaan, deze zooveel maar eenigszins mogelijk is bij de wet worde beperkt,
 en alsdan in art. 30 worde bepaald, dat die instelling van weldadigheid, welke het grootste deel der ondersteuning verstrekt, als regel deze ook uitreike.

DE MOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIII.
 (Art. 42.)

Rapport van de Classis 's-Gravenhage der Gereformeerde Kerken in Nederland, over hare „buitenkerken” te Batavia en Soerabaja.

*Aan de Generale Synode der
 Gereformeerde Kerken in Nederland.*

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders.

De Classis 's-Gravenhage van Gereformeerde Kerken heeft de eer aan Uwe vergadering te rapporteeren:

A. Aangaande de Gereformeerde Kerk te Batavia:

Z a a k TIEMERSMA,

- a dat bij de Classis is ingekomen een schrijven van den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Batavia, dato 28 Juli 1910, met verzoek den heer LIEUWE TIEMERSMA, vroeger als zendeling in dienst bij de Nederlandsche Zending-vereeniging, volgens Art. 167 Acta der Generale Synode van Dordrecht 1893 te mogen beroepen als wettig Dienaar des Woords voor het maleisch sprekend gedeelte der gemeente.

Daar aangaande deze zaak-TIEMERSMA een afzonderlijk rapport van den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage (afzender Dr. J. C. DE MOOR) bij uwe vergadering is ingediend, kan hier volstaan worden door naar bedoeld rapport te verwijzen.

Ingekomen bezwaarschriften enz.

- b. Op de vergadering der Classis van 24 Jan. 1911 zijn ingekomen de volgende stukken uit Batavia:

- 1°. een bezwaarschrift van br. P. BERGMEEIJER te Batavia tegen den kerkeraad aldaar en inzonderheid tegen Ds. WIJERS wegens het zonder voorkennis en advies der Classis invoeren van liturgische handelingen in den Dienst des Woords, zonder dat de gemeente daartoe rijp geacht kan worden; en het nalaten van geregeld huisbezoek, met verzoek om zoodra mogelijk te Batavia mondelinge kerkvisitatie te doen houden;
- 2°. een schrijven van de bijzondere Vergadering van Missionaire predikanten op Midden-Java, dit laatste verzoek ondersteunend;
- 3°. een nota van den kerkeraad van Batavia, deze zaak betreffende, waarin de handelwijze van predikant en kerkeraad nader toegelicht en verdedigd wordt, met overlegging van al de gevoerde correspondentie tusschen br. BERGMEEIJER en den kerkeraad;
- 4°. een gedrukte nota en een tweetal brieven van Ds. WIJERS, waarin ZEErw. zich nader verantwoordt;
- 5°. een schrijven van zuster G. VERNET c.s. te Batavia, een warm pleidooi bevattend voor den ijver van Ds. WIJERS en getuigende van zegen onder zijn prediking genoten;
- 6°. een bezwaarschrift van den heer V. SMIDT ERNSTHAUSEN te Batavia, waarin Ds. WIJERS ten laste gelegd wordt, te Temanggoeng een nieuwe secte te hebben opgericht, onder den naam „Indische Algemeene Christelijke Kerk”, en aan deze kerk een belijdenis van 14 artikelen te hebben gegeven.

Na ernstige bespreking heeft de Classis daarop het volgend besluit genomen:

„De Classis 's-Gravenhage der Gereformeerde kerken, kennis genomen hebbende van het bezwaarschrift van br. P. BERGMEEIJER te Batavia en de daarover ingekomen stukken van den kerkeraad aldaar, Ds. D. J. B. WIJERS, de Bijzondere Vergadering van Missionaire-Predikanten op Midden-Java en zuster G. VERNET c.s.,

overwegende dat uit al deze brieven duidelijk de wenschelijkheid blijkt om te Batavia mondelinge kerkvisitatie te doen houden,

benoemt hare leden Ds. PERA te Soerabaja en Ds. NETELENBOS te Wonosobo als hare deputaten, om deze zoodra mogelijk namens haar in te stellen, stelt al deze ingekomen stukken in hunne hand met verzoek

- 1°. haar dienaangaande van advies te dienen,
- 2°. indien mogelijk de bestaande moeilijkheden uit den weg te ruimen,
- 3°. inzonderheid een onderzoek in te stellen naar het beweerde feit dat Ds. WIJERS deel heeft genomen aan de stichting eener Indische Algemeene Christelijke kerk,
- 4°. haar zoodra mogelijk in dezen te rapporteeren, en besluit aan br. P. BERGMEEIJER, den kerkeraad te Batavia, de bijzondere Vergadering van Missionaire Dienaren des Woords en zuster G. VERNET c.s. hiervan mededeeling te doen.”

Kerkvisitatie te Batavia

- c. Ds. PERA en Ds. NETELENBOS hebben zich ten spoedigste van deze opdracht gekweten en brachten breedvoerig rapport van hun bevinden uit.

Ik heb de eer U hierbij een tweetal gedrukte exemplaren van dit rapport te doen toekomen,

waaraan tevens is toegevoegd een schrijven van den ouderling der Geref. kerk van Batavia E. Th. KAL (gedrukte rapport pag. 28 en 29).

Voorts zijn bij de Classis nog enkele brieven ingekomen van den kerkeraad te Batavia en van de broeders kerkvisitatoren, waaruit bleek dat men nog niet tot volledige overeenstemming gekomen was.

Op de vergadering der Classis van 9 Mei j.l. waar een en ander aan de orde kwam, was Ds WIJERS persoonlijk tegenwoordig.

Na langdurige ernstige besprekingen en nadat Ds. WIJERS over de zaak-TIEMERSMA, de quaestie-BERGMEIJER en hetgeen te Temanggoeng geschied is in den breede het woord heeft gevoerd en gevraagde inlichtingen verschaft heeft, nam de vergadering met algemeene stemmen de volgende conclusie:

„De Classis 's-Gravenhage der Gereformeerde kerken, gehoord het rapport der kerkvisitation te Batavia, de daarover ingekomen stukken en de door Ds. WIJERS gegeven mondelinge toelichting,

betuigt aan de brs. PERA en NETELNBOS haren grooten dank voor de uitnemende wijze, waarop deze de door de Classis hun gegeven opdracht hebben uitgevoerd, en keurt de handelingen der visitatoren goed,

spreekt allereerst uit, na Ds. WIJERS gehoord te hebben over de zaak-TIEMERSMA, dat zij zich refereeren moet aan het advies vroeger gegeven n.l. dat aan den kerkeraad toegestaan wordt gebruik te maken van den hulpdienst van br. TIEMERSMA (mits niet in het ambt van Dienaar des Woords), in geheel bijzondere gevallen, „noodgevallen” ter beoordeeling van den kerkeraad,

verblijdt zich voorts, dat Ds. WIJERS erkend heeft, dat de kerkeraad bij de uitbreiding van de liturgie vooraf de classis had moeten raadplegen, alsmede dat hij erkent in de institueering der kerk te Temanggoeng verkeerd gehandeld te hebben,

spreekt de hoop uit, dat de kerkeraad van Batavia en inzonderheid de Dienaar des Woords en de bezwaarde broeders ernstig zullen rekening houden met de bij de visitatie gehouden besprekingen, en alles zullen aanwenden wat in hun vermogen is om den bloei der Gereformeerde Kerk te Batavia onder des Heeren zegen in hartelijke eendracht te bevorderen, inzonderheid ook door zich stipt te houden aan de kerkenorde en besluiten der kerkelijke vergaderingen,

besluit het volgend jaar te Batavia en dan ook te Soerabaja andermaal persoonlijke kerkvisitation te doen houden, hopende dat de thans nog niet geheel uit den weg geruimde moeilijkheden zullen blijken opgelost te zijn”

Nog kan medegedeeld worden dat de kerkeraad van Batavia er prijs op stelde de kosten van de gehouden kerkvisitation geheel voor zijn rekening te nemen.

B. Aangaande de Gereformeerde Kerk te *Soerabaja*: valt te rapporteeren dat op de vergadering der Classis van 9 Febr. 1909 een verzoek was ingekomen tot approbatie van het beroep van Ds. W. PERA als leenpredikant van Hallum reeds te Soerabaja werkzaam, doch thans aldaar officieel beroepen.

De Classis kon toen evenwel tot de approbatie niet overgaan, omdat de beroepsbrief niet ter tafel was. Evenwel besloot de vergadering, dat zoodra de beroepsbrief zou ingekomen zijn de Kerk van 's-Gravenhage de daartoe aangewezen Kerken in buitengewone vergadering ter approbatie zou saamroepen, hetgeen 8 Maart 1909 geschied is.

Ten slotte valt nog te melden dat het rapport van de schriftelijke kerkvisitation, dit jaar te Soerabaja gehouden, nog niet bij de Classis is ingekomen.

Uwe vergadering de leiding des Heiligen Geestes toebiddend,

op last der Classis:

F. C. MEIJSTER,

h.t. *Actuarius*.

Zegwaard, Mei 1911.

BIJLAGE XXIV. Advies omtrent het rapport in zake Batavia en Soerabaja,
(art. 42.) als „buitenkerken” van de Classis 's Gravenhage.

- Uit de mededeelingen van de Classis 's Gravenhage blijkt, *wat Batavia aangaat*,
- a. dat bij haar is ingekomen het verzoek van den Kerkeraad aldaar, om den heer L. TIEMERSMA, vroeger als zendeling in dienst bij de Nederlandsche Zending-vereeniging, volgens Art. 167 Acta der Generale Synode van Dordrecht 1893 te mogen beroepen als wettig Dienaar des Woords voor het maleisch sprekend gedeelte der gemeente;
 - b. dat bij haar zijn ingekomen een bezwaarschrift van br. P. BERGMEIJER te Batavia tegen den Kerkeraad van Batavia wegens het invoeren van liturgische handelingen zonder voorkennis en advies der Classis, en van br. V. SMIDT ERNSTHAUSEN te Batavia tegen Ds. D. J. B. WIJERS wegens het stichten van eene nieuwe secte, onder den naam „Indische Algemeene Christelijke Kerk”, met een belijdenis van 14 artikelen;
 - c. dat bij haar zijn ingekomen eene nota van den Kerkeraad te Batavia, waarin de handelingen van Kerkeraad en predikant nader toegelicht en verdedigd worden en eene gedrukte nota van Ds. WIJERS, dezelfde zaak betreffende; alsmede het verzoek om eene mondelinge kerkvisitatie te Batavia, welk verzoek door de bijzondere Vergadering van Missionaire predikanten op Midden-Java werd ondersteund;
 - d. dat de Classis 's Gravenhage met het oog op een en ander Ds. W. PERA te Soerabaja en Ds. L. NETELENBOS te Wonosobo als hare deputaten heeft benoemd, om een nader onderzoek in te stellen en zoo mogelijk de bestaande moeilijkheden uit den weg te ruimen, aan welke opdracht genoemde broeders hebben voldaan, door mondelinge kerkvisitatie te Batavia;
 - e. dat de Classis 's Gravenhage gehoord het advies dezer deputaten en ook gehoord hebbende de toelichtingen van Ds. WIJERS, die persoonlijk tegenwoordig was, op hare vergadering van 9 Mei 1911, met algemeene stemmen de volgende conclusiën genomen heeft:
„De Classis 's Gravenhage der Gerofmeerde Kerken gehoord het rapport der Kerkvisitatie te Batavia, de daarover ingekomen stukken en de door Ds. WIJERS mondeling gegeven toelichting;
betuigt aan de br. PERA en NETELENBOS haren grooten dank voor de uitnemende wijze, waarop deze de door de Classis hun gegeven opdracht hebben uitgevoerd en keurt de handelingen der visitatores goed;
spreekt allereerst uit, na Ds. WIJERS gehoord te hebben over de zaak-TIEMERSMA, dat zij zich refereeren moet aan het advies, vroeger gegeven, n.l. dat aan den Kerkeraad toegestaan wordt gebruik te maken van den hulpdienst van br. TIEMERSMA (mits niet in het ambt van Dienaar des Woords) in geheel bijzondere gevallen. „noodgevallen,” ter beoordeeling van den Kerkeraad; verblijdt zich voorts, dat Ds. WIJERS erkend heeft, dat de Kerkeraad bij de uitbreiding van de liturgie, vooraf de Classis had moeten raadplegen, alsmede, dat hij erkent, in de institueering der Kerk te Temanggoeng verkeerd gehandeld te hebben;
spreekt de hoop uit, dat de Kerkeraad van Batavia en inzonderheid de Dienaar des Woords en de bezwaarde broeders ernstig zullen rekening houden met de bij de visitatie gehouden besprekingen en alles zullen aanwenden, wat in hun vermogen is om den bloei der Gerofmeerde Kerk te Batavia onder des Heeren zegen in hartelijke eendracht te bevorderen, inzonderheid ook door zich stipt te houden aan de Kerkenorde en Besluiten der Kerkelijke vergaderingen;
besluit het volgend jaar te Batavia (en dan ook te Soerabaja) andermaal persoonlijke kerkvisitatie te houden, hopende, dat de thans nog niet geheel uit den weg geruimde moeilijkheden zullen blijken opgelost te zijn.

In zake Soerabaja deelt de Classis 's Gravenhage mede, dat zij in hare buitengewone vergadering van 8 Maart 1909 approbatie heeft verleend van het beroep van Ds. W. PERA als leenpredikant van Hallum reeds te Soerabaja werkzaam, doch thans officieel aldaar beroepen. Tevens bericht zij, dat het rapport van de *schriftelijke* kerkvisitatie, dit jaar te Soerabaja gehouden, nog niet bij haar is ingekomen.

De commissie voor deze zaak adviseert der Generale Synode, de Classis 's Gravenhage hartelijk dank te zeggen voor de indiening van deze mededeelingen en voor de naarstigheit in de behandeling van deze gewichtige aangelegenheden.

W. B. RENKEMA, *Rapporteur.*

**BIJLAGE XXV. Rapport inzake de Kerk van Batavia. Voorstel der Zending-
deputaten, § 26 N°. 2 van het Zendingrapport.**
(Art. 42.)

De Commissie, aangewezen voor de zaken der Zending, heeft de Generale Synode ook te dienen van advies in zake de Kerk van Batavia en wel over het bieden van steun aan deze „buitenkerk” van de Classis 's Gravenhage.

Zij heeft in de jaren 1908-'11 weer subsidie uit de Generale Kas voor de Zending ontvangen; tot December 1909 f 150 per maand. Te beginnen met Januari 1910 is echter maar f 100 per maand aan Batavia gezonden, omdat er bij de deputaten voor de Zending geen begroting inkwam, waaruit bleek, dat er meer noodig was. In een met redenen omkleed schrijven is dat ook aan den Kerkeraad van Batavia medegedeeld, gelijk blijkt uit het rapport der Deputaten voor de Zending.

Het voorstel der Commissie is (volgt in art. 42).

RENKEMA, *Rapporteur.*

**BIJLAGE XXVI. Rapport inzake de Kerk van Soerabaja. Voorstel der Zending-
deputaten, § 26 N°. 1 van het Zendingrapport.**
(Art. 42.)

Uw Commissie heeft kennis genomen van hetgeen in het rapport van de Deputaten voor de Zending in § 1 omtrent de Kerk van Soerabaja „buitenkerk” van de Classis 's Gravenhage wordt vermeld.

Ds. W. PERA verricht er zijn arbeid met opgewektheid en toewijding. In zijn positie is deze verandering gekomen, dat hij sinds Augustus 1908 niet meer leendienaar is, maar toen de eigen predikant van Soerabaja is geworden. Voor zijn traktement draagt de gemeente sinds een derde bij. Over de emeritaatsregeling is in deze drie jaren voortdurend correspondentie gevoerd tusschen de Deputa'ën voor de Zending en den Kerkeraad van Soerabaja, aangezien deze zaak bij de beroeping niet behandeld was.

Eindelijk is het zoo ver gekomen, dat Soerabaja *voorwaardelijk* f 40.— per maand heeft toegezegd voor 't Emeritaats-pensioen.

Voorts moet geconstateerd worden, dat Soerabaja nog steeds behoefte heeft aan sterken financieelen steun uit de kas der Zendingdeputaten.

Uwe commissie, gehoord de rapporteurs van de Zendingdeputaten, stelt der Generale Synode voor: (volgt in art. 42).

RENKEMA, *Rapporteur.*

**BIJLAGE XXVII. Rapport van de Deputaten der Generale Synode
van 1908 voor de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland.**
(Artt. 43 en v.v.)

De deputaten der Generale Synode voor de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland¹⁾, benoemd door de Synode van Amsterdam in 1908, volgens

¹⁾ De brs. ds. J. D. VAN DER MUNNIK, ds. A. VAN ANDEL, ds. H. SCHOLTEN, ds. H. DIJKSTRA, dr. J. HANIA, ds. W. B. RENKEMA, ds. H. A. VAN ANDEL, ds. W. BREUKELAAR, ds. R. J. W. RUDOLPH, ds. J. VAN HAERINGEN, ds. A. J. MULDER en dr. L. H. WAGENAAR. Acta Amsterdam Synode art. 101. Merkwaardig genoeg wordt ds. H. DIJKSTRA daar juist niet genoemd. Zij benoemden op hunne eerste vergadering ds. H. DIJKSTRA tot voorz.; dr. L. H. WAGENAAR tot assessor; dr. J. HANIA tot secretaris en ds. W. BREUKELAAR tot 2en secretaris en penningm. Na 't overlijden van br. WAGENAAR, die slechts eenmaal en wel de eerste vergadering bijwoonde, doch sinds altijd om mindere of meerdere ongesteldheid afwezig was, werd ds. J. D. VAN DER MUNNIK tot assessor benoemd. In plaats van br. VAN HAERINGEN benoemde de Particuliere Synode van Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte) in 1910 ds. F. W. SLUIJTER te Maassluis. Br. WAGENAAR ontsliep nadat de Zeeuwsche Particuliere Synode reeds was gehouden zoodat in zijn plaats in 1910 niemand kon worden benoemd.

De deputaten hielden 7 vergaderingen, alle te Amsterdam, en wel — met uitzondering van ééne — in de groote consistorie van de Gereformeerde Kerk, die daarvoor ook nu weer altijd *gratis* beschikbaar werd gesteld.

art. 17 der Zendingsorde, hebben de eer aan de Generale Synode van Zwolle het volgende rapport aan te bieden van den arbeid sinds de Amsterdamsche Synode door hen verricht.

Die aanbieding gaat vergezeld van dank en lof aan de eene, maar ook van weemoed aan de andere zijde.

Van weemoed, omdat in de verloopende 3 jaar twee deputaten door den dood werden weggenomen; eerst, in Mei 1910, br. J. VAN HAERINGEN, en enkele maanden later, in October d.a.v., br. L. H. WAGENAAR. Er was nog al verscheidenheid van gaven tusschen deze beide broederen, doch liefde, *warme* liefde voor de Zending was aan beiden gemeen: en reeds daarom is hun afsterven, dat voor hen een kostelijk gewin was, voor onze kerken en met name voor het college van de generale deputaten voor de zending een niet gering verlies geweest.

Wie echter ook gaan — de Heere blijft. Hij bleef ook met uwe deputaten en gaf hun ook gedurig dankensstof. De belangstelling *in* en toewijding *voor* de zending nam in de kerken hier te lande nog toe: de zendings-arbeid op Java en Soemba gaat nog steeds gelukkiglijk voort en breidt zich bestendig uit; ook is ons de eere bewezen, dat Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin van hare waardeering voor „uwe zending” openlijk heeft doen blijken, doordat het haar behaagd heeft 31 Aug. 1909 den voorzitter der deputaten, ds. H. DIJKSTRA, te benoemen tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau¹⁾.

Uwe deputaten hebben zich over al deze dingen hartelijk verheugd en vertrouwen dat gij deswege gaarne bereid zijt om met hen, naast den dank die toekomt aan allen welke tot zulke verblijdende dingen hebben meegewerkt, allereerst den Heere te loven voor de gunst, die Hij bewees.

En nu komende tot het eigenlijke rapport, zij uwen deputaten de vrijheid veroorloofd de verschillende zaken onder de volgende hoofden te bespreken:

1. De kerk van Soerabaja.
2. De kerk van Batavia.
3. De kerk van Rotterdam [en de andere kerken in Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte)].
4. De kerk van Amsterdam (en de andere kerken in Noord-Holland).
5. De kerk van Heeg (en de andere kerken in Friesland).
6. De kerk van Middelburg (A) (en de andere kerken in Zeeland).
7. De kerk van Utrecht (en de andere kerken in de provincies Utrecht en Gelderland).
8. De kerk van Delft (en de andere kerken in de classes den Haag, Leiden, Woerden en Gouda).
9. De drie provincies Groningen, Drenthe en Overijssel. (Soemba).
10. Ds. A. Delfos.
11. Het contract met R. J. HORSTMAN.
12. De Zendingsconsul.
13. Midden-Célébes.
14. Het Petronella-hospitaal te Jogja.
15. De Keuchenius-school.
16. Het Zendingsblad. (Zendingskalender; Zendingsliederen)
17. Eene Zendings-tentoonstelling.
18. De Bijb. geschiedenis in 't Javaansch.
19. Visitatie van de Zendingsposten.
20. „Overzichten” van de Zending.
21. Bijwonen van conferentie's enz.
22. „Art. 123.”
23. „Bentara Hindia.”
24. De Finantiën.
25. Opdrachten van de Synode van Amsterdam.
26. Voorstellen aan de Synode van Zwolle.

I. De Kerk van Soerabaja.

De gemeente te Soerabaja gaat, voorzoover uwe deputaten weten, niet achteruit. Van groote uitbreiding kan ook niet worden gemeld; toch nam zij eer toe dan

¹⁾ Ook de scriba der deputaten werd in 1909 door H. Majesteit vereerd met de benoeming tot ridder in de Oranje-Nassau orde, doch deze eere viel hem niet te beurt in zijn qualiteit van zendings-deputaat.

af, vooral in geestelijke diepte. Br. W. PERA die in 1900 derwaarts ging als leen-predikant van Hallum, werkt er nog altijd met dezelfde opgewektheid en toewijding als vroeger voort.¹⁾

In zijne positie is deze verandering gekomen, dat hij sinds Aug. 1908 niet meer leen-dienaar is, maar er toen de eigen predikant van Soerabaja is geworden. De gemeente heeft hem toen n.l. met „algemeene stemmen” tot haar Herder en Leeraar aangewezen, en de kerkeraad heeft hem daarop beroepen. Bij de classes Hallum en den Haag en bij uwe deputaten was hiertegen geen bezwaar, zoodat br. PERA korten tijd daarna is bevestigd geworden en nu als de eigen dienaar van Soerabaja in haar midden woont en werkt.

De herhaalde correspondentie die sinds tusschen den kerkeraad van Soerabaja en uwe deputaten in verband met die beroeping enz. nog gevoerd is geworden, heeft betrekking op de Emeritaatsregeling voor br. W. PERA en diens Echtgenoot²⁾.

Voor het tractement draagt de gemeente sinds 1908 een derde bij³⁾, doch bij de beroeping heeft de kerkeraad niets bepaald omtrent 't Emeritaat. Uwe deputaten drongen er daarom van stonden aan op aan dat dit punt ook moest worden geregeld. Soerabaja wilde dat ook wel, doch meende niet te kunnen; men liet dat gaarne aan deputaten over.

Deputaten antwoordde echter bij herhaling, dat zij dat niet mochten doen. Eindelijk is het zoover gekomen, dat Soerabaja voorwaardelijk f 40.— per maand heeft toegezegd voor 't Emeritaats-pensioen, ofschoon niet duidelijk bleek of dat alleen voor br. PERA of ook meteen voor diens Echtgenoot gold⁴⁾.

Dit punt is daarom nog niet ten einde gebracht.

Uwe vergadering moet daarom twee dingen doen:

1. bepalen hoe hoog de subsidie voor Soerabaja over de jaren 1911—1914 zal zijn⁵⁾; en
2. besluiten wat noodig is om te voorkomen dat eene niet genoegzaam geregelde Emeritaats-regeling aanleiding geve tot latere moeilijkheden. Misschien is het 't beste om, wat punt 2 betreft, aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen:
 - a. dat zij hierover verder correspondeeren met Soerabaja en daarin doen uitkomen:
 - 1o. dat de Kerkeraad van Soerabaja de geheele som van 't Emeritaats-pensioen vaststelt; en voor den predikant en voor diens echtgenoot;
 - 2o. dat Soerabaja als haar aandeel in die som nooit minder bijdrage dan f 40.— per maand en zij die gelden niet alleen *conditioneel* maar ook *definitief* toezegge en
 - 3o. dat deputaten volmacht ontvangen om dan eene bepaalde som tot aanvulling uit de Generale kas toe te zeggen.

(De Synode moet deze volmacht dan aan hare nieuwe deputaten geven).

Wat punt 1 — de subsidie over 1911—1914 — aangaat, zou wellicht niet ongewenscht wezen te besluiten, dat de nieuwe deputaten Soerabaja weer mogen steunen met eene subsidie tot eenzelfde maximum als van 1908—1911, mits op desbetreffend verzoek en na aan deputaten duidelijk gebleken noodzakelijkheid.

2. De Kerk van Batavia.

Met de Kerk van Batavia hebben uwe deputaten ook maar weinig te doen gehad. Het bepaalt zich tot 't volgende:

- 1o. dat deputaten begonnen zijn met aan Batavia f 150.— subsidie per maand

¹⁾ Uitvoerige mededeelingen omtrent de gemeente vindt men in 't rapport van de deputaten van 1908.
²⁾ Brieven van Soerabaja d.d. 2 Nov. 1908, 17 Mrt. 1909 en Dec. 1910; brieven van deputaten dd. 15 Dec. 1908, 19 Oct. 1909 en 18 April 1910. Vgl. Notulen van deputaten d.d. 20/21 April 1909 art. 6, 13/14 Oct. 1909, art. 9, 12/13 April 1910, art. 12. en 28/29 Mrt. 1911, art. 8.

³⁾ Twee derde wordt betaald uit de Generale Kas.

⁴⁾ De beide dochters van br. Pera zijn reeds gehuwd.

⁵⁾ In een schrijven d.d. 17 April 1911 en daarbij toegezonden staat van ontvangsten en uitgaven over 1910 wordt meegedeeld, dat de ontvangsten niet in die mate gestegen zijn dat Soerabaja de subsidie uit de Gen. zendingskas kan „ontberen”.

Voor de school vraagt Soerabaja niets aan. Deze staat onder het Beheer van eene vereeniging, waarvan Bestuur en leden allen tot de Ger. kerk behooren. Het gaat met die school goed. Zij heeft bijna 100 kinderen. 2 „goede onderwijzers” leeren hen, naar een 3e wordt omgezien. De school kan zich zelf zoo wat „bedruipen”.

uit te keeren, d. i. f 50.— *meer* dan 't *minimum*, en f 50.— *minder* dan 't *maximum*, dat de Synode van Amsterdam vaststelde ¹⁾.

Te beginnen Jan. 1910 is echter maar f 100.— per maand aan Batavia gezonden, omdat er bij deputaten geene begrooting inkwam waaruit bleek dat er meer noodig was. In een met redenen omkleed schrijven is dat ook aan den kerkeraad van Batavia medegedeeld ²⁾.

20. Deputaten hebben in April van het vorige jaar eens aan Batavia gevraagd, hoe het stond met haar Zendingsarbeid. Hun is toen geantwoord:
- a. dat de Zendingsschool nog altijd bestaat en \pm 60 leerlingen telt;
 - b. dat er geregeld op Zondag „Maleische godsdienstoefening wordt gehouden, die vrij goed wordt bezocht, terwijl er 's Vrijdagsavonds nog eene samenkomst van Maleische gemeenteleden is, in de Fröbelschool, waarin gelezen, gebeden, gezongen en Gods Woord besproken wordt” Voorts is er nog eene Maleische Zondagsschool, is er catechisatie in 't Maleisch en komt er nog eene Maleische Zangvereniging.
- Aan deze dingen werd in het antwoord van Batavia nog toegevoegd, dat in 1910 „aan de gemeente voor het Maleische deel” br. TIEMERSMA, vroeger zendeling der Ned. Zendingsvereniging, maar door haar Bestuur ontslagen, als „zendeling” was verboden en dat nu — zoo volgt dan — „diens positie op de eerstvolgende Generale Synode moet worden bepaald”.³⁾
30. Eindelijk kwam bij uwe deputaten nog in een afschrift van een protest van br. BERGMEIJER te Batavia, d.d. 10 Dec. '10, tegen handelingen van den kerkeraad aldaar: en evenzoo in afschrift een antwoord van den kerkeraad van Batavia op dat protest, d.d. 22 Dec. 1910. Deputaten hebben die stukken voor kennisgeving aangenomen, wijl de zaken, die daarin worden behandeld, gelijk trouwens br. BERGMEIJER en de kerkeraad van Batavia zelf ook wel wisten, allereerst onder de oogen moesten worden gezien door de classis den Haag, waarbij de kerk van Batavia als „buiten-kerk” is ingedeeld. Uwe vergadering besliste nu met de noodige wijsheid des Geestes wat in zake de „positie” van br. TIEMERSMA, in zake de subsidie over 1911—'14 en in zake 't genoemde protest — bij aldien dit nog niet is beëindigd — moet worden bepaald.

3. De Kerk van Rotterdam

en de andere Kerken in Zuid-Holland (Zuidelijk gedeelte).

De Kerk van Rotterdam — met wie de andere Kerken van Zuid-Holland (zuidel. gedeelte) d z de kerken in de classes Rotterdam, Gorinchem, Dordrecht, Brielle, Barendrecht en Schiedam samenwerken inzake de zending in de Residentie Banjoemas — zond aan uwe deputatie geregeld toe de verslagen van den Zendingsarbeid die in genoemde residentie door den miss.-dienaer dr. B. J. ESSER wordt verricht.

Voorts verzocht zij aan deputaten in Jan 1910 om goedkeuring van de instructie — volgens art. 12 zendingsorde — voor dr. W. M. Th. VAN STOKKUM, die als miss.-arts van Rotterdam naar Banjoemas vertrekken zou, aan welk verzoek zonder eenig bezwaar kon worden voldaan ⁴⁾.

Ziedaar alles wat er van de bemoeienissen tusschen de kerk van Rotterdam en de deputaten sinds de Amsterdamsche Synode valt mede te deelen.

¹⁾ Acta Amsterd. Synode, art. 55.

²⁾ Notulen van deputaten d.d. 12/13 April 1910, art. 6.

³⁾ In den brief van Batavia, d.d. 21 Juli 1910, waaraan genoemde bijzonderheden zijn ontleend, wordt ook gewaagd van de „verrijzing” eener „holl. chr. school”, waarop, in drie ruime lokalen een honderdtal Jav. kinderen u.t de hoogste standen, holl. chr. onderwijs ontvangen.

En voorts werd door Batavia's bemoeienissen te Bandoeng een kerkje gebouwd voor Europeanen, dat „60 zitplaatsen met knieloankjes telt.”

⁴⁾ Dr. van Stokkum is 8 Febr. 1910 „afgevaardigd”. Van de toespraken, die daarbij zijn gehouden in de Nieuwe Westerkerk te Rotterdam, ontvingen de generale deputaten een presentexemplaar.

4. De Kerk van Amsterdam en de andere Kerken in Noord-Holland.

De bemoeienissen der deputaten met de Kerk van Amsterdam, die bij haar Zendings-arbeid nog steeds gesteund wordt door de Kerken van de Amsterdamsche en van de andere classes in Noord-Holland, waren de volgende:

- 1o. dat zij de Kerk van Amsterdam voor haren medischen dienst gesteund hebben met een jaarlijksche subsidie van f 2000.—, zooals door de Amsterdamsche Synode was besloten ¹⁾.
- 2o. De kerkeraad van Amsterdam vroeg in Oct. 1908 of deputaten bereid waren aan Ds. D. BAKKER, Docent a. d. Keucheniusschool „toe te staan”, om gedurende den verloftijd van ds. C. ZWAAN, „de zorg voor diens arbeid” op zich te nemen. Br. BAKKER had zich daartoe reeds bereid verklaard.
Deputaten hebben dit toegestaan „voor zoover het zonder schade voor den schoolarbeid geschieden kon”. Zij voegden er daarom deze bepalingen bij:
 - a. BR. BAKKER bediene alleen 't Woord en de Sacramenten; en
 - b. Hij geve alleen *leiding* aan 't andere werk van BR. ZWAAN, zonder zich behalve in den uitersten nood met de *uitvoering* in te laten.
Eindelijk verzochten zij aan den kerkeraad van Amsterdam om wederkeerig op de hulp van BR. ZWAAN voor de Keuchenius-school te mogen rekenen, wanneer br. BAKKER later repatrieerde; een verzoek dat gaarne ingewilligd is geworden ²⁾.
- 3o. De kerkeraad van Amsterdam schreef d.d. 24 Maart 1910 aan uwe deputaten of hem het vorstenland Soerakarta (met Solo als middelpunt) kon worden toegewezen als zendingsterrein, zoodra het „open” kwam voor 't Evangelie. De Kerk van Amsterdam, gesteund door de Kerken van N.-Holland, wilde dan het terrein, dat zij reeds had — Djogjakarta — uitbreiden door Soerakarta er aan toe te voegen en wilde dat laatste dan evenzoo bearbeiten als het eerste.
Kort daarop vroegen ook de Zeeuwsche kerken om hetzelfde terrein, zoodat deputaten beslissen moesten naar Art. 2, al. 2 der Zendingsorde.
Zij hebben daarom noodig geacht aan Amsterdam — onder opmerking dat er nog eene aanvraag was — te vragen:
 - a. „Hecht de Kerkeraad aan zijne aanvraag of kan hij er ook wel gemakkelijk van afzien, nu nog eene andere aanvraag om hetzelfde terrein werd gedaan. Blijkens uw' brief (van 24 Maart jl.) stelt gij er veel prijs op Soerakarta mede tot zendingsterrein te hebben, doch mogelijk ware dat gij, nu nog eene andere aanvraag inkwam, er wel gemakkelijk ten behoeve van anderen, van zoudt kunnen afzien.”
 - b. „Bijaldien gij er prijs op stelt dat *uwe* aanvraag wordt ingewilligd, mogen deputaten het er dan voor houden, dat het uw voornemen is:
 - 1e. Soerakarta's bearbeiding spoedig *krachtig* te zullen beginnen als het maar „geopend” wordt voor het Evangelie; en
 - 2e. het te zullen bearbeiten, wat de hoofdlijnen betreft, *op dezelfde wijze* als gij in Djogjakarta arbeidt? ³⁾
 Op deze vragen kwam d.d. 22 April een allerbevredegendst antwoord in. Deputaten hebben toen, overwegende:
 - a. dat Soerakarta dicht bij Djogjakarta — 't terrein dat Amsterdam reeds had — gelegen was;
 - b. dat het één soort volk was in die beide vorstenlanden en daarom ook wel gewenscht was, dat zij voor de miss. bewerking eenzelfde leiding hadden;
 - a. dat Amsterdam in Soerakarta ook reeds een weinig had gearbeid en er reeds grond aankocht; en
 - b. dat Amsterdam beloofd had het „op gelijke wijze” te willen bearbeiten als Djogjakarta, en daarvoor het vele benoodigde geld waarschijnlijk ook het beste door Amsterdam kon worden betaald,
aan Amsterdam Soerakarta toegekend als zendingsterrein ⁴⁾
- 4o. Amsterdam heeft sinds niet stil gezeten. Naar een' geschikten en bekwamen

¹⁾ Acta Amsterd. Synode, art. 57.

²⁾ Brief van Amsterdam, d.d. 29 Oct. 1908, aan Amsterdam, d.d. 22 Dec. 1908. Notulen van deputaten, d.d. 2 /21 April 1909, a.t. 13.

³⁾ Brief aan Amsterdam, d.d. 15 April 1910.

⁴⁾ Notulen van deputaten, d.d. 12/13 April 1910, art. 7. Vgl. punt 6 van 't rapport.

dienaar voor „Solo” heeft men uitgezien, en Christus gaf dien in ds. H. A. VAN ANDEL te Baa'n, een uwer deputaten.

Zij zijn eenstemmig van oordeel dat door den kerkeraad van Amsterdam geen beter kon worden beroepen, en verheugen zich hartelijk, dat hij bereid was zich te geven. Zijn medisch attest luidde zeer gunstig en was daarom ten genoegen van deputaten; in zijn' leeftijd zagen deputaten geen bezwaar en de voor hem gemaakte instructie keurden zij goed ¹⁾. Hij ga spoedig heen: de Heere zegene hem ook daar en stelle hem ook daar tot een' uitgebreiden zegen ²⁾; mogen door zijne prediking velen leeren kennen „den hemelschen Vader” en bezielde worden met „het hemelsch ideaal”.

5. De Kerk van Heeg

en de andere Kerken in Friesland.

De Kerken in Friesland, zoowel uit het „noordelijk” als uit het „zuidelijk” gedeelte, werken in den arbeid der zending samen met de zendende Kerk van Heeg. Aan uwe deputaten zonden zij geregeld de Acta van hunne particuliere synoden toe, ten einde hen op de hoogte te houden van hunnen omvangrijken zendings-arbeid.

Dit bewijs van vriendelijke verstandhouding wordt hier met dank vermeld.

Meer valt echter ook niet te melden, omdat de Friesche Kerken en uwe deputaten op geen andere wijze met elkander in aanraking zijn geweest.

6. De Kerk van Middelburg (A)

en de andere Kerken in Zeeland.

De Zeeuwsche Kerken kwamen er op de Generale Synode in 1908 best af. Zij vroegen of „de tijd, dat de Zeeuwsche kerken mochten inzamelen voor eigen Zending”, in 1905 reeds met 3 jaar verlengd, nog weer verlengd mocht worden.

De praeadviseerende commissie stelde toen voor, den 1 Sept. 1909 als „uiterste termijn” te stellen; ds. BOUMA, een van Zeelands afgevaardigden, hield een warm pleidooi voor 1 Sept. 1910; en zie, het ging naar het oude Zeeuwsche Luctor et Emergo (lukt het vandaag niet dan lukt het me(o)rgen, de Zeeuwsche Kerken wonnen het; 1 Sept. 1910 werd „uiterste termijn” ³⁾).

Wel begrijpende dat het later misschien niet meer gelukken zou om het „uiterste” nog eens weer veranderd te krijgen in het *alleruite. ste* zijn de kerken in Zeeland ijveriger dan ooit aan het werk getogen.

Het *terrein* is toen eerst definitief vastgesteld. Men had al gedurig eens gesproken over Temanggoeng, doch bezetting van Temanggoeng bracht mee aanvaarding „der school van br. HORSTMAN”, en daartegen zag men wel wat op ⁴⁾. Vandaar dat de Zeeuwsche broeders bij een onderhoud met uwe deputaten aanvroegen, of er blijvend op subsidie voor die school uit de Generale Kas kon worden gerekend en of misschien ook subsidie van 't Gouvernement te krijgen was. Van dat laatste, zeiden deputaten, kunnen wij niets zeggen en over subsidie uit de Gener. Kas mogen wij niet anders beslissen dan tot 1911. Temanggoeng is daarop door de e. v. Particuliere Synode losgelaten ⁵⁾.

Door middel van de deputaten hebben de Zeeuwsche Kerken toen in April 1910, op eene vergadering van de Generale deputaten, Soerakarta — met Solo als middelpunt — aangevraagd

¹⁾ Zendingsorde art. 4d en c en art. 7.

²⁾ Uit de bladen hebben uwe deputaten gelezen, dat br. VAN ANDEL in Mei is bevestigd en „intrede” heeft gedaan; wijl echter niet uitgenoodigd, konden zij daarbij ook niet tegenwoordig zijn.

³⁾ Acta Amsterdamsche Synode, art. 75.

⁴⁾ Acta Amsterdamsche Synode, art. 59 Vgl. blz. 102.

⁵⁾ Notulen van deputaten, 20/21 April 1909, art. 5.

Amsterdam had om dat terrein kort te voren echter ook verzocht, en uwe deputaten hebben toen in de bespreking met de Zeeuwsche broeders in substantie reeds de redenen genoemd, die onder 4 zijn medegedeeld en die ten gunste van de toekenning van Soerakarta aan Amsterdam waren op te noemen. Na langdurige deliberatie is eindelijk afgesproken, dat deputaten eerst nog eens met Amsterdam zouden corresponderen, en dan aan Zeeland vóór 25 April zouden melden hoe het kwam.

Aan Amsterdam zijn toen de beide pertinente vragen gedaan, die bij punt 4 ook reeds zijn vermeld, en na het daarop ingekomen antwoord hebben deputaten niet anders durven doen dan Soerakarta aan Amsterdam toewijzen.

Bij schrijven van 23 April 1910 is dat ook aan de Zeeuwsche deputaten medegedeeld ¹⁾).

Die zijn door genoemde beslissing geenszins ontmoedigd en vroegen nog maar drie dagen later *provisieel* om Bandjar-Negara, terwijl zij in juni daarop *definitief* om dat terrein hebben gevraagd. Deputaten hebben er geen bezwaar tegen ingebracht, en zoo is Bandjar-Negara het zendingsterrein van Zeeland geworden ²⁾).

Intusschen vroegen de Zeeuwsche broeders in Mei 1910 of de „fatale termijn” van 1 Sept. 1910, door de Synode vastgesteld, ook nog weer door deputaten kon worden veranderd. Uwe deputaten hebben daarop geantwoord, dat zij dat niet *konden* doen, wijl zij het niet *mochten* doen: dan zouden zij zich in de plaats van eene Generale Synode stellen ³⁾).

En later bleek ook dat de wijziging van 1 Sept. 1910 niet noodig was. De Zeeuwsche broeders hebben in de maanden Mei—Aug. 1910 alle regelingen, huishoudelijke bepalingen enz. in orde gemaakt: uwe deputaten konden alles, voor zoover noodig, behoudens enkele kleine opmerkingen, goedkeuren; 29 Aug. 1910 is ds. MERKELIJN van Schoondijke beroepen geworden, zoodat 't Synodaal besluit is nagekomen geworden.

De naar art. 7 der Zendingssorde, met 't oog op den leeftijd van genoemden predikant gevraagde dispensatie, hebben uwe deputaten met vrijmoedigheid gegeven: br. MERKELIJN is ook reeds onderzocht naar art. 4 der Zendingssorde, bij welk examen zoowel de benoodigde stukken als de noodige kennis en bekwaamheid aanwezig bleken te zijn: 25 Mei, Hemelvaartsdag, is hij reeds, te Middelburg — Middelburg (A) is nl. zendende kerk — bevestigd geworden en denzelfden dag aanvaardde hij ook zijn dienst. Hoewel uitgenoodigd, konden deputaten om den eigenaardigen dag daarbij niet tegenwoordig zijn. ⁴⁾

Eerlang hoopt br. MERKELIJN naar zijn terrein te vertrekken: make de Heere hem overal de deur open voor 't Evangelie van onzen Heere Jezus Christus.

7. De Kerk van Utrecht

en de andere Kerken in de provincies Utrecht en Gelderland.

Met de Kerk van Utrecht, die bij haar zendingsarbeid den steun geniet van de Kerken in de provincies Utrecht en Gelderland, hebben deputaten zeer weinig te doen gehad. Niet anders dan eene finant. aangelegenheid, die betrekking heeft op de gelden welke de Emeritus-predikant ds. L. ADRIAANSE — doch die 't vorig jaar schoolopziener is geworden — nog steeds uit de Generale Kas ontving. Hij heeft zich bereid verklaard om wat overschoot van zijn tractement plus bureaukosten als schoolopziener, in de Generale Kas terug te zullen storten. De vraag dient overwogen of daarvoor dan niet een vast bedrag kan worden vastgesteld of dat alle steun uit de Generale Kas moet vervallen ⁵⁾).

¹⁾ Notulen van deputaten, 12/13 April 1910, art. 7 en 8. Brief van Zeeland, d. d. 23 April 1910.

²⁾ Misschien komt hierin nog weer verandering, vooral op aandrang van de „Algemeene Vergadering” op Java. Zie hun brief d. d. 6 Febr. 1911. Zij heeft *Magalang* in Oud-Kedoe aan Zeeland ten eerste aanbevolen.

Hare bezwaren tegen Bandjar-Negara zijn voornamelijk:

1o. het terrein is afgelegen;
2o. minder bevolkt dan andere deelen van Java;
3o. er zijn geen aanknooppunten, omdat de Sadrachgemeenten nagenoeg geheel zijn verdwenen.

³⁾ Brief van Zeeland, d. d. 14 Mei 1910.

⁴⁾ Brief van Zeeland, d. d. 9 Mei 1911.

⁵⁾ Notulen van deputaten, d. d. 14/15 Sept. 1910, art. 20; d. d. 28/29 Maart 1911, art. 4¹ en art. 12.

8. De Kerk van Delft

en de andere Kerken in de classes den Haag, Leiden, Woerden en Gouda.

Deze vier classes van Zuid-Holland (noordel. deel) werken sinds 1905 krachtig en eendrachtig samen op het gebied van de Zending. Te midden van die bezigheden was nagelaten om precies uit te rekenen hoeveel de 10 % bedroeg, die zij van hunne inkomsten in de Generale kas moesten storten. Onze Penningmeester kreeg daarvan te weinig. Ter Generale Synode in 1908 is toen beloofd dat men zou bijpassen en niet lang nadat de Synode was geëindigd is toen nog f 270 gezonden geworden ¹⁾).

9. De drie provincies Groningen, Drenthe en Overijsel.

(De Soemba-Zending.)

Met de kerken in de drie provincies Groningen, Drenthe en Overijsel, welke met ondoofbaren moed voortarbeiden aan de zending op Soemba, zijn uwe deputaten alleen daardoor in eenige aanraking geweest, dat zij het medisch attest van ds. J. F. COLENBRANDER uit Vijfhuizen, beroepen door de zendende Kerk van Appingedam — doch met bestemming voor Soemba. — hebben goedgekeurd naar art. 4 der Zendingsorde, en dat zij, in den persoon van den Assessor der deputaten, br. J. D. V. D. MUNNIK, op vereerende uitnoodiging, tegenwoordig zijn geweest bij de bevestiging en intrede van genoemden miss.-dienaar op 15 April 1909 ²⁾).

10. Ds. A. Delfos.

Ds. A. DELFOS is van Aug. 1880 — Aug. 1887 miss.-pred. te Soerabaja geweest. Om ongesteldheid moest hij toen naar Nederland terugkeeren. Zijne kracht was gebroken. Eenigszins bijgekomen, is hij van Dec. 1888 — Febr 1893 predikant geweest te Kamperland. Daarna diende hij altijd bij de gemeente te Hellevoetsluis, doch begin 1910 kon hij niet meer; „zenuw- en borstlijden en kortademigheid” noopten hem emeritus te worden.

Dat emeritaat is hem op de meest eervolle wijze verleend, doch 't pensioen kon, om de dienstjaren, niet hooger zijn dan f 600.

Van f 600 per jaar moet br. DELFOS nu een huisje huren en dan met zijn vrouw er nog van leven.

Zij hebben het daarom krap, want zelf hebben zij ook niet wat geld.

Geheel buiten br. DELFOS om heeft toen ds. A. D. C. KOK van Nieuw-Helvoet aan uwe deputaten over een en ander geschreven en gevraagd, of uit de Generale Kas niet wat kon worden bijgepast; hij was toch ook 7 jaren in dienst der zending geweest.

Uwe deputaten hebben toen onderzocht:

- 1o. Of de aanstelling en instructie van br. DELFOS hem al geen recht gaven op steun uit de zendingskas. Hun bleek: neen.
- 2o. Of br. DELFOS zich dan toch in Soerabaja wel altijd trouw van zijn plicht gekweten had. Hun bleek: ja.
- 3o. Of br. DELFOS zelf wel prijs zou stellen op steun. Hun bleek, dat hij met zijn vrouw op een paar bovenkamertjes woont in Amsterdam, zeer sober leeft en het als eene uitkomst, door den Heere bereid, zou beschouwen, als hij het nog iets ruimer mocht krijgen.

Deputaten hebben toen geschreven aan br. KOK en br. DELFOS:

- 1o. dat zij voor steun uit de Generale Kas waren;
- 2o. dat de Generale Synode echter eerst machtiging tot steun moest geven.

Zie hier den noodstand van br. DELFOS.

Uwe deputen stellen voor:

- 1o. om br. DELFOS te helpen met een jaarl. bedrag van minstens f 400.— uit de Generale Kas; en
- 2o. dit bedrag ook nog uit te keeren over 't jaar 1910.

Zij vragen aan uwe vergadering zeer vriendelijk en dringend om deze voorstellen wel te willen aannemen ³⁾).

¹⁾ Notulen van deputaten, d. d. 1 Oct. 1908, art. 9; d. d. 20/21 April 1909, art. 8.

²⁾ Notulen van deputaten, d. d. 1 Oct. 1908, art. 5 c en d. d. 20/21 April 1909, art. 10.

³⁾ Brieven van ds. Kok d.d. 28 Jan. en 28 Febr. 1910; Notulen van deputaten, d.d. 12/13 April en 14/15 Sept. 1910, telkens art. 10.

11. De school van br. R. J. Horstman.

De Amsterdamsche Synode machtigde in 1908 de generale deputaten voor de zending, „voorloopig eene subsidie van ten hoogste f 100.— 's maands aan br. R. J. HORSTMAN uit te keeren, tot tijd en wijle de zorg voor deze school door de eene of andere kerk of een comité, desnoods met eenige subsidie uit de Generale Kas, wordt overgenomen”¹⁾).

Uwe deputaten zijn begonnen met het toegestane bedrag aan br. HORSTMAN toe te kennen, doch hebben ook van hem gevraagd hun een overzicht te willen zenden van den toestand der school, van personeel, leerlingen enz. en ook een finantieel overzicht en eene begroting, waaruit de noodzakelijkheid van subsidie blijken kan.

Br. HORSTMAN heeft toen wel zijn goeden wil getoond door te beloven, dat hij jaarlijks uiterlijk Februari de gevraagde overzichten zou zenden, doch heeft 't geduld van uwe deputaten toch wel soms zeer op de proef gesteld²⁾).

Wat de „overneming” van de school aangaat — waarvan het vermelde Synodaal besluit ook gewag maakt — in de vergaderingen uwer deputaten is daarover gedurig gesproken geworden.

De raad van Toezicht op de Keuchenius-school, die ook het toezicht houdt op het instituut van HORSTMAN, drong er kort na de synode weer op aan, dat in Nederland een „zedelijk lichaam” of een comité zou worden gevormd, dat de school zou kunnen overnemen. Deputaten hebben er op geantwoord:

- 1o. dat zoo'n comité hun wel wenschelijk voorkwam;
- 2o. dat dit echter *in Indië* moest worden gevormd;
- 3o. dat het desnoods hier in Nederland en zedelijk en finantieel kon worden gesteund, en
- 4o. dat tusschen zoo'n comité en eene zendende Kerk, die het terrein mocht kiezen, waarin de School-HORSTMAN lag, een verband moest worden gelegd, waaruit Kerk en School hunne plaats, werk, bevoegdheid en verplichting kenden³⁾).

Viel de *persoon* van br. HORSTMAN dan eens weg, dan zou toch zijne school kunnen blijven staan.

Later, in 't begin van 1910, hebben uwe deputaten, ter audiëntie bij Z.Exc. den Minister van Koloniën om andere zaken, hem op het hooge belang van de school HORSTMAN mogen wijzen en de toezegging verkregen dat hij ten haren gunste wel aan Z.Exc. den Gouverneur-Generaal wilde schrijven.

Aan deputaten gaf dat aanleiding om aan br. HORSTMAN te raden, subsidie voor zijne school aan te vragen bij het Indisch Gouvernement⁴⁾).

Br. HORSTMAN was erkentelijk voor de hulp en 't advies uwer deputaten, doch verwachtte van een verzoek om subsidie niet veel heil; hij had het vroeger ook reeds gedaan, doch zonder goed gevolg. Hem scheen „de meest gewenschte oplossing” te wezen, „dat de Vereeniging voor chr. onderwijs in Nederland ten behoeve van zonen van Inl. Hoofden en aanzienlijke Inlanders de school voor hare rekening nam”; „pogingen werden daartoe in 't werk gesteld”; „de regeering zou dan wel willen steunen”⁵⁾).

Werkelijk berichtte br. BAKKER, docent aan de Keuchenius-school later, dat de school veel kans op subsidie had, mits van bevoegde leerkrachten voorzien⁶⁾), en br. HORSTMAN schreef d.d. 11 Maart 1911, aan 't einde van een toegezonden verslag, aan uwe deputaten:

„Het is niet onmogelijk dat dit verslag het laatste is, dat U van mijn hand over onze Inrichting ontvangt; indien nl., wat wij en U zeker met ons hoopt, om den goeden voortgang van dezen arbeid, het Instituut overgaat aan de Vereeniging van Holl. christelijke scholen voor Inlanders op Java⁷⁾). Tot zoolang heb ik dit schrijven (laten) wachten en nu ontving ik van broeder BAKKER de mededeeling, dat gemelde Vereeniging de voorwaarden door de commissie hier haar voorgesteld,

¹⁾ Acta Amsterdamsche Synode, art. 75.

²⁾ Brief aan deputaten, d. d. 2 Juli 1909. Vgl. Notulen van deputaten, d. d. 1 Oct. 1908, art. 6; d. d. 20/21 April 1909, art. 14 en d. d. 13/14 Oct. 1909, art. 4.

³⁾ Notulen van deputaten, d. d. 20/21 April 1909, art. 14.

⁴⁾ Notulen van deputaten, d. d. 12/13 April 1910, art. 14.

⁵⁾ Brief aan deputaten, d. d. 31 Aug. 1910.

⁶⁾ Notulen van deputaten, d. d. 14/25 Sept. 1910. Vgl. Notulen van deputaten, d. d. 28/29 Maart, art. 9.

⁷⁾ Om dezen „overgang” tot een goed einde te brengen, zou, volgens schrijven van den R. v. T. d. d. 11 April 1911, op Midden-Java eene commissie van 7 leden worden gevormd, bestaande „uit 2 broeders der Salatiga-, 2 broeders der Doopsgezinde zending” en een drietal van de Gereformeerde miss. arbeiders (Br. INGWERSEN, KOELEWIJN en NETELENBOS werden daarvoor aangewezen). Ontwerp-statuten en concept huishoudel. reglement werden in gereedheid gebracht, men hoopte dat de overname van de school spoedig zou plaats hebben.

heeft aangenomen. Zegene de Heere — zoo volgt dan nog — die vereeniging rijkelijk en doe Hij haar tot in lange jaren tot grooten bloei van ons Instituut werkzaam zijn." En hij eindigt dan zijn schrijven met de Geref. Kerken en de deputaten te bedanken voor hunne welwillendheid, vriendelijkheid en broederlijke toegenegenheid."

Dit schrijven is, naar uwe vergadering merkt, een soort afscheidswoord van br. HORSTMAN en uwe deputaten zouden daarmee dit punt hebben kunnen besluiten, ware het niet dat nog twee opmerkingen te maken waren :

- 1o. dat de school-HORSTMAN de eerste jaren waarschijnlijk nog wel wat steun zal behoeven, omdat de genoemde vereeniging wel steun biedt voor de oprichting van dergelijke scholen en voor de uitzending van onderwijzers, maar niet voor de „exploitatie". En op den duur zijn „de Gouvernements-subsidie en de schoolinkomsten" voor die exploitatie wel voldoende, doch br. HORSTMAN heeft met sommige ouders „finant.-regelingen getroffen, die voor de ouders gunstiger zijn dan de schoolkas" en deze bestaande regelingen kunnen niet zoo maar vernietigd worden.

Steun zal daarom misschien nog eenigen tijd noodig zijn¹⁾. Het beste is wellicht dat uwe vergadering de regeling hiervan aan de nieuw te benoemen deputaten opdrage.

- 2o. De 2e opmerking is dat br. HORSTMAN, naar officieus vernomen werd — predikant is geworden bij . . . de kerk? Uwe vergadering zal zich daarom nu ook wel bezig moeten houden met de regeling van de positie, waarin br. HORSTMAN tot onze kerken en onze kerken tot br. HORSTMAN staan. Een wanklank?

12. De Zendings-Consul.

De Amsterdamsche Synode benoemde in 1908 dr. Baron VAN BOETZELAER tot consul voor de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland en droeg aan de door haar benoemde generale deputaten op, om hem hiervan kennis te geven en voorts de bijdrage in de kosten, die aan de zaak van het Zendings-consulaat waren verbonden, te regelen²⁾.

Uwe deputaten hebben aan dr. VAN BOETZELAAR mededeeling gedaan van het synodaal besluit en later van hem een vriendelijk schrijven ontvangen, waarin hij zich gaarne bereid verklaarde om ook Zendings-consul van de Gereformeerde Kerken te zijn³⁾.

Het is gebleken dat dit nieuwe instituut op missionair-gebied van zeer groot belang is.

Bij herhaling heeft dr. VAN BOETZELAER aan onze zending goede diensten bewezen door hare belangen bij het Indische Gouvernement, vooral in Onderwijszaken, te behartigen.

Zoo vroeg b.v. Z. Exc. de Minister van Koloniën in Oct. 1910 om een of meer personen in Indië te willen aanwijzen, met wie overleg gepleegd kon worden ten einde „eene andere regeling" te treffen voor de „subsidieering van particuliere Inlandsche scholen"⁴⁾.

Uwe deputaten hebben toen den Zendings-consul aangewezen en deze was dadelijk weer bereid om de belangen onzer Kerken in deze zaak te behartigen⁵⁾.

En zoo kwam — om nog een voorbeeld te noemen — in Mei j.l. een schrijven van den Zendings-consul bij uwe deputaten in, waarin hij de aandacht vestigde op enkele bepalingen, die door het Ind. Gouvernement gemaakt waren met 't oog op het verkrijgen van subsidie en waaraan bij subsidie-aanvraag voortaan wel moest worden gedacht. Meteen voegde hij er bij, ook hierbij weer van dienst te willen zijn.

Onze kerken hebben daarom, naar 't oordeel van uwe deputaten, 't Zendings-consulaat op prijs te stellen en zullen wel doen met hare aansluiting bij het Zendings-consulaat te bestendigen.

Daartoe zal dan noodig wezen :

- 1o. dat uwe Synode hiertoe in 't algemeen een besluit neme; en

¹⁾ Brief aan deputaten, d. d. 11 April 1911.

²⁾ Acta Amsterdamsche Synode, art. 35.

³⁾ Notulen van deputaten d. d. 1 Oct. 1908, art. 5; d. d. 20/21 April 1909, art. 7.

Brief aan deputaten d. d. 27 Nov. 1908.

⁴⁾ Brief aan deputaten, d. d. 17 Oct. 1910.

⁵⁾ Brief van deputaten, d. d. 25 Oct. en aan deputaten, d. d. 30 Dec. 1910. Vgl. Notulen van deputaten, d. d. 28/29 Mrt. 1911, art. 43.

20. dat zij aan hare te benoemen deputaten opdrage, om in deze zaak te doen wat noodig mocht blijken in het belang der Kerken.

Dit laatste mag er om eene bijzondere reden wel bij.

Den 1en Sept. 1911, nl., is de tijd, waarvoor dr. VAN BOETZELAER benoemd was, 1906—1911, verstreken.

Hij komt nu met verlof te lande. Als waarnemend-consul is nu, ook met goedvinden van uwe deputaten, die hierin handelen *moesten*, omdat het niet kon worden uitgesteld tot deze Synode, de Heer CROMMELIN van Modja-warno ¹⁾.

Of dr. VAN BOETZELAER nu later weer zal terugkeeren naar Batavia of niet, is nog niet volkomen zeker. Wie dus over eenigen tijd niet de *waarnemende*-consul maar de *eigenlijke* Zending-consul zal zijn, moet later worden beslist. En daarom is het dan zeker wel van belang, dat uwe vergadering aan de nieuw te benoemen deputaten eenige volmacht geve.

13. Midden-Celébes.

Van Midden-Celébes is ook gewaagd in het rapport van de generale deputaten van de synode van Amsterdam ²⁾.

In Oct. 1910 vroeg ds. M. UYTENHOUDT van Zaamslag aan uwe deputaten of uit onze Kerken derwaarts misschien ook een „zendeling” kon worden gezonden, liefst een „zendeling-arts”.

Deze Synode, naar deputaten hopen, stemt in met 't antwoord, dat op die vraag is gegeven nl., dat daaraan niet te denken valt, omdat Midden-Celébes niet tot ons zendingsterrein behoort ³⁾.

14. Het Petronella-hospitaal te Jogja.

Met deze schoone inrichting, die nog steeds in beteekenis en waardeering toeneemt, zijn uwe deputaten alleen in zooverre eenigszins in aanraking geweest, dat zij te haren behoeve subsidie gaven, naar Synodaal besluit, aan de Kerk van Amsterdam, die voor dit hospitaal zorgt.

Onder punt 4 is dit reeds vermeld, zoodat daarheen kan worden verwezen.

15. De Keuchenius-School.

De behartiging van de zaken der Keuchenius-School naar art. 11 der zending-orde nam ook deze drie jaren weder een belangrijk deel van den arbeid uwer deputaten in beslag.

In de laatste jaren heeft zich het schoolwezen in Indië en bepaaldelijk ook op Java boven verwachting snel ontwikkeld. Er ontwaakt onder de bevolking allengs een vroeger niet gekend verlangen naar schoolonderwijs. En van overheidswege wordt met kracht de zaak van het onderwijs aangevat.

Ook het zendingsonderwijs heeft zich gestadig uitgebreid, waarbij met dank mag erkend, dat de Regeering dit onderwijs waardeert en door milde subsidie steunt.

In verband met de ontwikkeling van het schoolwezen in 't algemeen en de diep ingrijpende maatregelen door het Gouvernement genomen inzake het onderwijs aan de Inlanders, is het dringend noodig, dat de zending zich duidelijk rekenschap geve in wat richting het schoolonderwijs en mitsdien ook de opleiding voor onderwijzers moet worden geleid.

Ook uwe vergadering zal te dezer zake gewichtige beslissingen hebben te nemen.

Over het zendingsonderwijs door de zendingsscholen op ons zendingsterrein gegeven, behoeven uw deputaten u echter niet te rapporteeren.

Evenmin ligt het op hun weg u mededeeling te doen betreffende de Christelijke school voor Europeanen en de Christelijke school voor meisjes uit den Javaanschen adel, die beide te Djogja zijn gevestigd.

Wel heeft de zending der Gereformeerde Kerken zeer zeker bij den gezegenden bloei dezer beide scholen hoog belang. Beide scholen staan echter in geen rechtstreeksch verband tot de zending.

¹⁾ Brieven van deputaten uit Februari 1911. Vgl. Notulen van deputaten, d. d. 28/29 Mrt. 1911, art. 19.

²⁾ Acta Amsterdamsche Synode, blz. 103 vlg.

³⁾ Brief aan deputaten, d. d. 24 Oct. 1910. Notulen van deputaten, 28/29 Mrt. 1911, art. 10.

Onder de leiding uwer deputaten is alleen gesteld de Keuchenius-school met de aan haar verbonden vormschool, zoodat zij ook alleen daarover hebben te rapporteeren.

I. De eerste afdeling der Keuchenius-School is deze drie jaar in overeenstemming met het in 1902 vastgestelde reorganisatieplan steeds meer tot ontwikkeling gekomen, en begint allengs rijke vruchten voor den arbeid der zending te dragen.

a. Naast den directeur br. D. KOELEWIJN en den 1en leeraar br. J. ZUIDEMA bestaat het onderwijzend personeel thans uit twee Inlandsche Onderwijzers DANIEL en SAMUEL en den tijdelijk aangestelden Gouvernements-onderwijzer MAS-SOEWARNA.

De Directeur heeft deze drie jaren onafgebroken zijn veelomvattenden en gewichtigen arbeid met opgewektheid kunnen verrichten. De Heere gaf hem voortdurend een goede gezondheid, zoodat hij zich met al zijn kracht steeds aan de school heeft kunnen geven.

Reeds in Juni 1909 mocht het hem gelukken met goed gevolg het moeilijke examen tot verkrijging der acte Javaansche taal af te leggen.

Met waardeering mag worden herinnerd, dat br. D. KOELEWIJN, die door zijn drukken arbeid aan de school slechts weinig tijd voor de studie in het Javaansch beschikbaar had, zeldzaam spoedig voor dit examen gereed geweest is.

Deputaten hebben dan ook gemeend, hem een bewijs van waardeering voor zijn ijver en toewijding te moeten aanbieden; wat is geschied in den vorm eener gratificatie van f 200.—¹⁾.

Doordat de Directeur behalve de acten die hij in Nederland verwierf, thans ook in het bezit is van de acte voor Maleisch, Land- en Volkenkunde van Ned Indië en de acte voor 't Javaansch, beantwoordt hij volkomen aan alle eischen, die de Regeering heeft gesteld voor den Directeur eener door haar gesalarieerde kweek-school.

Steeds is de Directeur werkzaam geweest, om het onderwijs op de Keuchenius-school te verbeteren en op te voeren tot het gewenschte peil.

Geregeld deed hij van al zijn arbeid rapport toekomen aan uw deputaten²⁾.

Met dankbaarheid mag erkend, dat de Heere ons in br. D. KOELEWIJN een man heeft gegeven, die is toegerust met al de gaven, die noodig zijn voor de zware taak, waarvoor hij is geplaatst.

Naast br. D. KOELEWIJN bleef de eerste leeraar br. J. ZUIDEMA voor de school gespaard.

Hij heeft zich deze jaren verdienstelijk gemaakt niet alleen door zijn onderwijs aan de school, maar ook door het toezicht op de voltooiing van den bouw, die geheel onder zijne leiding plaats had, en waardoor zijn tijd gedurende eenige maanden bijna geheel in beslag genomen werd.

Bovendien heeft br. ZUIDEMA de bewerking van Zahn's Bijbelsche Gesch. in 't Javaansch voltooid.

In het laatst van 1909 werd hij ongesteld, wellicht meê ten gevolge van overspanning.

De doktoren van het hospitaal keurden een onmiddellijk ingaand binnenlandsch verlof tot herstel zijner krachten beslist noodzakelijk. Natuurlijk konden hierover vooraf uwe deputaten niet worden gehoord. Ook de Raad van Toezicht, bij wie in zulke gevallen anders de beslissing staat³⁾, heeft vooraf hierover niet geoordeeld. Later is echter van den Raad bericht ingekomen, dat hij dit verlof ten volle heeft goedgekeurd.

Op uitnodiging van den Raad heeft de directeur voor de kosten van dit verlof een voorschot verleend van f 475.—⁴⁾. De Raad van Toezicht heeft Deputaten verzocht, deze kosten te brengen voor rekening der Gen. kas⁵⁾.

Deputaten hebben echter gemeend aan dit verzoek niet te moeten voldoen, omdat dit niet in de instructie is bepaald, en hierdoor dus ingegrepen zou worden op wat door de Generale Synode is vastgesteld.

Ter tegemoetkoming in de kosten is echter aan br. ZUIDEMA een bedrag verleend tot $\frac{2}{3}$ van genoemde som⁶⁾, terwijl als bewijs van belangstelling en waardeering hem een gratificatie is gegeven van f 150.—⁷⁾.

¹⁾ Zie br. van Deputaten, 4 Oct. 1909 fol. 105.

²⁾ Zie Rapporten van den Directeur der Keuchenius-school.

³⁾ Zie Art. 16. Reglement Raad van Toezicht.

⁴⁾ Zie br. D. KOELEWIJN, d.d.

⁵⁾ Zie br. Raad van Toezicht, d.d. Juni 10 en Jan 11.

⁶⁾ Zie br. Deputaten, copieboek fol. 170.

⁷⁾ Zie br. Deputaten en br. ZUIDEMA fol. 198.

Gelukkig heeft de Heere de rust van br. ZUIDEMA tot zijn herstel gezegend, zoodat hij na enkele maanden zijn arbeid heeft kunnen hervatten, en weer met ijver en toewijding mag werken aan de school, waaraan hij reeds zoo tal van jaren verbonden is geweest.

Zijne dochter mej. J. ZUIDEMA, die sinds br. ZUIDEMA voor het laatst met verlof in Nederland vertoefde, nog steeds hier te lande was, en ten huize van Ds. C. W. E. PLOOS VAN AMSTEL hare opvoeding genoot, is in 1909 tot hare ouders teruggekeerd.

De kosten van overtocht en uitrusting zijn met een bedrag van f 200,— gedekt uit de Gen. kas, wijl dit zoo ongeveer de som zou zijn geweest, die haar overtocht zou hebben gekost, indien zij weleer met hare ouders teruggekeerd was ¹⁾.

De beide Inlandsche helpers DANIEL en SAMUEL bleven aan de Keuchenius-school. Beiden hebben het eindexamen aan de Keuchenius-school afgelegd en zijn daardoor tot den rang van Onderwijzer bevorderd, zoodat voor beiden nu ook de daarvoor bepaalde subsidie ad f 30.— per maand wordt genoten. Vooral in SAMUEL heeft de Directeur een zeer goede kracht, van wien uitnemende verwachting mag worden gekoesterd ²⁾.

De helper DAVID, die weleer ook aan de Keuchenius-school werkte, bleek voor dien arbeid minder geschikt en is helper geworden bij den dienst des Woords, waarvoor hij meer gaven had.

Nog steeds is het moeilijk, om uit de aan de Keuchenius-school opgeleide onderwijzers geschikte personen te vinden, die als onderwijzer aan de Keuchenius-school zelf kunnen worden verbonden.

Daarom is het noodig geoordeeld, tijdelijk een Gouvernements-onderwijzer aan te stellen.

Zou het onderwijs in alle vijf klassen eenigszins voldoende kunnen worden gegeven, dan moest er nog een goede leerkracht aan de school worden verbonden, wijl anders van den tijd en de kracht van den Directeur te veel zou worden geëischt. Dit springt te meer in het oog, als men bedenkt, dat de zorgen voor de vormschool ook een deel der krachten van het onderwijzend personeel der Keuchenius-school in beslag nemen.

Op voorstel van br. KOELEWIJN ³⁾ en met goedvinden van de Algemeene Vergadering is door deputaten toegestaan, dat tot het Gouvernement het verzoek zou worden gericht, om tijdelijk een flink onderwijzer, die een volledige opleiding genoot aan een Gouvernements-kweekschool, te leenen aan de Keuchenius-school.

Naar het eenparig oordeel der broeders behoefde geen gevaar te worden gevreesd, dat hieruit een nadeelige invloed voor het Christelijk gehalte van het onderwijs zou voortvloeien.

Bereidwillig heeft de Regeering aan genoemd verzoek voldaan. Den 1en April 1910 is de Gouvernementsonderwijzer MAS SOEWARA aan de Keuchenius-school in dienst getreden, waar hij onderwijs geeft in Javaansch en Maleisch ⁴⁾.

Ofschoon nu het onderwijzend personeel aanmerkelijk is versterkt gedurende deze drie jaren, is toch het tegenwoordig personeel nog onvoldoende, om het onderwijs dat noodig is, behoorlijk te kunnen geven, zoodat de vraag naar versterking van leerkrachten nog steeds aan de orde blijft.

b. In het leerplan aan de 1e Afd. der Keuchenius-school is eenige wijziging gebracht.

Reeds in 1907 is door de Regeering het Hollandsch op de Gouvernementskweekscholen ingevoerd, niet alleen als leervak maar ook als voertuig van onderwijs in de hogere klassen, terwijl in verband daarmee het onderwijs is uitgebreid, ook door vermeerdering van leerjaren. De Regeering stelt er prijs op, dat ook aan de bizondere kweekscholen, wier leerlingen later aan door haar gesubsidiëerde scholen onderwijs zullen geven, gelegenheid bestaat tot het verkrijgen van eenige kennis van de Nederlandsche taal.

Ook de kweekelingen zelf stellen prijs op de kennis van het Hollandsch, wijl het steeds meer op Java een noodzakelijk kenmerk van beschaving en ontwikkeling geacht wordt, de Nederlandsche taal eenigszins te kennen.

Het is daarom ongetwijfeld van veel belang, dat de aanstaandé onderwijzers, die op de Keuchenius-school worden opgeleid, de Hollandsche taal leeren; ook omdat hierdoor, althans voor de besten onder hen, de weg geopend wordt tot de Hollandsche literatuur, wat voor hun verdere studie natuurlijk van veel gewicht is.

¹⁾ Zie br. van Deput. aan br. ZUIDEMA, copieboek fol. 141.

²⁾ Zie br. van br. J. KOELEWIJN, d.d. 1 Sept. 1909.

³⁾ Zie brief van br. KOELEWIJN d.d. 1 Sept. 1909—3 Jan. '10.

⁴⁾ Zie Rapport Raad van Toezicht over 1910.

Met het oog op een en ander is door den Directeur voorgesteld, om aan het onderwijs in de Nederlandsche taal meer tijd te besteden, en dit op te nemen onder de examenvakken ¹⁾; wat door de broeders in Indië werd gesteund.

Deputaten hebben daarom goedgevonden, dat bij wijze van proef tot op de e.k. Generale Synode aan het onderwijs in de Hollandsche taal genoemde uitbreiding gegeven werd ²⁾.

Dit heeft echter aanmerkelijk wijziging gebracht in het leerplan. Toch is het onderwijs zoo geregeld, dat in alle vakken zooveel uur les wordt gegeven, als de Regeering heeft aangegeven voor de door haar gesubsidieerde kweekscholen.

Bij uwe beslissing over de vraag, in wat richting de Keuchenius-school zich verder zal moeten ontwikkelen, zal uwe vergadering ook hebben te oordeelen over de al of niet handhaving van de Hollandsche taal als leervak. Wel echter mag hier reeds worden opgemerkt, dat de Regeering voor de bestaande kweekscholen, die ook onderwijs geven in het Nederlandsch, een aanmerkelijk gunstiger subsidieregeling in uitzicht heeft gesteld, dan die thans van kracht is.

Nog moet in dit verband worden meegedeeld, dat op voorstel van den Directeur ³⁾ en met goedvinden uwer deputaten ⁴⁾ de proefklas thans is vervallen en eerste klas is geworden. Voorheen moest er een proefklas zijn, omdat uit de leerlingen der dessascholen nog geen geschikte jongens waren te vinden, die genoeg waren ontwikkeld om het onderwijs aan de Keuchenius-school te kunnen volgen.

Uit de leerlingen der vormschool te Djocja en ook van een enkele andere school, die wat beter is ingericht, n.l. de school te Kandang-Gampang kunnen thans wel geschikte kweekelingen worden verkregen.

Thans kan dus de proefklas wel vervallen. Het spreekt vanzelf, dat hierdoor het peil van het onderwijs aan de Keuchenius-school kan worden verhoogd.

c. In het aantal leerlingen kwam nu en dan eenige wijziging, maar het bleef toch vrij wel op dezelfde hoogte.

In de cursus 1908—1909 waren 34 leerlingen ingeschreven, en wel in de proefklas 6; 1e klas 9; 2e klas 6; 3e klas 9; 4e klas 4 ⁵⁾.

Bij de examens in 1909 gingen over van de 3e naar de 4e klas 5 leerlingen; van de 2e naar de 3e klas 2 leerlingen; van de 1e naar de 2e klas 8 leerlingen en van de proefklas naar de eerste 6 leerlingen.

In 1909 werd ten overstaan van den Inspecteur van het Inlandsch onderwijs voor het eerst officieel eindexamen afgenomen.

Behalve de 4 leerlingen uit de hoogste klas, behoorden tot de examinandi ook de beide helpers Daniel en Samuel. Van de 6 aspiranten slaagden er 5, van wie Samuel No. 1 was.

De nieuwe cursus werd in 1909 begonnen met 36 leerlingen. Proefklas 9, 1e klas 7, 2e klas 10, 3e klas 4 en 4e klas 6 ⁶⁾.

Bij de examens in Juli 1910 slaagden er uit de 4e klas van de 6 leerlingen 5 voor het eindexamen, en gingen over uit de 3e klas naar de 4e klas 4 leerlingen; uit de 2e klas naar de 3e klas 5 leerlingen; uit de 1e klas naar de 2e klas 7 leerlingen en van de proefklas naar de 1e klas 7 leerlingen. Een paar leerlingen uit de 2e klas gingen over tot den dienst in het hospitaal.

De nieuwe cursus in 1910 begon met 40 leerlingen. Proefklas 12, 1e klas 8, 2e klas 10, 3e klas 5 en 4e klas 5 ⁷⁾.

Over het gedrag en de vorderingen der leerlingen viel in het algemeen niet te klagen. De Raad van Toezicht, die regelmatig de school bezocht en de examens bijwoonde, was steeds, blijkens de ingediende rapporten, ten zeerste voldaan over de resultaten van het onderwijs. Ook de Inspecteur, die de eindexamens bijwoonde, betuigde zijn tevredenheid.

Reeds begint dan nu ook de zending de goede vruchten te plukken van het degelijk onderwijs, dat de Keuchenius school thans geeft. De onderwijzers, die tegenwoordig hun opleiding aan de Keuchenius-school genieten, zijn behoorlijk toegerust voor hun taak, wat aan het onderwijs op de scholen gegeven, zeer ten goede komt.

Om den toevoer van nieuwe leerlingen te bevorderen is, bij wijze van proef tot aan de e.k. Generale Synode, de heffing van schoolgeld gestaakt voor de leerlingen, die van wege de Kerken werden gezonden.

¹⁾ Zie brief van br. KOELEWIJN, d.d. 8 Jan. '10.

²⁾ Zie brief van deput., copieboek fol. 135 v.v.

³⁾ Zie brief van br. KOELEWIJN d.d. 31 fol. 19.

⁴⁾ Zie brief van deput., copieboek fol. 195.

⁵⁾ Zie rapport Raad van Toezicht over 1908.

⁶⁾ " " " " " over 1909.

⁷⁾ " " " " " over 1910.

De Regeering betaalt voor iederen internen leerling, die opgeleid wordt voor het onderwijs f 8.— subsidie per maand. Voor berekening van kostgeld bestond derhalve geen doel meer, sinds deze subsidie-regeling in werking trad. In plaats van kostgeld is daarom eerst een schoolgeld gesteld van f 4.25 per maand, wijl anders de kas der school te veel schade zou lijden en feitelijk door de nieuwe subsidie-regeling niet zou zijn gebaat¹⁾.

Het liet zich echter voorzien, dat er op den duur geen voldoende getal leerlingen zou worden aangeboden. Daarom is later goedgevonden op voorstel van den Directeur en met instemming van de Algemeene Vergadering, dat voor de leerlingen, die van wege de Kerken waren gezonden, geen schoolgeld zal worden geheven, maar dat het schoolgeld wel zal blijven bestaan voor de leerlingen, die voor eigen rekening opgeleid worden²⁾.

Ook te dezer zake zal uwe vergadering eene nadere beslissing hebben te nemen. d. De rijkssubsidie voor de 1e Afd. der Keuchenius-school is steeds ontvangen overeenkomstig de daarvoor door de Regeering vastgestelde regeling.

De subsidie-regeling is in hoofdzaak aldus:

1. voor elken leerling, die voor het onderwijs wordt opgeleid en kost en inwoning geniet, f 8.— per maand, gedurende ten hoogste vijf jaren;
2. voor een Europeesch onderwijzer, mits de school meer dan 25 leerlingen telt maar nog geen 50, en die onderwijzer de volledige bevoegdheid bezit, f 200 per maand;
3. en voor elken Inl. onderwijzer f 30.— per maand, mits die onderwijzer een erkend diploma bezit.

Het is echter te verwachten, dat weldra nog gunstiger regeling zal worden ingevoerd.

De ontvangen subsidie bedroeg:

in 1908 f 4424.— in 1909 f 4828.— en in 1910 f 5772.—³⁾. De stijging der subsidie in 1910 is het gevolg van het vermeerderd getal leerlingen en van het feit, dat DANIEL en SAMUEL in 1909 hun diploma verwierven.

Met voorkennis van den Raad van Toezicht en goedvinden van uwe deputaten heeft de Directeur pogingen in het werk gesteld, opdat de Keuchenius-school moge worden aangewezen als inrichting, wier kweekelingen, na verkregen diploma-eindexamen, bevoegd zijn om op te treden als hulponderwijzer aan een openbare school 1e klas en hoofd eener school 2e klas⁴⁾. De bijzondere kweekschool te Modjowarno bezit dit recht, dat ook voor de Keuchenius-school wenschelijk is te achten, wijl dit natuurlijk het aanzien der school en het prestige der door haar opgeleide onderwijzers verhoogt.

II. Ook de 2e Afd. der Keuchenius-school, die hare kweekelingen opleidt tot helper bij den dienst des Woords, heeft haren gezegenden arbeid deze drie jaren onafgebroken voortgezet.

De Docent br. D. BAKKER genoot doorlopend een goede gezondheid en kon zijn gewichtig en veel omvattend werk geregeld verrichten.

In 1909 liep de eerste cursus af. Die eerste cursus heeft drie jaren geduurd. Door vijf leerlingen werd het eindexamen afgelegd. Dit examen werd afgenomen in tegenwoordigheid van den Raad van Toezicht die over de verkregen resultaten zeer voldaan was⁵⁾.

De nieuwe cursus werd begonnen met vier leerlingen.

De docent heeft voor den cursus met instemming van den Raad van Toezicht en van uwe deputaten het leerplan aldus ingericht, dat deze cursus in twee jaren kon afloopen. Dat leerplan was aldus:

Inleiding	1 uur per week.
Exegese	5 " " "
Archeologie	1 " " " gedurende het eerste jaar.
Bijbelsche Geschiedenis	2 " " "
Kerkelijke Geschiedenis	2 " " "
Ethiek en Kerkrecht, het eerste jaar	1 uur. het tweede jaar 2 uur per week.
Dogmatiek	3 uur per week.
Elenctiek	1 " " "
Ambtelijke vakken	1 uur per week theorie en 2 uur per week oefening in het maken van schetsen.
Bijbellezen	1 uur per week.

¹⁾ Zie brief van deput., copieboek fol. 85 v.v.

²⁾ Zie brief van deput., copieboek fol. 135 v. v.

³⁾ Zie de Rekening en verantwoording der Keuchenius-school over de jaren 1908, 1909, 1910.

⁴⁾ Zie brief van br. KOELEWIJN dd. 8 Jan, '10.

⁵⁾ Zie Rapport Raad van Toezicht over 1909.

Voorts nog het 1e jaar voor Zang, Algemeene Aardrijkskunde, Javaansch en Maleisch, elk 1 uur per week; in het tweede jaar diezelfde uren practische oefening¹⁾.

Wijl de leerlingen van den 2en cursus beter hun vooropleiding hadden genoten dan die van den 1en cursus en vooral ook wijl de Docent met onderscheiden dictaten gereed was, zoodat deze niet weer opnieuw behoefde te worden gedictateerd, kon de 2e cursus in twee jaar hetzelfde resultaat bereiken, waarvoor de eerste maal drie jaar noodig was.

Over de vorderingen en het gedrag der leerlingen werden geen klachten gehoord. Eén leerling van den eersten cursus heeft wegens ernstige ongesteldheid de lessen niet tot het einde toe kunnen volgen.

Enkele lessen in de 2e Afdeling werden ook bijgewoond door de helpers, die te Djogja in de zending arbeiden.

Op verzoek van de Kerk van Amsterdam hebben uwe deputaten goedgevonden, dat ds. D. BAKKER zich belastte met de leiding van het zendingswerk op het terrein dezer Kerk gedurende het verlof van Ds. C. ZWAAN, voor zoover dit zonder schade voor den arbeid aan de school kon geschieden²⁾. De groote werkkraft, die de Heere aan ds. D. BAKKER heeft gegeven, stelde hem in staat om, bij al den schoolarbeid meer dan een jaar lang de leiding van dien zendingsarbeid waar te nemen, waarbij hij ook de stappen heeft gedaan, die geleid hebben tot opening van Solo voor de zending.

De docent, die reeds meer dan 10 jaar onafgebroken in Indië gewerkt heeft, vroeg, om na afloop van den 2en cursus een buitenlandsch verlof te mogen nemen. Na eenige correspondentie hebben deputaten hem dit verlof gaarne toegestaan, overtuigd dat hem een jaar van welverdiende rust ten zeerste toekwam. Begin Juni 1911 is dit verlof ingegaan.

III. In zake de gebouwen kunnen uwe deputaten u mededeelen, dat deze thans in zeer goeden staat verkeereren, terwijl ook de inventaris is gecompleteerd.

De reeds in 1904 aangevraagde subsidie voor bouw en eerste inrichting, tot een bedrag van f 15000.—, werd in het najaar van 1908 ontvangen.

Ten gevolge daarvan kon met den bouw worden voortgegaan.

Nog steeds ontbraken er twee woningen nl. voor den Docent en voor den Directeur. Ook de vormschool was nog niet gereed. Bovendien moest er aan het erf en aan de bestaande schoolgebouwen eenige verbetering worden aangebracht.

De voorziening van een en ander wachtte op de ontvangst der genoemde subsidie, wijl bij het ontwerpen der bouwplannen op deze subsidie was gerekend. Vooral de behoefte aan de beide woningen was zeer dringend, wijl Docent en Directeur zich moesten behelpen met de bijgebouwen der school, wat op den duur geheel onhoudbaar was.

Oogenblikkelijk na ontvangst der subsidie is dan ook met den bouw een aanvang gemaakt. Bij de reeds bestaande schoolgebouwen zijn in 1909 de beide woningen en het gebouw voor de vormschool voltooid, terwijl ook de genoemde verbetering is aangebracht³⁾.

Voor den eersten Leeraar, br. J. ZUIDEMA, ontbreekt er echter nog een eigen woning. Deze maakt tot nu toe gebruik van een gehuurd huis.

In den laatsten tijd gaat dit echter met veel moeite gepaard. De woning, die hij weleer had betrokken, is hem opgezegd, en toen kon br. ZUIDEMA slechts voor zeer hoogen prijs een eenigszins geschikt huis huren, dat bovendien nog veel te ver van het schoolterrein is gelegen.

Op voorstel van den Raad van Toezicht⁴⁾ is door deputaten goedgevonden, dat het volle bedrag der huur, ofschoon het maximum, dat weleer was gesteld, te boven gaande, zou worden betaald uit de kas der school⁵⁾. Tevens is bepaald, dat br. ZUIDEMA tijdens het verlof van ds. BAKKER in diens huis zal wonen, terwijl uwe vergadering zal hebben te beslissen of er een derde woning zal worden gebouwd.

De gebouwen te Poerworedjo, waarin weleer de Keuchenius-school was gevestigd, zijn einde 1909 verkocht voor den goeden prijs van f 7000.—

Met goedvinden van het Bestuur der Ned. Geref. zendingsvereniging, heeft ds. H. Ph. INGWERSEN, die met de zorg in zake deze gebouwen was belast, de koopsom gestort in de kas der Keuchenius-school. Evenzoo is geschied met de ontvangsten huren.

¹⁾ Zie brieven van ds. BAKKER, Oct. 1908—12 Dec. 1908.

²⁾ Zie brief van deputaten.

³⁾ Zie *Rekening Bouw*.

⁴⁾ Zie brief Raad van Toezicht 9 Nov. '10.

⁵⁾ Zie brief van deputaten, copieboek fol. 198.

Geregeld deed ds. H. Ph. INQWENSEN rapport betreffende deze gebouwen toekomen aan uwe deputaten ¹⁾).

De stijving der schoolkas door de ontvangst van genoemde f 7000,— maakte het mogelijk, dat alle geldzending uit de Generale kas der zending voor de Keuchenius-school van Jan. tot Aug. 1910 kon worden gestaakt.

Op verzoek van den Docent zijn voorts de helperswoningen, voor de 2e Afd. der Keuchenius-school, in gebruik, gerestaureerd ²⁾. Dit werk is uitgevoerd voor een bedrag van f 741.60.

De inventaris der school was nog zeer onvolledig. De Directeur zond een aanvraag, met bijgevoegde begroting, om inventaris en leermiddelen te completeeren ³⁾. Deputaten hebben deze completeering toegestaan ⁴⁾. Thans is ook de inventaris behoorlijk in orde en zijn de aanwezige leermiddelen voldoende.

Wat de leermiddelen betreft, zij hierbij nog opgemerkt, dat de vergoeding voor leermiddelen is afgeschaft. Vroeger werden de door de leerlingen gebruikte boeken hun eigendom, en moesten deze dus worden betaald. Thans blijven deze echter het eigendom der school, wat beter geacht werd, omdat de leermiddelen vaak moeilijk op tijd waren te verkrijgen.

IV. Wat betreft den arbeid van den Raad van Toezicht en de Algemeene Vergadering kan worden gerapporteerd, dat beide dien arbeid steeds getrouw hebben uitgevoerd, zooals die aan beide colleges door de Generale Synode is opgedragen.

In de samenstelling van den Raad van Toezicht kwam eenige verandering doordat dr. B. J. ESSER en dr. M. V. STOKKUM als nieuwe leden zijn opgetreden.

Geregeld werd de school bezocht, de examinate bijgewoond, op den gang der zaken toezicht gehouden en de administratie gecontroleerd.

In elk rapport, door den Raad van Toezicht ingediend bij uwe deputaten, werd volkomen tevredenheid betuigd niet alleen wat betreft het onderwijs, maar ook over de bereikte resultaten ⁵⁾.

Ook de Algemeene Vergadering bemoeide zich geregeld met de zaken der Keuchenius-school.

Aan haar was ook de zorg voor de verdere uitvoering van den bouw opgedragen. De bouwkosten der thans aanwezige gebouwen, alles te zamen genomen, beloopt de som van f 34369.92 ⁵⁾ een bedrag, dat de oorspronkelijke raming zeer verre overschrijdt.

Voorts is de vraag, in welke richting zich de Keuchenius-school zal behooren te ontwikkelen in de eerst volgende jaren, in de Algemeene Vergadering een onderwerp van ernstige overweging geweest.

Te dezer zake wenschen uwe deputaten u in afzonderlijk rapport enkele voorstellen ter overweging aan te bieden.

Geregeld heeft ook de Algemeene Vergadering rapport betreffende de Keuchenius-school ingediend bij uw deputaten ⁶⁾, terwijl zij steeds met bereidwilligheid van advies diende, als haar advies werd gevraagd.

Zoo is o. a. aan haar de vraag voorgelegd of het, met het oog op de ontwikkeling van het onderwijs in Indië, ook gewenscht zou zijn aan de Keuchenius-school te verbinden eene gelegenheid tot de zeer eenvoudige opleiding voor onderwijzers, gelijkstaande met de opleiding die de Regeering bepaalde voor onderwijzers, die benoemd kunnen worden aan Gemeente-scholen; alsmede of het ook aanbeveling zou verdienen, aan de Keuchenius-school een cursus voor Middelbaar onderwijs toe te voegen.

Op beide vragen luidde echter het antwoord ontkennend ⁷⁾, waarmee ook uw deputaten zich wel kunnen vereenigen.

V. De Rekening en Verantwoording der Keuchenius-school werd telken jare bij uw deputaten ingediend, na door den Raad van Toezicht te zijn nagezien en goedgekeurd.

In deze Rekeningen is alleen opgenomen, wat in Indië uitgegeven werd. Alles wat hier te lande is betaald, is opgenomen in de Rekening en Verantwoording der Generale kas.

¹⁾ Zie Rapporten. Gelren Tongen.

²⁾ Zie brief van ds. BAKKER, d. d. 25 Jan. 1910.

³⁾ Zie brief van br. KOELEWIJN, d. d. 8 Jan. 1910.

⁴⁾ Zie brief van Deputaten, copieboek fol. 135.

⁵⁾ Zie Rapporten Raad van Toezicht.

⁶⁾ Zie rapporten Alg. Verg. over 1908, 1909 en 1910.

⁷⁾ Zie rapporten Alg. Verg. d. d. 10 Aug. '10.

De kas der Keuchenius-school heeft in 1908 ontvangen:

Aan saldo 1907.	f	91.63
„ Bijdrage Gen. kas	„	2806.24
„ Rijkssubsidie:		
voor den bouw.	„	15000.—
voor de exploitatie	„	4424.—
„ Aflossing voorschot.	„	120.—
„ Terugbetaling van de Esc. Maatschappij „	„	200.—
Te zamen	f	22641.87

Ter toelichting diene:

dat op verzoek van br. D. KOELEWIJN in korting op zijn salaris voor hem in Nederland is betaald f140.88 en f165.33, welke bedragen niet in deze verantwoording maar wel in die van de Generale kas zijn opgenomen; dat de post Aflossing een voorschot betreft weleer aan den Directeur verleend, en dat de Esc. Maatschappij de bankinstelling is die door de Keuchenius-school is gebruikt.

De uitgaven van dit jaar wijzen de volgende cijfers aan:

Per Kostgeld van twee leerlingen	f	76.50
„ Salaris directeur en helpers	„	3560.82
„ Huishuur van br. ZUIDEMA en den helper SAMUEL	„	350.—
„ Uitkeering aan br. ZUIDEMA van het achterstallige over 1907 ¹⁾	„	120.20
„ Porto's enz.	„	28.10 ⁵
„ Papier enz.	„	39.08 ⁵
„ Javaansche lessen	„	78.75
„ Reiskosten	„	38.59 ⁵
„ Aankoop bouwmaterialen.	„	1000.—
„ Uitzetting bij de Esc. Maatschappij.	„	15300.—
„ Terugbetaling aan ds. D. BAKKER ²⁾	„	200.—
„ Assurantie	„	37.50
„ Aanvulling inventaris	„	225.38 ⁵
„ Reparatie en onderhoud	„	175.92
	f	21230.86

Het schoolfonds boekte als ontvangst f257.02 en als uitgaaf f425.45. Dit fonds heeft in 1908 aanzienlijk meer ingekocht dan werd verkocht. Vandaar het nadeelig saldo ad f168.43.

Wijl de leermiddelen na 1 Jan. 1909 niet meer in afzonderlijke rekening zijn gebracht, is het schoolfonds opgeheven³⁾

De Rekening van het drukfonds was aldus:

Ontvangsten f58.85.

Uitgaaf alleen het nadeelig saldo van 1908 ad f26.09.

Batig saldo 31 Dec. 1908 f32.76.

De huishouding der internen wijst voor 1908 de navolgende cijfers aan. Ontvangst f2406.75 en uitgaaf f2373.00⁵.

Over 1909 noemt de Rekening en verantwoording de volgende cijfers.

De schoolkas ontving:

Aan saldo 1908	f	1276.32 ⁵
„ Bijdrage Gen. Kas	„	1200.—
„ Aflossing Voorschot	„	100.—
„ Terugbetaling Esc. Maatschappij	„	2192.40
„ Restitutie voor in Holland betaalde goederen	„	58.28
„ Rijkssubsidie.	„	4828.—
„ Huur Pangen.	„	250.—
„ Verkoopsom Pangen	„	7000.—
„ Saldo bouwfonds	„	206.61 ⁵
„ Schoolgelden.	„	1721.25
„ Kostgeld internen van de 2e Afdeling „	„	51.—
„ Kostgeld van een leerling van de vormschool	„	3.—
	f	18963.87

¹⁾ Zie hierbij brief van deputaten, 13 Maart 1908.

²⁾ Zie hierbij Rekening en verantwoording over 1907.

³⁾ Zie toelichting Rekening en verantwoording.

De post f 58.28 restitutie van uit Holland ontvangen goederen, is ook onder de uitgaven opgenomen, zoodat deze dus ook onder de ontvangsten moest gebracht.

De uitgaven waren:

per Salarissen Directeur en helpers	f 3910.20
„ Javaansche lessen	60.—
„ Huishuur ZUIDEMA	600.—
„ „ Inl. Onderwijzer	20.—
„ Kosten Examina	25.—
„ Uitgezet bij de Esc. Maatschappij	6500.—
„ Assurantie	71.60
„ Nota goederen uit Holland	58.28
„ Porto's enz.	32.12
„ Leermiddelen	710.89
„ Onderhoud	321.70 ^s
„ Inventaris	691.05
„ Tweede Afdeeling	165.42
„ Bouwfonds	1700.—
„ Voorschot drukfonds	250.—
„ Voorschot Zending Rotterdam	500.—
„ Huishouding natura	1943.91
„ Diversen	78.79
te zamen	f 17638,96 ^s

In den post Bouwfonds is begrepen een bedrag van f 1150.—, die vroeger was geleend van de kas van het hospitaal, en nu is teruggegeven. Omdat sinds de invoering van de nieuwe subsidieregeling de vergoeding voor kost en inwoning is vervallen, is vanaf 1909 de rekening der huishouding van de internen in de Rekening der School opgenomen.

De post Diversen omvat een bedrag van f 39.40 als kosten voor een klein verlof, die echter later door den Directeur zijn gerestitueerd.

Nog zij opgemerkt, dat in de schoolrekening over 1908 en 1909 niet is opgenomen het tractement van ds. BAKKER en het salaris van br. J. ZUIDEMA, wijl deze rechtstreeks van uit Nederland zijn betaald.

In 1909 ontving het Drukkfonds met inbegrip van bovengenoemd voorschot ad f 250 de som van f 372.61, terwijl de uitgaaf als cijfers aanwijst f 300.65.

Over 1910 zijn de cijfers als volgt: Ontvangen

Aan saldo 1909	f 1327.65 ^s
„ Terugbetaling van de Esc. Maatsch. „	5215.54
„ Bijdrage Gen. Kas	100.—
„ Rijkssubsidie	5772.—
„ Terugbetaald voorschot Rotterdam „	500.—
„ Huishuur Pangen restant	155.72
„ Schoolgelden	1710.78
„ Ontvangst van het Drukkfonds	12.65
„ Restitutie Inventaris en Reparatie „	214.—
„ Restitutie Huishoudelijke Artikelen „	97.27 ^s
„ Restitutie Diversen	528.36 ^s
	f 15633.98 ^s

Uitgegeven werd:

per Salarissen	f 8221.50
„ Huishuur Zuidema	600.—
„ Bouwkosten	31.99
„ Javaansche lessen	40.—
„ Reparatie en onderhoud	553.33 ^s
„ Inventaris	1277.93
„ Leermiddelen	615.27
„ Huishouding Internen	2323.47 ^s
„ Diversen	1038.48 ^s
te zamen	f 14701.98 ^s

In den post salarissen is begrepen het tractement van ds. D. BAKKER van Febr. tot Aug. ad f 1925. Wijl de kas der school door de ontvangst van de koopsom der gebouwen te Poerworedjo (Pangen) met f 7000 was gestegen is er gedurende

genoemde maanden geen geld gezonden uit de Generale kas, maar zijn alle salarissen uit de schoolkas betaald.

Bij den post inventaris is opgenomen een voorschot van *f* 200.—, die echter ook weer onder de ontvangsten zijn geboekt.

Onder de „Diversen” is geboekt het voorschot voor het verlof van br. ZUIDEMA, waarvan $\frac{1}{3}$ zal worden gerestitueerd.

De Rekening en Verantwoording der tweede Afdeling betreft slechts het tractement van ds. D. BAKKER.

Wijl deze Afd. in dezelfde gebouwen is gehuisvest als de eerste, en de exploitatiekosten der tweede Afd. uit de schoolkas zijn betaald, is het overbodig hiervan afzonderlijk rekening meedeelen.

Alleen is speciaal voor de tweede Afd. eene verbouwing geschied van de helperswoningen.

De rekening en verantwoording daarvan ad *f* 741 60 is nagezien en in orde bevonden. Dit bedrag is betaald door de Generale kas.

De Rekening en Verantwoording van den bouw der woningen voor den Docent en den Directeur alsmede van den bouw der vormschool enz. is bij uw deputaten ingediend. De kosten hebben bedragen *f* 16743.38².

Alle Rekeningen en Verantwoordingen zijn nagezien en accoord bevonden door den Raad van Toezicht.

Ook uw deputaten hebben geen aanleiding gevonden om aanmerking te maken, weshalve voor het gevoerde beheer décharge is verleend.

Alle bescheiden en speciale Rekeningen gaan als bijlage bij dit Rapport.

VI. Bij uw deputaten kwamen in:

1. Een verzoek van br. KOELEWIJN om eenige verhooging van salaris en om toezegging, dat hem na omstreeks achtjarigen dienst buitenlandsch verlof zou worden toegestaan ¹⁾.

2. Een voorstel om over te gaan tot de benoeming van een derde Europeesche leerkracht ²⁾.

3. Een voorstel om een derde woning te bouwen bij de Keuchenius-School ³⁾.

Door Deputaten is geantwoord, dat de beslissing van deze zaken staat bij uwe vergadering.

Wijl een en ander nauw verband houdt met de vraag, in wat richting de verdere ontwikkeling der Keuchenius-school zal worden geleid, is het advies over de aangelegenheden sub. 2—3 opgenoemd, opgenomen in een afzonderlijk rapport, dat uwe deputaten betreffende de verdere ontwikkeling der Keuchenius-school hebben opgesteld, en aan uwe welwillende en ernstige overweging aanbieden. Het is hierachter in zijn geheel opgenomen als Bijlage IV.

16. Het Zendingsblad.

Het Zendingsblad is in deze drie jaren altijd uitgegeven door „Vada” te Wageningen. „Vada” ging wel in andere handen over, doch die andere hand gaf door middel van „Vada” ook het Zendingsblad uit. En omdat die hand nog accurater was dan de vroegere hand die „Vada” leidde, is het Zendingsblad er ook nog op vooruitgegaan. Daarbij kwam, dat eene „commissie van toezicht op de uitgave van het blad” t.w. 2 broeders deputaten. ds. BREUKELAAR en ds. RENKEMA „Vada” meehielpen om het Zendingsblad er nog beter „in” te krijgen bij de kerken.

En ook dit gelukte.

En zoo wordt de belangrijke inhoud, door de bekende redacteuren br. H. DIJKSTRA te Smilde en br. H. HOEKSTRA te Arnhem telkens weer verschaft, nu elke maand in 40.000 ex. verspreid en zeker door minstens 100.000 gelezen. Het moet *nog meer* worden gelezen, doch wij gingen in 3 jaar toch weer 10.000 ex. vooruit.

Het batig saldo bedroeg over 1910 dan ook *f* 6186.69 ⁴⁾.

Omtrent de uitgave over 1911 namen uwe deputaten reeds weer de noodige maatregelen ⁵⁾.

¹⁾ Zie brief van br. KOELEWIJN d.d. 31 Aug. '10 en 28 Dec. '10.

²⁾ Zie brief van br. KOELEWIJN d.d. 31 Aug. '10 en van Raad van Toezicht d.d. 12 Sept. '10.

³⁾ Zie brief Raad van Toezicht 9 Nov. '10.

⁴⁾ Notulen van deputaten, d.d. 1 Oct. 1908, art. 11; d.d. 20/21 April 1903, art. 19; d.d. 13/14 Oct. 1909 art. 18; d.d. 12/13 April 1911, art. 13; d.d. 14/25 Sept. 1910, art. 18.

⁵⁾ Notulen van deputaten, d.d. 28/29 Mrt, art. 11. Wellicht zal op den duur een ander formaat, meer gewenscht zijn; de advertenties, die om des voordeels wille zijn opgenomen, kunnen dan weer van de voorzijde van het blad verdwijnen.

Als uwe vergadering kon goedvinden, de definitieve regeling daarvan en van de e.k. jaren tot de volgende synode toe, aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen, kan dit punt spoedig tot een gewenscht einde worden gebracht. ¹⁾

17. Eene Zendings-tentoonstelling.

In het vorige jaar werden deputaten uitgenoodigd door dr. GUNNING, zendings-director te Rotterdam, om te helpen bespreken of niet een groote Zendings-tentoonstelling kon worden georganiseerd, en dan wel in 1912.

De voorzitter ds. DIJKSTRA heeft die vergadering bijgewoond en met hem werd eerst br. VAN ANDEL uit Baarn, later, wijl br. VAN ANDEL vertrekt naar Soerakarta, br. SLUYTER uit Maassluis aangewezen als sub-commissie der deputaten voor deze zaak, doch zij hebben er in eene 2e vergadering op gewezen dat wij alleen meewerkten, *behoudens nadere goedkeuring van de Generale Synode*.

Uwe vergadering moet dus over dit punt eene beslissing nemen. Zou het ook gewenscht kunnen wezen, om aan de te benoemen deputaten op te dragen in deze aangelegenheden naar bevind van zaken te handelen? ²⁾

18. De Bijbelsche geschiedenis in 't Javaansch.

Op de Amsterdamsche Synode was door de vorige generale deputaten een voorstel gebracht, waarin gevraagd werd, om gelden toe te staan ten behoeve van een Bijbelsche geschiedenis in 't Javaansch. De Synode besloot „deze zaak te stellen in handen van de XII deputaten” met opdracht, om te beproeven zonder te groote kosten, een uitnemende en zuivere Bijbelsche Geschiedenis in 't Javaansch te bekomen ³⁾.

Uwe deputaten hebben zich reeds in Oct. 1908 met dit punt bezig gehouden. Zij hadden vernomen, dat ZAHN'S Bijb.-geschiedenis, in 't Javaansch vertaald — de missionaris JANSZ had ze vertaald en br. ZUIDEMA werkte ze bij ⁴⁾ — wel door andere zendingen zou worden gebruikt en dus ook zou worden aangekocht, doch van eene geheel nieuwe vertaling der Bijb.-Geschiedenis in 't Javaansch, ook al was ze „uitnemend en zuiver”, kon dat nog maar niet zoo zeker worden gezegd.

Aan de „afzonderlijke vergadering” van mission.-arbeiders op Java is daarom gevraagd, of het „mogelijk” en „wenschelijk” was, eene andere vertaling te nemen dan die van ZAHN.

De broeders antwoordden, dat ZAHN hun om „beknoptheid, zakelijkheid en duidelijkheid” het meest geschikte voorkwam; was hier of daar iets, dat wijziging behoefde, er zou mee gerekend kunnen worden bij de bewerking ⁵⁾.

Uwe deputaten hebben toen dit punt in eene volgende vergadering nog weder besproken en overwogen:

- 1o. dat van ZAHN'S boek reeds een Javaansche minute bestond;
- 2o. dat andere missie's ZAHN'S vertaling ook wel zouden gebruiken;
- 3o. dat de opzet van ZAHN'S werk misschien beter had kunnen zijn, doch dat het overigens voor een goed deel uit teksten was samengesteld;
- 4o. dat het een zeer omvangrijke arbeid was om een ander boek in 't Javaansch te vertalen; en
- 5o. dat br. ZUIDEMA aan de bewerking en afwerking van ZAHN reeds geruimen tijd had gearbeid.

En dies namen zij het besluit om aan de „afzonderlijke vergadering” op Java te schrijven:

- 1o. dat h. i. in ZAHN'S werk nog wel een en ander was, dat nauwkeuriger, juist en meer belijnd had kunnen worden uitgedrukt; — er werd bij wijze van voorbeelden gewezen op hetgeen ZAHN zei van het Beeld Gods, van de wedergeboorte en van den doop van Jezus Christus; — doch

¹⁾ Voorts gaf ds. H. DIJKSTRA bij Vada weer den Zendingskalender uit in den vorm van een maandkalender. In 1910 werden bijna 49.000 ex. verkocht.

En ds. RENKEMA verzamelde en gaf uit, ook bij Vada, een bundel Zendingliederen — waarvan sommige door hem zelf gemaakt — die bij velerlei samenkomsten kunnen worden gezongen. Ds. H. DIJKSTRA schreef voorin in deze uitgave van „zijn vriend” een inleidend woord. Daaruit blijkt o. a.: 1o. dat hij zelf er ook een paar liederen heeft bijgevoegd; en 2o. dat achterin voorkomt eene lijst van Psalmverzen en van „Eenige Gezangen”, die in verband met de Zending kunnen worden gezongen.

²⁾ Notulen van deputaten, 12/13 April 1910, art. 17; 14/15 Sept. 1910, art. 21 en d.d. 28/29 Maart 1911, art. 16. Vgl. brieven aan deputaten, d.d. 28 Jan. 1910 en 15 April 1911.

³⁾ Acta Amsterdamsche Synode, art. 58.

⁴⁾ Notulen van deputaten, d.d. 1 Oct. 1908, art. 7. Vgl. Bijlage XXXI der zoeven genoemde Acta.

⁵⁾ Brief van deputaten d.d. 2 Oct. 1908; aan deputaten, d.d. 15 Dec. 1908.

20. dat het hun in de gegeven omstandigheden toch maar het beste voorkwam om „met Zahn door te gaan” en die in 't Javaansch te laten drukken ¹⁾).

Later hebben uwe deputaten over dit punt geen schrijven meer ontvangen, zoodat door de broeders op Java wel gehandeld zal zijn naar wat hun 't laatst is bericht.

Moge uwe vergadering van oordeel zijn, dat uwe deputaten in dit punt met goed beleid hebben gehandeld.

19. Visitatie van de Zendings-posten.

De „regeling van visitatie der zendingsposten op Midden-Java”, in 1908 aan de Synode te Amsterdam in concept voorgelegd, werd ongewijzigd door haar aangenomen. Zij „trad ook in werking”; en aan uwe deputaten is het „beknopte maar volledige” rapport, waarvan in art. 4 der regeling sprake is, toegezonden. Als bijlage I is het achter dit rapport „opgenomen” ²⁾).

De Algemeene vergadering van miss.-arbeiders schreef voorts nog over dit punt dat, naar haar oordeel de visitatie „in de toekomst” het beste voor elk terrein geschieden kon door de dienaren des Woords van dat terrein, m. a. w. dus, dat de dienaren op Java ook op Java visitatie doen, en de arbeiders op Soemba daar de visitatie verrichten. Alleen zou wenschelijk kunnen wezen, wijt op Soemba nog maar weinig arbeiders zijn, voor de visitatie aldaar nog een paar broeders van Midden-Java te zenden ³⁾).

Uwe deputaten hadden zich met dit punt ook reeds bezig gehouden. Het scheen hun ook wel gewenscht toe, dat als algemeene regel werd vastgesteld: de dienaren op Java houden daar de visitatie; die op Soemba doen dat op Soemba. En aangezien D. V. eerlang reeds 4 miss. predikanten op Soemba zullen wezen, zijn ze van oordeel, dat met 't oog op de visitatie aldaar derwaarts niet meer predikanten van Java behoeven te worden gezonden. Ook is naar hun gevoelen wel gewenscht, dat de visitatie op Soemba voortaan om de drie jaar geschiede en niet meer eens „in de zes jaar”, zooals in 1908 werd besloten.

Met 't oog op een en ander is eene kleine wijziging noodig in de regeling welke in 1908 is vastgesteld. Onder de voorstellen sub hoofd 26 stellen deputaten dies aan uwe vergadering voor, die wijziging aan te brengen ⁴⁾).

20. „Overzichten” van de Zending.

Onder dit hoofd kan het volgende worden opgemerkt:

10. dat uwe deputaten nu en dan weer een verzoek kregen om opgaven of overzichten omtrent de Zending van de Gereformeerde Kerken. Zij hebben steeds, zooveel mogelijk, de gevraagde inlichtingen gegeven.
20. dat zij omgekeerd bij herhaling statistische en andere opgaven hebben ontvangen van den arbeid en van de arbeiders op Midden-Java en Soemba, ook wel uit Amerika ⁵⁾).

De broeders op Java, t. w. de bijzondere vergadering van miss. predikanten, zonden ze ook geregeld toe; doch deze vroegen ten vorigen jare, of zij voortaan ook vrijgesteld mochten worden van het toezenden dier opgaven: „buiten onzen kring” werden ze wel betiteld met den naam „leugen-rapporten”, en „zij waren onmogelijk in staat om een juisten kijk te geven op het werk.” Bovendien, zoo werd er nog aan toegevoegd, komen thans ook nu en dan visitatie-rapporten bij de deputaten in ⁶⁾).

Hun is daarop geantwoord, dat deputaten die opgaven ook voortaan gaarne zouden willen ontvangen. Deputaten konden nog niet inzien, waarom men niet, naar zijn beste weten, gegevens zou kunnen verschaffen, die zoo juist mogelijk zijn. Om het nog gemakkelijker te maken, is voorts aan de broeders beloofd dat hun modellen voor die opgaven zouden worden toegezonden ⁷⁾).

¹⁾ Notulen van deputaten, d.d. 20/21 April 1909; art. 16.

²⁾ Acta Amsterdamsche Synode, art. 77 en 85, vgl. bijl. LII.

³⁾ Brief aan deputaten, d.d. 17 April 1911.

⁴⁾ Notulen van deputaten, d.d. 28/29 Maart 1911, art. 23.

⁵⁾ O. m. ontvingen uwe deputaten ook een „vragenlijst met gedeeltelijke beantwoording” over „de(n) Islam in de Batak-landen.” Leiden, I. C. VAN DOESBURGEN, 1909. Prijs 0.40.

⁶⁾ Voor Islam-onderzoekers van groot belang. Kan wellicht als model dienen voor onderzoekingen voor andere streken. Ter kennismaking hebben uwe deputaten 5 ex. op de synodale tafel neergelegd.

⁷⁾ Brief aan deputaten, d.d. „Augustus 1910.”

⁸⁾ Notulen van deputaten, d.d. 28/29 Maart 1911, art. 20.

21. Bijwonen van conferenties.

Uwe deputaten zijn gedurig uitgenoodigd tot bijwoning van conferenties en jaarvergaderingen of jaarfeesten. En bij herhaling hebben zij aan die uitnodigingen gevolg gegeven door het zenden van eene deputatie: o. a. naar de jaarvergadering van het Java-comité, van het Nederl. Zendingsgenootschap, naar het jaarfeest van het Zeister-Zendingsgenootschap, naar de herdenking van het 50-jarig bestaan van de Utr. Zendingvereiniging enz. Zelfs woonden de Voorzitter, ds. H. DIJKSTRA en br. A. V. ANDEL uit Hilversum in 1909 de 4-daagsche Missions Continental Conferenz in Bremen bij, en zijn de Voorzitter en br. RENKEMA in 1910 geweest naar de bekende en beroemde oecumenische-zendings-conferentie te Edinburg ¹⁾, waarvan om hare belangrijkheid, een kort rapport door laatstgenomde afgevaardigde opgesteld, hierachter als Bijl. II is opgenomen.

22. „Artikel 123”.

De „Bijzondere Vergadering van miss. predikanten” gaf, bij schrijven van 7 Dec. 1910 aan uwe deputaten in overweging, of het met het oog op de politieke constellatie, thans niet het aangewezen oogenblik was zich tot de regeering te wenden met het verzoek, de gewenschte verandering te willen aanbrengen in art. 123 van het Algemeen Reglement op het Regeeringsbeleid in Nederl.-Indië.”

Uwe deputaten hebben daarop geantwoord, van oordeel te zijn dat het — daar gelaten de vraag hoe deze moeilijke aangelegenheid 't best te regelen was — niet op hun weg lag, om in deze zaak het initiatief te nemen ²⁾.

Misschien vindt de Synode het van belang om in deze belangrijke zaak een besluit te vormen: mocht het dan zoo uitnemend zijn, dat het ter Synode *aller* en buiten de Synode *veler* goedkeuring wegdraagt.

23. „Bentara Hindia.”

„Bentara Hindia” is een Maleisch Christelijk blad, dat oorspronkelijk particulier is „opgericht „door den Heer L. TIEMERSMA,” tot voor korten tijd zendeling van de „Nederlandsche Zendingvereiniging” te Batavia.

Het blad verscheen wekelijks, had in 1909 eene oplage ± 1000 ex. en kostte f 3.— per jaar. Op de 13e Zending-conferentie van den Ned. Ind.-Zendingbond, gehouden van 4—12 September 1909 te Salatiga, werd nu door br. A. J. BLIEK een referaat gehouden over den „Zendingbond en de Inlandsche Pers”, en daarin door hem gewezen „op de noodzakelijkheid van een Christelijk blad als krachtig Evangelisatiemiddel en als tegengif voor den verderfelijken invloed van de Inlandsche Dag- en Weekbladen.” Met algemeene stemmen werd later de volgende motie aangenomen: „De zending-conferentie, gehoord de bespreking op het referaat van br. BLIEK, overtuigd van het feit dat een Algemeen Christelijk Maleisch blad voor onzen Indischen Archipel zeer noodzakelijk is:

spreekt uit, dat het gewenscht is, om het te waardeeren blad, de „Bentara Hindia” te steunen en zooveel mogelijk uit te breiden; en benoemt eene commissie om besprekingen te openen met de persvereiniging van de B. H. en verder met mandaat om te trachten de B. H. te maken tot een centraal blad voor den Archipel en, voor zooveel noodig, in die richting te correspondeeren met allerlei corporaties en bladen, die in aanmerking komen, met name met de vereenigingen in Holland.”

Van deze motie is aan uwe deputaten een afschrift gezonden, vergezeld van het verzoek om Bentara Hindia te willen steunen uit de Generale Zendingkas met „eene jaarlijksche gave van f 150.”

En van de Algemeene vergadering van miss. arbeiders kwam tegelijkertijd een schrijven in, waarin dat verzoek krachtig werd gesteund ³⁾.

Bij nader onderzoek naar de leden van de Redactie, naar de medewerkers, naar de rubrieken en naar den inhoud van het blad bleek het uwen deputaten o. m. dat het blad zou worden vergroot, als het voldoende werd gesteund, en dat de toeleg was om het een christelijk blad te doen blijven, waarin vele en velerlei

¹⁾ Acta Amsterdamsche Synode, art. 79.

Aan eene uitnodiging om in 1912 eene conferentie te Lucknow in Indië bij te wonen dorsten deputaten geen gevolg geven.

²⁾ Brief aan deputaten, d.d. 10 Dec. 1909; van deputaten, d.d. 4 April 1911. Vgl. Notulen van Deputaten, d.d. 28/29 Maart 1911, art. 26.

³⁾ Brieven aan deputaten, d.d. 25 Sept. en 29 Sept. 1909.

zaken zouden worden besproken; er zouden platen inkomen met bijschriften. „godsd. of zedekundige” verhalen, kroniek, schriftbeschouwing, zendingsgeschiedenis, van week tot week, feuilleton en nog meer, voor elk wat wils¹⁾).

Vrijmoedigheid om steun te bieden, na deze welwillend verstrekte gegevens vonden uwe deputaten echter niet; huns inziens, werd Bentara Hindia ook na de vergroting geen „rechtstreeksch miss. blad.” Ware steun gewenscht, omdat het op een of ander zendingsterrein als propagandabladd kon dienen, dan moest die, naar hun oordeel, gevraagd worden bij de zendende kerk, die dat terrein voor hare rekening had. Uwe deputaten hebben daarom dan ook geene jaarlijksche gave van f 150 beloofd²⁾).

24. De Finantiën.

In betrekking tot de finantiële aangelegenheden hebben uwe deputaten u het navolgende te rapporteeren:

1e. De Generale Synode van Amsterdam droeg aan de deputaten op, namens haar, overeenkomstig art. 27 der Zendingssorde, drie quaestores te benoemen³⁾. Deputaten hebben aan deze opdracht voldaan door opnieuw te benoemen de heeren B. J. C. G. DE MOEN, te Doesburg, L. G. WEISZ, te Amsterdam en F. D. THEYSSE, te Amsterdam, resp. tot 1en, 2en en 3en quaestor⁴⁾. Al deze broeders hebben hun benoeming zich weder met bereidwilligheid laten welgevallen⁵⁾. De instructie, die aan de quaestores is gegeven, is van denzelfden inhoud als de vorige. Copie der instructie vergezelt als bijlage dit rapport,

2e. Behalve de betaling der geregelde uitgaven, waarvoor reeds voorheen mandaat was gegeven, zijn de quaestores gemachtigd tot de navolgende uitgaven:

21 Sept. 1908. Aan den huishoudelijken quaestor der deputaten voor kosten van deputaten f 400⁶⁾).

16 Oct. 1908. Aan:

a. D. KOELEWIJN, in plaats van f 300 per maand, voortaan f 100 voor de Keuchenius-school.

b. Ds. D. BAKKER f 120 voor de Zendingbibliotheek op Midden-Java f 100 voor kosten der Algem. Vergadering⁶⁾).

17 Nov. 1908. Van af 1 Jan. 1909 aan:

a. de Kerk van Batavia f 100 per maand.

b. de Kerk van Soerabaja f 250 per maand⁷⁾).

11 Jan. 1909. Aan de Kerk van Amsterdam voor den Med. dienst te Djogja f 2000 per jaar⁸⁾).

19 Jan. 1909. Met intrekking van het mandaat van 17 Nov. 1908, sub a, aan de Kerk van Batavia f 150 per maand en aan de firma KIRBERGER en KESPER de rekening van de Bibliotheek ad f 53.50⁹⁾).

1 Maart 1909. Aan den huishoudelijken quaestor der deputaten voor kosten van deputaten f 400¹⁰⁾).

9 Maart 1909. Aan den Boekhandelaar J. BRUIN AZ., f 162.25 voor de Keuchenius-school te verrekenen bij de geldzending naar Indië¹¹⁾).

14 Juni 1909. Aan R. J. HORSTMAN subsidie voor zijn school over 1909 f 100 per maand¹²⁾).

13 Sept. 1909. Aan den huishoudelijken quaestor der deputaten voor kosten van Deputaten f 400¹³⁾).

20 Oct. 1909. Aan D. KOELEWIJN gratificatie ad f 200¹⁴⁾).

20 Nov. 1909. Aan „DE VRIES & Co.”, de passagegelden voor Mej. J. ZUIDEMA, te boeken als voorschot¹⁵⁾).

3 Dec. 1909. Aan de kerk van Batavia vanaf 1 Jan. 1910. f 100 per maand¹⁶⁾).

¹⁾ Notulen van deputaten, d.d. 12/13 April 1910, art. 15. Brieven van deputaten, d.d. 20 April 1910; aan deputaten, d.d. 1 Juni en 9 Sept. 1910.

²⁾ Notulen van deputaten, d.d. 14/15 Sept. 1910, art. 13. Brief van deputaten, d.d. 17 Sept. 1910.

³⁾ Zie Art. 91 der Acta van de Gen. Syn. van 1908.

⁴⁾ Zie Copieboek fol. 67, 68, 69.

⁵⁾ „ „ „ 57.

⁶⁾ „ „ „ 70.

⁷⁾ „ „ „ 72.

⁸⁾ „ „ „ 73.

⁹⁾ „ „ „ 74.

¹⁰⁾ „ „ „ 79.

¹¹⁾ „ „ „ 80.

¹²⁾ „ „ „ 97.

¹³⁾ „ „ „ 101.

¹⁴⁾ „ „ „ 111.

¹⁵⁾ „ „ „ 120.

¹⁶⁾ „ „ „ 121.

- 10 Dec. 1909. Voor uitrusting aan Mej. J. ZUIDEMA voorschot ad *f* 100 ¹⁾.
 29 Dec. 1909 Aan het Ned. Bijb. Genootschap. Aandeel in de kosten van het Zendingsconsulaat *f* 559.93 ²⁾.
 17 Jan. 1910. Aan J. BRUIN AZ. te voldoen de Rekening voor de Zendingsbibliotheek, ad *f* 54.10. Tot nadere machtiging geen gelden meer te zenden voor de Keuchenius-school ³⁾.
 20 Jan. 1910. Aan Ds. D. BAKKER voor de Zendingsbibliotheek over het jaar 1909 *f* 165.65 ⁴⁾.
 27 Mei 1910. Aan R. J. HORSTMAN subsidie voor zijn school over 1910 *f* 100 per maand op zijn verzoek aldus te voldoen:
 aan Mevr. RUIJSSENAERS—VOGELAAR te Hilversum *f* 500;
 aan Mej. A. H. KRACHT te Rotterdam *f* 300;
 en aan R. J. HORSTMAN opzenden *f* 400 ⁵⁾.
 3 Juni 1910. Aan den huishoudelijken quaestor der deputaten voor kosten van deputaten *f* 500 ⁶⁾.
 22 Aug. 1910. Van nu aan weer zenden
 a. aan Ds. D. BAKKER tractement ad *f* 300 per maand;
 b. aan J. ZUIDEMA traktement ad *f* 275 per maand, waarbij te verrekenen het hem verstrekte voorschot in termijnen van *f* 25 per maand ⁷⁾.
 1 Sept. 1910. Aan Dr. J. G. SCHEURER op verzoek van ds. D. BAKKER om met hem te verrekenen *f* 400 ⁸⁾.
 26 Sept. 1910. Aan ds. D. BAKKER:
 a. voor kosten Alg. Vergadering *f* 100;
 b. en aan den huishoudelijken quaestor der deputaten voor kosten van deputaten *f* 300 ⁹⁾.
 2 Dec. 1910. Aan ds. D. BAKKER:
 a. de kosten der verbouwing van de helperswoningen der 2e Afdeling Keuchenius-school *f* 741.60;
 b. Zendingsbibliotheek *f* 145.90;
 c. Voor kosten der Alg. Verg. over 1911 *f* 100 ¹⁰⁾.
 19 Dec. 1910. Aan het Ned. Bijb. Genootschap. Aandeel kosten Zendingsconsulaat *f* 559.93 ¹¹⁾.
 24 Jan. 1911 Aan J. BRUIN AZ. Rekening Zendingsbibliotheek over 1910 *f* 79.25 ¹²⁾.
 21 Febr. 1911. Aan de Maatschappij „Nederland”, de passagegelden van ds. D. BAKKER en zijn gezin ad *f* 2200;
 en aan den huishoudelijken quaestor der deputaten voor kosten van deputaten *f* 400 ¹³⁾.
 7 April 1911. Aan J. ZUIDEMA, gratificatie ad *f* 150
 13 April 1911. Aan den huishoudelijken quaestor der deputaten voor kosten van deputaten *f* 150 ¹⁴⁾.
 12 Juni 1911. Aan R. J. HORSTMAN subsidie voor zijn school tot aan de e.k. Gen. Synode *f* 100 per maand, waarvan op zijn verzoek te voldoen aan Mevr. RUIJSSENAERS—VOGELAAR te Scheveningen *f* 500 ¹⁵⁾.
 8 Juli. Aan den huishoudel. quaestor der deputaten *f* 100 ¹⁶⁾.
 3e In overeenstemming met wat de Zendingsorde voorschrijft ¹⁷⁾, is de administratie der quaestores elk jaar door drie deskundigen nagezien. Daartoe telkens uitgenoodigd door uw deputaten. hebben weder dezelfde heeren n.l. J. C. VAN SCHAICK, D. VAN EIJK, H. D. VON MEYENFELDT, allen te Amsterdam, zich bereidwillig en geheel belangeloos willen belasten met dezen omvangrijken arbeid. Den laatsten keer nam de heer D. VAN EIJK aan dezen arbeid geen deel.
 Elk jaar werd de rekening en verantwoording nagezien en in de beste orde

1) Zie Copieboek fol. 122.
 2) " " " 123.
 3) " " " 124.
 4) " " " 128.
 5) " " " 154.
 6) " " " 155.
 7) " " " 159.
 8) " " " 154.
 9) " " " 180.
 10) " " " 183.
 11) " " " 185.
 12) " " " 186.
 13) " " " 191.
 14) " " " 204.
 15) " " " 212.
 16) " " " 216.
 17) Zie Art. 28 Zendingsorde.

bevonden. De administratie wordt onder leiding van den 2en quaestor, den heer L. G. WEISZ, op voorbeeldige wijze gevoerd.

Overeenkomstig het telkenmale daartoe strekkend advies der deskundigen is de rekening en verantwoording door deputaten goedgekeurd en aan de quaestores décharge verleend.

Als bijlage zijn aan dit rapport de adviezen der deskundigen toegevoegd, terwijl ook de balans elk jaar door hen en door de deputaten is geteekend.

4e. De Generale Synode van Amsterdam had de deputaten gemachtigd tot het uitschrijven eener extra collecte, indien dit noodig mocht worden, en tevens in geval van noodzakelijkheid geld op te nemen tot een bedrag van f 10000.—

Deputaten hebben tot hun blijdschap van deze machtiging geen gebruik behoeven te maken.

De inkomsten vloeiden iets ruimer dan vermoed werd, vooral ook door de meerdere opbrengst van het Zendingsblad. De verkoop der gebouwen te Poerworedjo bracht f 7000.— aan, waarop niet gerekend kon worden. En de uitgaven zijn tot het noodzakelijke beperkt. Aldus is het aan deputaten mogelijk geworden zonder extra collecte de zaken gaande te houden. Slechts een enkele maal moest voor kasgeld tijdelijk een klein bedrag worden opgenomen.

5e. Driemaal viel aan de Generale Kas een legaat ten deel. Na eenige correspondentie met de daarbij betrokken executeurs geschiedde de betaling zonder moeite ¹⁾.

6e. De huishoudelijke uitgaven der deputaten hebben deze drie jaren een bedrag gevorderd van ruim f 2800.—. Hieronder zijn verantwoord alle reis- en verblijfkosten, vergaderingskosten, uitgaven voor de Zendingsbibliotheek hier te lande, redactiekosten van het Zendingsblad, drukloon voor rapporten en circulaires, bureaukosten, porto's enz.

De huishoudelijke uitgaven zijn deze jaren hooger geloopt dan vroeger, inzonderheid ten gevolge van het bijwonen van Conferentie's, zooals die te Bremen en te Edinburg, en het vertegenwoordigen uwer zending op vergaderingen van andere zendingen.

Toch zijn de hiervoor bestede gelden welbesteed, want het zou voor de zending schade zijn, indien zij zich geheel isoleerde en niet meeleefde met de algemeene Zendingsactie.

Ook de kosten voor de bezorging van het Zendingsblad liepen ditmaal hooger, omdat er een krachtige propaganda voor het blad is gevoerd. Dit bracht echter aan de kas der zending juist goede winst, want de opbrengst van het Zendingsblad is aanmerkelijk toegenomen.

Over 1906 was de zuivere opbrengst (in 1907 gestort) f 3536.22 Over 1907 f 5306.44^s, over 1908 f 5598 70^s, over 1909 f 6159.25^s, en over 1910 f 6186.69 (gestort in 1911); dus een geregeld toenemende stijging in de opbrengst.

Omdat de heer A. H. VAN LONKHUIZEN reeds met deputaten was geaccordeerd om de uitgaven voor het jaar 1910 te bezorgen, maar later ontbinding van dat accoord begeerde, heeft hij de kosten, gemaakt om met een ander uitgever een contract te treffen, gerestitueerd tot een bedrag van f 35 —

De quaestoren zijn gemachtigd om al de huishoudelijke uitgaven van deputaten te voldoen. Het kasboek der uitgaven is telken jare nagezien en in orde bevonden. De rekening loopt natuurlijk van Synode tot Synode

Al de bescheiden betreffende deze uitgaven worden bij dit rapport overgelegd.

7e. De Boeken der Generale Kas bieden als ontvangst en uitgaaf voor deze drie jaren de navolgende cijfers.

In 1908 werd ontvangen :

Per Bijdragen Ned. Geref. Zendingsvereniging	f	4842.13
„ Erfenissen, legaten	„	300.—
„ Pinkstercollecte	„	2039.64 ^s
„ Zendingsblad, opbrengst over 1907	„	5306 44 ^s
„ Extra-collecte	„	2690.81
„ Giften en schenkingen	„	1591.97
„ Bijdragen zendende kerken	„	5965.20 ^s
		Te zamen f 22736.20 ^s

¹⁾ Zie „Correspondentie aan Legaten”, als bijlage dit rapport vergezellen.

De uitgaven waren als volgt:

Per Zendingsbibliotheek op Java	f	235.35
„ Subsidie school van HORSTMAN	„	1200.—
„ Kosten Alg. Vergadering	„	100.—
„ Subsidie Geref. Kerk te Batavia	„	2400.—
„ Traktement ds. N. PERA	„	4500.—
„ Pensioenen, wachtgelden	„	2649.96
„ Subsidie Med. dienst.	„	3000.—
„ Keuchenius-school	„	10311.83
„ Kosten administratie en beheer	„	579.96
„ Interest	„	6.31
„ Huishoudelijke uitgaven van deputaten	„	823.64
	f	25807.05

Hierbij houde men in het oog, dat het boekjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De besluiten der Generale Synode van 1908 in zake subsidie van Batavia en Med. dienst enz. sorteerden dus eerst effect van af 1 Jan. 1909. De voor dit jaar geboekte uitgaven moeten dus nog beoordeeld naar de bepalingen der Generale Synode van 1905. De kosten der administratie konden niet verlaagd, omdat met historische toestanden moest worden gerekend.

In den post: Huishoudelijke uitgaven van deputaten is nog begrepen een bedrag van f 423.64, voor kosten, gemaakt door de deputaten der Generale Synode van Utrecht 1905.

In 1908 gingen de uitgaven de inkomsten te boven met een bedrag van f 3070.84⁵. In 1909 waren de ontvangsten:

Per Bijdragen Ned. Geref. Zendingsvereeniging f	1220.—
„ Giften en schenkingen	2262.56 ⁵
„ Zendingsblad	5598.70 ⁵
„ Pinkstercollecte	2249.90 ⁵
„ Bijdrage zedende kerken	6803.20
	f 18134.37 ⁵

Het bedrag der ontvangsten is dit jaar aanmerkelijk lager geweest dan in 1908. Dit is hieruit te verklaren, dat geen enkel legaat inkwam en de altoos zeer wisselvallige bijdrage der Ned. Geref. Zendings-vereeniging bijzonder laag was, ruim f 3600.— minder dan in 1908. De andere cijfers wijzen op toenemende zendingsactie in onze kerken.

Uitgegeven is in 1909:

Per Pensioenen en wachtgelden	f	2649.96
„ Subsidie Med. dienst	„	1999.92
„ Subsidie Geref. Kerk te Batavia	„	1750.—
„ Subsidie Geref. Kerk te Soerabaja	„	3000.—
„ Subsidie school HORSTMAN	„	1200.—
„ Zendingsbibliotheek Midden-Java.	„	164.65
„ Kosten van administratie en beheer.	„	579.66
„ Huishoudelijke uitgaven van deputaten.	„	800.—
„ Keuchenius-school	„	8300.—
„ Bijdrage Zendingsconsulaat	„	559.93
„ Interest.	„	8.70 ⁵
	f	21012.83

Het nadeelig saldo van dit jaar bedraagt dus f 2878.45⁵.

Voor de Zendingsbibliotheek, waarvoor is toegestaan een bedrag van f 200.— per jaar, is in 1909 slechts f 164.65 betaald, omdat de rekening van het vorige jaar f 235.35 bedroeg, dus f 35.35 te veel.

Voor kosten der Alg. Verg. behoefde in 1909 geen bedrag te worden gezonden. In 1910 wijzen de ontvangsten de volgende cijfers aan:

Per Erfenissen en legaten	f	3704.50
„ Pinkstercollecte	„	2199.24 ⁵
„ Zendingsblad	„	6159.39 ⁵
„ Bijdragen Ned. Geref. Zendings-vereenig.	„	1085.—
„ Giften en schenkingen	„	2349.17
„ Bijdrage zedende kerken	„	5007.46 ⁵
„ Effecten.	„	5.62
„ Interest.	„	49.02 ⁵
	f	20559.42

De post Bijdragen Zendende kerken is beduidend lager dan in 1909, bijna *f* 1800.— Dit is veroorzaakt doordat sommige kerken de 10 % hunner inkomsten over 1910 nog niet hadden gestort, toen de Rekening der Generale Kas over 1910 werd afgesloten.

De uitgaven waren als volgt:

Per Kosten Algemeene Vergadering	<i>f</i>	200.—
„ Huishoudelijke uitgaven van deputaten.	„	800.—
„ Administratie en beheer	„	581.42 ^s
„ Subsidie school HORSTMAN	„	1200 —
„ Subsidie Kerk te Batavia	„	1200.—
„ Subsidie Kerk te Soerabaja	„	3000.—
„ Bijdrage Zendingsconsulaat	„	559.93
„ Zendingsbibliotheek Java	„	279 25
„ Pensioenen en Wachtgelden	„	2649.96
„ Subsidie Med. dienst	„	2000.08
„ Keucheniuschool.	„	4491.60
		<hr/>
		<i>f</i> 16962.24 ^s

Dec. 1910 werd *f* 100.— gezonden voor kosten Algem. Verg. over 1911. Vandaar dat deze post hier dit jaar *f* 200.— bedraagt.

In den post Zendingsbibliotheek is begrepen eene rekening ad *f* 79.25, die in mindering komt voor de voor dit doel in 1911 te betalen som.

De uitgaven waren in 1910 bijzonder laag, omdat de geldzending voor de Keuch-school belangrijk minder was dan andere jaren. Dit kon omdat de opbrengst van de gebouwen te Poerworedjo in de kas dier school was gestort.

Het jaar 1910 gaf een voordeelig saldo van *f* 3597.17^s.

Op 1 Jan. 1908 bedroeg de Reserve *f* 10491.18 plus een bewaard kapitaal ad *f* 1000.— Hierbij moet echter opgemerkt, dat in deze reserve is begrepen een renteloos voorschot, verstrekt aan de Kerk te Soerabaja, ad *f* 5162.75.

In 1908 slonk de reserve met *f* 3070.84^s, zoodat 1 Jan. 1909 de reserve was gedaald tot *f* 8420.33^s. In 1909 verloor de reserve het nadeelig saldo over dat jaar ad *f* 2878.45^s. Op 1 Jan. 1910 bedroeg de reserve dus nog slechts *f* 5541.88. Na aftrek van het renteloos voorschot aan de Kerk te Soerabaja beschikte de Gen. Kas op 1 Jan 1910 dus nog slechts over *f* 379.13. In 1910 kwam er echter een voordeelig saldo van *f* 3597.17^s, waardoor de reserve weer steeg tot *f* 9139 05^s.

Den 1 Jan. 1911 bedroeg dus de reserve *f* 9139 05^s, waarin echter begrepen is het renteloos voorschot ad *f* 5162.75, alsmede eenige incurante effecten wier reële waarde op de Balans voorkomt ad *f* 1387.75.

De speciale rekening en verantwoording van de Zendingsbibliotheek en kosten der Alg. Verg. is telken jare aan deputaten gezonden en nagezien en accoord bevonden.

Voorts wordt de specificatie van al de genoemde cijfers gevonden in de boeken der Administratie, die met dit rapport worden overgelegd.

Wijl het boekjaar loopt van 1 Jan tot 31 Dec kan over het loopende jaar nog geen rekening en verantwoording worden gedaan. 1 Juli bedroeg de beschikbare reserve *f* 3539.42^s.

25. Opdrachten van de Synode van Amsterdam.

Aan de opdrachten, door de Amsterdamsche Synode aan uwe deputaten gegeven, hebben zij voldaan. Zij hadden betrekking op:

- a. de toekenning van subsidie aan Soerabaja ¹⁾;
- b. de toekenning van subsidie aan Batavia ²⁾;
- c. de toekenning van subsidie aan de kerk van Amsterdam ten behoeve van het Petronellahospitaal ³⁾;
- d. het zendings-consulaat ⁴⁾;
- e. het contract met br. R. J. HORSTMAN ⁵⁾;
- f. het Zendingsblad ⁶⁾;
- g. het beschikbaar stellen van geld voor de Alg. Vergadering op het zendings-terrein ⁷⁾;

¹⁾ Acta Amst. Synode art. 55. Vgl. Hoofd. 1 van dit rapport.

²⁾ „ „ „ „ 56. „ „ 2 „ „ „

³⁾ „ „ „ „ 57. „ „ 4 „ „ „

⁴⁾ „ „ „ „ 34. „ „ 12 „ „ „

⁵⁾ „ „ „ „ 75. „ „ 11 „ „ „

⁶⁾ „ „ „ „ 100. „ „ 16 „ „ „

⁷⁾ „ „ „ „ 34. „ „ 24 „ „ „

- h. finantieelen steun aan Mevr. de Wed. ds. HUIJSING ¹⁾;
- i. de vertaling van de 3 Formulieren en de Bijb. geschiedenis in 't Javaansch ²⁾;
- j. de benoeming en instrueering van quaestores ³⁾;
- k. het uitschrijven van de extra-collecten ten behoeve van de Generale Kas ⁴⁾;
- l. het bijwonen der oecumen-conferentie te Edinburg in 1910 ⁵⁾.

26. Voorstellen aan de Synode van Zwolle.

1. De Synode beslisse omtrent het geven van subsidie aan de Kerk van Soerabaja ⁶⁾.

2. Zij beslisse over het bieden van steun aan de Kerk van Batavia en over de „positie” van br. TIEMERSMA ⁷⁾.

3. Zij wijze sommige plaatsen aan naar art. 2 der Zendingsorde. Deputaten hebben hierover het advies ingewonnen van de „Algemeene Vergadering” op Java, en in 't kort, dit antwoord ontvangen:

- a. De Synode bepale de grenzen van die „eenige plaatsen” niet te zeer en make geene „dwingende voorwaarden”;
- b. geheel onbezet zijn thans Tjilatjap en de oude Kedoe: men vestige zijne aandacht dies op één der plaatsen in Tjilatjap als Tjilatjap, Maos, Soempioeh, of op Magelang, Temanggoeng (hierbij zij men voorzichtig), Parakan, Salaman, Setjang in de oude Kedoe;
- c. ook kan men nemen een gedeelte van een terrein dat reeds bezet is, „omdat zoo'n bezet terrein zoo uitgestrekt is en om meer arbeiders roept”; en
- d. komt het later tot de keuze van een bepaalde streek, dan stelt de „Algem. Vergadering” er veel prijs op, vooraf in de gelegenheid te worden gesteld om uit te spreken welk terrein haar, na plaatselijk onderzoek, het eerst voor bezetting in aanmerking schijnt te komen ⁸⁾.

Met dit advies stemmen uwe deputaten, gemerkt de correspondentie over Zeelands terrein, geheel in, zoodat het wellicht 't beste is, dat uwe Vergadering eene eventueele definitieve beslissing over eenig terrein opdraagt aan de nieuw te benoemen deputaten, gehoord de „Algemeene Vergadering”

4. Zij beslisse inzake finantieelen steun aan Mevr. de wed. ds. D. HUIJSING, die voor de jaren 1911 - 1914 om dezelfde subsidie heeft gevraagd als haar is toegekend over de jaren 1908 - 1911. Deputaten steunen dit verzoek: de 7 kinderen worden grooter en kunnen nog zoo weinig helpen. Mevrouw hoopte dat de oudste zoon, die 2 jaar geleden naar Indië ging, haar last verlichten zou, doch hij moest om „hevige malariakoortsen” weer naar Nederland terug.

5. Zij beslisse in zake het contract met br. R. J. HORSTMAN en in zake diens „kerkelijke positie” ⁹⁾.

6. Zij beslisse inzake het voorstel van uwe deputaten om ds. A. DELFOS te steunen ¹⁰⁾.

7. Zij beslisse inzake de verdere aansluiting aan het Zendings-consulaat ¹¹⁾.

8. Zij beslisse over eenige wijziging in de regeling van „visitatie der Zendingsposten” op Midden-Java en Soemba. Uwe deputaten stellen het volgende voor:

- 1o. In den titel en art. I worde „op Midden-Java” veranderd in „in Oost-Indië”;
- 2o. Het naschrift over de visitatie der zendingsposten op Soemba valle geheel weg ¹²⁾.

9. Zij beslisse over enkele wijzigingen in de Zendingsorde. Hierbij kan worden meegedeeld:

A. dat de „Algem. Vergadering”, in zake correspondentie met de broeders op Soemba, 't volgende voorstelt:

- a. dat art. 15 der Z. O. in dien zin gewijzigd worde, dat algemeene en afzonderlijke

¹⁾ Acta Amst. Synode, art. 34. Vgl. Hoofd 24 van dit rapport.
²⁾ d.d. 1 October 1908, art. 10. " 58 en 79. Vgl. Hoofd. 18 van dit rapport en Notulen van deputaten.
³⁾ Acta Amst. Synode, art. 91. Vgl. Hoofd. 24 van dit rapport.
⁴⁾ " " " " 91. " " 24 " " "
⁵⁾ " " " " 79. " " 21 " " "
⁶⁾ Zie hoofd 1 van dit rapport.
⁷⁾ Zie hoofd 2.
⁸⁾ Notulen van deputaten, d.d. 14/15 Sept. 1910, art. 26; d.d. 28/29 Maart 1911, art. 17. Brief aan deputaten, d.d. 20 December 1910.
⁹⁾ Zie hoofd. 11.
¹⁰⁾ Zie hoofd. 10.
¹¹⁾ Zie hoofd. 12.
¹²⁾ Zie hoofd. 19.

- vergaderingen als daar bedoeld, worden ingesteld voor elk der zendingsterreinen, Soemba en Midden-Java.
- b. dat 't verband tusschen de vergaderingen op Soemba en die op Midden-Java aldus worde geregeld, dat:
- 1e. die vergaderingen geregeld correspondentie met elkaar houden, o. a. bestaande in het toezenden wederzijds van de verslagen hunner vergaderingen en het vragen van elkanders advies in zaken van bijzonder belang;
 - 2e. die vergaderingen op beide terreinen naar elkander afgevaardigden zenden, met dien verstande, dat het eene jaar één afgevaardigde gezonden wordt door de (alg.) verg. op Soemba naar de vergaderingen op Midden-Java, en het volgend jaar omgekeerd één afgevaardigde der (alg.) vergadering op Midden-Java naar Soemba;
- c. dat ter bestrijding van de onkosten dier afvaardiging jaarlijks de helft van de onkosten, tot een maximum van f 75.— uit de Generale Kas beschikbaar worde gesteld";¹⁾
- B. dat ds. WIELINGA van Soemba ook een wijziging van enkele andere artikelen wenschelijk acht:
- 1o. dat in art. 2 en 8 plaats en post veranderen in terrein;
 - 2o. dat art. 11 zoo verandere, dat men ook op Soemba een eigen opleidings-school kan krijgen; en
 - 3o. art. 16 moet z. i. gewijzigd, omdat men op Java en Soemba bij de Inl. gemeenten „'t Maleisch als spreektaal gebruikt"; men moet dus de zaak ook regelen voor de Maleische diensten op Java en Soemba; hij stelt dies voor, dit zoo te lezen: „welke Maleische Bijbelvertalingen en leerboeken gebruikt moeten worden, worde, na gehoord te hebben de kerken van Europeanen op Java, door de afzonderlijke vergadering van de dienaren des Woords op Soemba beoordeeld en aan de goedkeuring der Generale Synode onderworpen".²⁾ Uwe deputaten zijn van oordeel:
- 1e. dat de Synode wel besluiten moet tot het houden van „Afzonderlijke Vergaderingen", in maniere als wordt voorgesteld; en dat daarom ook art. 15 van de Zendingsorde worde gewijzigd; doch
 - 2e. dat zij thans in 't algemeen niet tot andere wijzigingen in de Zendingsorde besluite, maar aan de nieuw te benoemen deputaten opdrage het punt van de wijziging of revisie der Zendingsorde onder de oogen te zien en zoo noodig bij de e. k. Generale Synode daarover concept-voorstellen in te dienen.
10. Zij beslisse over den fin. steun aan ds. L. ADRIAANSE³⁾.
 11. Zij beslisse over subsidie ten behoeve van het Petronella-hospitaal van de Kerk van Amsterdam⁴⁾.
 12. Zij beslisse over de „tijdelijke ruiling" en „duurzame overplaatsing" van missionaire-predikanten op Java⁵⁾.
 13. Zij beslisse over „Art. 123"⁶⁾.
 14. Zij beslisse over de verdere ontwikkeling van de Keuchenius-school⁷⁾.
 15. Zij beslisse omtrent het instrueeren van de te benoemen quaeSTOREN en het uitschrijven — indien onverhoopt noodig — van extra-collecten.
 16. Zij beslisse over het medewerken voor eene zendingstentoonstelling⁸⁾.
 17. Zij beslisse omtrent het regelen van de „loopende zaken der Zending" tot dat de nieuw te benoemen deputaten hebben vergaderd.

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending;

Ds. H. DIJKSTRA, h. t. Voorz.
Dr J. HANIA, h. t. Secret.

¹⁾ Brief aan deputaten, d.d. 17 April 1911.

²⁾ Brief van ds. WIELINGA, d.d. 9 Febr. 1910.

³⁾ Notulen van deputaten, 14/15 Sept. 1910, d.d. 20 en 28/29 Maart 1911, art. 4i. Daaruit blijkt, dat ds. ADRIAANSE in 1910 Schoolopziener is geworden, dat toen door deputaten aan de kerk van Utrecht is geschreven of br. ADRIAANSE de f 1000.— subsidie per jaar nu ook nog uit de Gener. Kas moest ontvangen. Geantwoord is dat br. ADRIAANSE, na correspondentie met hem over dit punt, beloofd had te zullen restitueeren aan de Gener. Kas wat hij van zijn gelden die hij als Schoolopziener ontving, overhield.

⁴⁾ Vgl. hoofd 4.

⁵⁾ Zie Bijlage III.

⁶⁾ Zie hoofd 22.

⁷⁾ Zie hoofd 15 en Bijlage IV.

⁸⁾ Zie hoofd 17.

BIJLAGE I.

(Zie hoofd 19 van het rapport)

„Rapport van de visitatie der
Zendings posten.”„Aan de Generale Deputatie voor de Zending der Gerefor-
meerde Kerken van Nederland.”Adres: Den Weleerw. Zeer Gel. Heer den Heer Dr. J. HANIA
te Steenwijk.*Weleerw. Heeren en Broeders,*

De algemeene vergadering van zendingsarbeiders in dienst der Gereformeerde Kerken van Nederland, op Midden-Java, heeft in hare vergadering van den 5en April ll. gehoord de rapporten van de visitatie der zendingsposten op Midden-Java en Soemba, gelijk die volgens Synode-besluit was gehouden door gedeputeerden van de afzonderlijke vergadering van dienaren des Woords.

De door de afzonderlijke vergadering benoemde visitatoren waren Ds. D. BAKKER met diens secundus Ds. K. VAN DIJK, en Ds. L. NETELENBOS met Ds. H. PH. INGWERSEN als secundus. Voor Soemba was als visitator aangewezen Ds. D. BAKKER, en als diens secundus Ds. L. NETELENBOS.

Het werk is in zijn geheel verricht door de brs. BAKKER en NETELENBOS, behalve dat voor Wonosobo Ds. BAKKER geassisteerd werd door Ds. INGWERSEN, voor de visitatie van Djogja Ds. NETELENBOS door Ds. VAN DIJK.

Van elke visitatie werd een afzonderlijk rapport ingediend, bevattende een min of meer uitvoerig antwoord op elk der vragen, vervat in art. 7 van de door de Synode van Amsterdam in 1908 vastgestelde regeling. Van elk dier rapporten is een afschrift aan de betrokken zendende Kerk gezonden.

Onze vergadering heeft bij dezen de eer aan Uw College aan te bieden een beknopt en tevens zoo volledig mogelijk overzicht van hetgeen in de verschillende rapporten werd geconstateerd en meegedeeld.

In dit overzicht sluiten wij ons wat aangaat de volgorde der besproken vragen geheel aan bij gemelde regeling, met dien verstande, dat de vragen telkens afzonderlijk beantwoord worden voor Midden-Java en Soemba. Wat van Midden-Java gezegd wordt, geldt van al de posten op dit terrein, behalve indien de post, waarvan sprake is, met name is aangeduid. Evenzoo worden de verschillende posten op Soemba zooveel mogelijk bij elkaar genomen.

Vóór elk antwoord wordt de vraag, waarop het betrekking heeft, aangeduid door het cijfer, dat in gemelde regeling daarbij staat. Voorzover de strekking der vraag uit het antwoord niet duidelijk mocht zijn, zijn we zoo vrij naar die regeling te verwijzen (cf. Acta Amsterdam 1908, Art. 77.)

Vr. 1. Overal op Midden-Java waren bij de visitatie de boeken ter tafel, n.l. lijsten van de lidmaten der gemeenten, van de gesloten huwelijken etc.; en kasboeken met verantwoording van ontvangst en uitgaaf voor de zending. In Djogjakarta en Poerbolinggo bestond tot dusverre de gewoonte de namen der lidmaten etc. aan te teekenen alleen in voor elke gemeente afzonderlijk aangelegde lijsten. Visitatoren gaven den raad, daarnevens ook één lidmatenboek aan te leggen voor het geheele terrein.

Van de inlandsche kerken te Temon en Poerworedjo waren bij de visitatie ook ter tafel, behalve de lidmatenboeken en kasboeken, de notulenboeken der kerke-
raadsvergaderingen

Op Soemba waren de noodige boeken aanwezig; in Kambaniroe echter alleen in zooverre als het mogelijk geweest was na den grooten brand in 1905 opnieuw de registers van gedoopten, belijdende lidmaten enz. samen te stellen. Te Melolo werd het lidmatenboek bijgehouden door den helper. Hier bestond ook een notulenboek van de gehouden „kerkeraadsvergaderingen”, en een boek waarin geregeld aantekening werd gehouden van het aantal kerkgangsters.

2. Op M-J. wordt bijna overal elken Zondag tweemaal het Woord bediend, althans in zooverre als dat ook door de helpers geschieden kan. In Poerworedjo wordt de middagdienst gehouden in het Maleisch, ten dienste vooral van het betrekkelijk groot aantal Chineesche Christenen. In Poerbolinggo en Wonosobo wordt de namiddag-bijeenkomst gewoonlijk gewijd aan eene samenspreking met de Christenen over en naar aanleiding van het gehoorde in de morgengodsdienst-oefening. Zoowel in Poerworedjo als in Djogjakarta wordt des avonds op elken rustdag het Woord bediend in het Hollandsch voor Europeesche (en enkele Javaansche) Christenen.

In geen enkele gemeente wordt in de gewone samenkomsten de Catechismus verklaard. Ds. INGWERSEN houdt in de week eene lidmaten-catechisatie, waarin aan de hand van Catechismus en Kort Begrip de Gereformeerde geloofsleer wordt onderwezen. Ds. VAN DIJK gaf aan zijne helpers eene serie preekenschetsen, aansluitend aan het onderwijs van den Catechismus. Dr. ESSER bespreekt telkens voor het avondmaal met de gemeente het avondmaalsformulier.

Op Soemba wordt des Zondags slechts ééne gemeentelijke samenkomst gehouden des morgens. De middagdiensten, af en toe ingesteld, hielden geen stand wegens gebrek aan deelname. Te Melolo is des namiddags eene samenkomst, waar aan eenige jonge menschen onderwijs uit Gods Woord gegeven wordt; op Kambaniroe en Pajéti wordt voor kinderen zondagschool gehouden.

3. Op de vraag of de prediking geschiedt naar de behoefte der hoorders werd overal geantwoord met eenig voorbehoud: „zooveel mogelijk”. Ongetwijfeld hebben de hoorders iets meer of iets anders noodig dan men geven kan. Bij de dienaren des Woords is het taalbezwaar, en het bezwaar voortspruitende uit de geheel andere verhoudingen waarin men is opgegroeid, nooit geheel te overwinnen. De helpers kunnen door hunne kennis van taal en volk hetgeen ontbreekt aan hunne vorming en ontwikkeling, of ook aan een goed inzicht in de waarheid, en in de nooden van het zondaarshart, niet altijd vergoeden. Aan de andere zijde stelt het geringe peil der ontwikkeling van menigen hoorder zulke zware eischen, dat het schier onmogelijk schijnt, daaraan tegemoet te komen. Er wordt zeker naar gestreefd de prediking voor allen verstaanbaar te maken. Niet alleen leggen allen zich toe op de beoefening der landstaal, maar ook in de manier van voorstelling tracht men zooveel mogelijk zich te schikken naar zijne hoorders. Het verst gaat in dit opzicht wel ds. INGWERSEN, die bij de uitlegging der Schrift den kansel verlaat, zich midden tusschen zijne hoorders stelt, en dan zijne rede telkens afbreekt om aan dezen of genen vragen te doen, en op die wijze de aandacht levendig te houden, en te onderzoeken in hoeverre het gesprokene wordt begrepen.

Ook op Soemba wordt het een moeilijk streven geacht, om te komen tot eene prediking, die allen verstaan. Een eigenaardig bezwaar is daar het verschil in taal. De prediking geschiedt in het Maleisch, dat door de voorgangers het gemakkelijkst gesproken wordt. Maar voor een deel der toehoorders te Melolo en te Kambaniroe moet dat Maleisch nog weer in het Savoeneesch worden overgezet. Iets wat niet alleen de eenheid der samenkomst breekt, maar ook den vertaler gelegenheid biedt om, opzettelijk of niet, iets anders te zeggen, dan de prediker bedoelde.

4. Overal, zoowel op Midden-Java als op Soemba, worden in de samenkomsten de wet en XII artt. gelezen. Waar slechts één dienst gehouden wordt, geschiedt dit bij afwisseling om den anderen Zondag: één Zondag wordt de wet, den anderen de XII artt. gelezen.

5. Op Midden-Java houdt zich, behalve de predikant van Djogja, die dit in den regel wel doet, niemand aan het gebruik van de Javaansche vertaling der formulieren, die in gebruik zijn bij de Gereformeerde Kerken in Nederland, met name wat betreft de meest gebruikte formulieren voor doop en avondmaal. Bij niemand bestaat tegen die formulieren principieel bezwaar. Maar de praktische bezwaren schijnen hier overwegend geacht te worden. Het voornaamste bezwaar is niet de moeilijkheid van den stijl der formulieren, die bij de vertaling geenszins overwonnen kon worden, maar vooral de omvang. Als ter gelegenheid van eene avondmaalsbediening in een afgelegen desa ook een volwassene en een paar kinderen gedoopt moeten worden (iets wat niet slechts bij uitzondering voorkomt), dan neemt de voorlezing der formulieren uit het Gereformeerd Kerkboek veel te veel tijd in beslag, te meer aangezien het Javaansch veel omslachtiger in wijze van uitdrukking is dan het Nederlandsch, en het zooals vanzelf spreekt door een vreemdeling minder vlug gelezen wordt dan de moedertaal. In den regel bedient men zich om die reden bij den doop en bij het avondmaal dan ook maar van de kortere formulieren die het eerst te Poerworedjo in gebruik waren, en die in de gemeente reeds een zeker burgerrecht gekregen hebben.

Op Soemba wordt de Maleische vertaling van de formulieren uit het Gereformeerd kerkboek gebruikt; alleen in Kambaniroe wordt melding gemaakt van een „eigen formulier,” dat gebruikt wordt bij de toepassing der kerkelijke censuur.

6. Hieronder volgen voor iedere zendingspost de getallen der belijdende leden, en der gedoopten, welke nog niet tot het Heilig Avondmaal zijn toegelaten. De eersten worden aangeduid als lidmaten, de anderen als gedoopten. Het volledig aantal der lidmaten (belijdende en nog niet belijdende) is gelijk aan de som van het aantal „lidmaten” en dat der „gedoopten”.

In Djogjakarta	zijn 298 lidmaten	+ 260 gedoopten *)
" Poerworedjo	" 153 "	+ 128 "
" Keboemen	" 139 "	+ 122 "
" Poerbolinggo	" 122 "	+ 117 "
" Wonosobo	" 12 "	+ 15 "

Op Midden-Java 724 lidmaten + 642 gedoopten.

*) Waaronder tezamen 70 Europeanen.

Te Melolo c. a.	zijn 217 lidm.	+ 149 ged. *)
" Kambaniroe c. a.	" 90 "	+ 197 "
" Pajéti en Memboro	" 9 "	+ 16 " †)

Op Soemba dus 316 lidm. + 362 ged.

*) Onder deze laatste 12 volwassenen doopleden.

†) Voor Memboro 9 niet aangesloten Christenen.

De 9 niet aangesloten Christenen te Memboro worden mede door ds. WIELENGA geestelijk verzorgd.

7. Overal wordt de doop aan volwassenen bediend eerst na geruimen tijd van onderwijs en voorbereiding. Over 't algemeen werd het aantal der gedoopten in de laatste jaren niet opgegeven. Voor Djogja bedroeg dit aantal in het laatste jaar vóór de visitatie niet minder dan 40. Keboemen en Poerbolinggo spreken van een langzame toename, Poerworedjo van verblijdende uitbreiding. In Wonosobo werd tot dusverre nog slechts één volwassene op belijdenis tot het H. A. toegelaten.

Op Soemba worden personen, die den doop vragen, eerst geruimen tijd onderwezen (1 à 2 jaren). De rapporten bevatten geene cijfers waaruit de aanwas der gemeenten in de laatste jaren blijkt. Ds. COLENBRANDER en Ds. WIELENGA verklaarden nog geene volwassenen gedoopt te hebben.

8. Zoowel op Soemba als op Java geschiedt dit in den regel spoedig. Toch zijn er ook wel hier en daar ouders, die den doop hunner kinderen noodeloos uitstellen. Ook moet in buitengemeenten soms eenige weken gewacht worden op het bezoek van een predikant.

9. Op Midden-Java wordt het avondmaal in al de gemeenten vier maal per jaar bediend. Ook worden de Christenen vooraf bezocht, of in eene vergadering saamgeroepen, waar met hen over doel en beteekenis van het avondmaal wordt gesproken, en zooveel mogelijk bestaande ergernissen worden weggenomen. In Keboemen, waar niet minder dan zes gemeenten avondmaalsbediening moeten hebben, is het geen gebruik aan de bediening van het avondmaal eene proefpredikatie vooraf te laten gaan. In Poerbolinggo geschiedt zulks alleen in de hoofdgemeente. Op de overige plaatsen wordt vóór elk avondmaal eene proefpredikatie gehouden.

Op Soemba wordt het avondmaal gevierd te Melolo driemaal, te Kambaniroe viermaal in het jaar. De Christenen van Pajéti vierden het avondmaal mede te Kambaniroe. Te Memboro werd het avondmaal nog niet bediend. Ds. WIELENGA denkt er over, dit in het vervolg te doen. In Waingapoe heeft de bediening van het avondmaal door ds. DE BRUIJN niet zoo geregeld plaats. De mannen bevinden zich veeltijds op zee.

Huisbezoek voor ieder avondmaal is geen regel. Wel wordt zoowel te Melolo als te Kambaniroe voor ieder avondmaal proefpredikatie gehouden.

10. De tucht wordt getrouw geoefend. Te Melolo op Soemba is het aantal gecensureerden onregelmatig groot; sommigen staan reeds jaren onder censuur. Ds. COLENBRANDER meent, dat dit laatste een gevolg is van de lange vacature. De zoo noodige vermaning der zondaren bleef te veel achterwege.

11. Al de miss. predikanten op M.-J. hebben de gewoonte om bij t elating tot het H. A. en bij oefening der tucht te raadplegen, hetzij met hunne helpers, hetzij met de Christenen in wier bijzijn de doop-candidaten of jonge lidmaten onderzocht worden; of die tegenwoordig zijn bij de behandeling van tuchtgevallen. In Poerworedjo en Temon beslist de kerkeraad met den miss. predikant over toelating en censuur. In Poerbolinggo is dr. ESSER gewoon te raadplegen met de manslidmaten.

Op Soemba worden zulke gevallen door den predikant besproken met de helpers en de z. g. oudsten. Deze oudsten zijn juist zulke inlandsche Christenen, die door kennis en godzaligheid boven anderen staan. Hoewel niet in den kerkelijken weg geroepen tot het ambt, schijnen deze personen toch in zekeren zin als de wettige vertegenwoordigers der gemeente beschouwd te worden, en als behulpzels van den dienaar des Woords.

12. Zoowel op M.-J. als op Soemba wordt gearbeid onder hen, die verhinderd zijn den dienst des Woords en der Sacramenten bij te wonen.

13. In al de gemeenten wordt geregeld gecatechiseerd.

Op M.-J. is het gewone leerboek het Kort Begrip. Op het Friesche terrein is eene gemeente (Premboen), waar de catechisatie der volwassenen dienstbaar gemaakt wordt aan het onderwijs in de Bijb. gesch. Overigens wordt op de kinder-catechisaties overal Bijb. Gesch. verteld. Alleen te Djogja leeren de kinderen reeds het Kort Begrip. Te Poerbolinggo wordt voor de catechisaties, behalve van Kort Begrip, gebruik gemaakt van een Leiddraad bij het Bijbel-onderwijs (Toeroetan alit geheeten) en van eene korte Jav. Bijb. Geschiedenis.

Het aantal catechisanten bedraagt:

te Djogja 150, waaronder ruim 50 die zich voorbereiden voor het ontvangen van den H. Doop of de toelating tot het H. Avondmaal;

te Poerworedjo 25; een 7-tal bereiden zich voor tot het ontvangen van den H. Doop of de toelating tot het H. Avondmaal.

Voorts wordt te Poerworedjo door ds. INGWERSEN eene catechisatie gehouden voor kinderen van 12 jaar oud en daarboven; hun aantal wordt niet vermeld. Ook is in het aantal catechisanten voor Poerworedjo waarschijnlijk niet begrepen dat van de catechisanten in de buitengemeenten.

Keboemen met zijn bijgemeenten telt 127 catechisanten, waaronder een 15-tal dat toelating zoekt tot het H. Avondmaal.

Voor Poerbolinggo bedraagt 't aantal 54; 11 zijn in dooponderricht.

In Wonosobo zijn 6 volwassen catechisanten; voorts eenige kinderen; terwijl ook catechetisch onderwijs gegeven wordt aan de patienten in het ziekenhuis; 2 personen zoeken toelating tot het H. Avondmaal.

Op Soemba worden in al de gemeenten geregeld catechisaties gehouden. Naast het Kort Begrip wordt te Melolo voor het leerstellig onderwijs een boekje van WILKEN gebruikt. Bij het onderwijs in de Bijb. Gesch. wordt gebruik gemaakt van een Maleisch boekje van WESTER.

Voor Melolo bedraagt het aantal catechisanten 67, waaronder 25 die toelating zoeken tot het H. Avondmaal.

Te Kambaniroe telt de kindercatechisatie 20 leerlingen; het aantal volwassenen wordt niet vermeld. Er zijn een 5-tal heidenen, die zich voorbereiden voor 't ontvangen van den H. Doop.

Te Pajeti zijn 15 catechisanten, 2 die den doop begeeren.

14. Over 't algemeen bezoeken de kinderen der Christenen getrouw de Christ. school. Nergens wordt schoolgeld geheven, behalve op de Chineesche school te Poerworedjo, waar het schoolgeld ten hoogste één gulden per maand bedraagt. In Wonosobo betalen sommige kinderen een kleinigheid.

Op Soemba schijnt met name te Kambaniroe het schoolbezoek der Christenkinderen te wenschen over te laten. Nergens wordt schoolgeld geheven. Zulks zou voor velen een reden zijn, om hunne kinderen thuis te houden.

15. Op Midden-Java wordt overal aan behoeftige leden der gemeente barmhartigheid bewezen. Op Soemba komt dit zeer zelden voor. Behoeftige gemeenteleden zijn daar hooge uitzonderingen.

16. Op al de posten van Midden-Java werd den visitatoren verzekerd, dat op offervaardigheid bij de Christenen wordt aangedrongen. In de samenkomsten wordt gecollecteerd door het plaatsen van bussen; gewoonlijk voor kerk en armen afzonderlijk.

Te Poerworedjo in de hoofdgemeente, en op het Rotterdamsche terrein in de bijgemeenten zijn de collecten voor kerk en armen niet gescheiden.

De opbrengst der collecten bedraagt:

voor Djogja e.a. ± f 100.— per jaar, en f 400.— aan vaste (maandel.) bijdragen; te Poerworedjo e. a. in 1910 f 164 58½, plus aan vaste bijdragen f 30.— en aan extra giften f 185.—. Een collectebus geplaatst bij de polykliniek bracht in één jaar f 36.05 op.

In Keboemen e. a. werd in 1910 gecollecteerd f 105.33⁵ voor de Kerk en f 73.21⁵ voor de armen. In Glonggorg werd bovendien in hetzelfde jaar gecollecteerd f 34.77⁵ voor de kerk en f 22.04⁵ voor de armen.

Poerbolinggo collecteerde in de hoofdgemeente in 1910 f 25.89 voor de kerk en f 32.01 voor de armen. In de bijgemeenten voor kerk en armen samen f 21.21.

Te Wonosobo werd in 't laatste jaar voor de kerk gecollecteerd f 22.56; voor de diaconie is een fondsje bijeen van f 69.—.

De zalige kunst van het geven wordt ook op Soemba den Christenen geleerd. Alleen Pajeti schijnt daarop nog een uitzondering te maken. Daar er geene be-

hoeftigen zijn wordt de opbrengst der collecten uitsluitend voor de Kerk bestemd. De bedragen zijn:

voor Melolo f 108.—, voor Kambaniroe f 145.— en voor Memboro op West-Soemba ± f 12.— in één jaar.

17. In verscheidene gemeenten op M.-J. kan met blijdschap toename in kennis en geloof geconstateerd worden. Op het Friesche terrein zijn een paar gemeenten (Premboen en Groedjoegan) waar dit te wenschen overlaat. Ook op het Rotterdamsche terrein luidt in dit opzicht het getuigenis aangaande de bijgemeenten niet gunstig.

Op Soemba sprak men zich minder beslist uit over toename in geloof en kennis bij de Christenen. Te Kambaniroe was wel bij de jongeren duidelijk vooruitgang merkbaar; minder bij de ouderen.

18. Wat den wandel der Christenen betreft mag men op Midden-Java zich over 't algemeen grootelijks verblijden. Zeker, er zijn teleurstellende ervaringen; er is wel eens een schurftig schaap onder de kudde, en meer dan een is het goede spoor wel eens bijster; maar — het leven onzer Christenen steekt gunstig af bij dat der hen omringende wereld. Zij trachten heilig te leven en stellen zich ge-willig onder de tucht van Gods Woord. Overigens, al hebben zij met hun bijge-loof en met allerlei heidensche zeden gebroken; toch gebeurt het soms wel, dat er een Christen is, die een slametan (offerfeest) bijwoont, en dat een ander ge-zezing voor een zieke zoekt in een weg door 't animistisch bijgeloof voorge-schreven. Maar alles wijst er op, dat zulke verschijnselen verdwijnende zijn. Bij het jongere geslacht, en in eene gemeente als die te Djogja, waar een groot deel der Christenen beter onderwezen is, bespeurt men er nauwelijks iets meer van.

Op Soemba valt, wat den wandel der Christenen betreft, vooruitgang te con-stateeren, behalve voor Melolo bij eenige veraf wonende Christenen, die volgens het oordeel van den miss. pred. hoe langer hoe meer afwijken. Ook valt in Melolo veel te klagen over onzedelijkheid bij het jongere geslacht. De aanwezigheid van militairen had in dit opzicht een zeer ongunstigen invloed. Voorts bestaat zoowel te Kambaniroe als te Melolo nog de gewoonte, dat man en vrouw gaan samen wonen zonder voorafgaand wettig huwelijk. Niet minder dan de helft van de echt-paren in de gemeente leven op die wijze samen. Soms zijn man en vrouw, die zoo samenleven, beiden Christen, meestal slechts één hunner. Dikwijls is deze onwettige verbintenis nog al vast, en meermalen wordt ze door een wettig huwelijk gevolgd.

Van de Christenen mag overigens getuigd worden, dat ze hoe langer hoe meer de afgoden verlaten. Wel houden sommige bijgeloovigheden stand; maar ze ver-liezen terrein. Zoowel in Kambaniroe als Melolo werd in dat opzicht geklaagd over enkele Christenen, die ver van de zendingspost verwijderd wonen.

19. De samenkomsten worden op M.-J. goed bezocht door de Christenen. Hier en daar moest de opkomst in de namiddagsamenkomsten beter zijn. Ook komen de Christenen getrouw ter Catechisatie behalve in enkele bijgemeenten.

Op Soemba is het kerkbezoek minder geregeld. In Pajéti en Memboro komen de menschen echter trouw. Van de catechisatie's kon meer door allen geprofiteerd worden; vooral te Kambaniroe. Er zijn wel ijverige catechisanten, maar velen be-tonnen zich onverschillig. Ook is het altoos maar een klein deel der gemeenten, dat deel neemt aan de viering van het Heilig Avondmaal.

20. Onder de Mohamedanen op M.-J. wordt in hoofdzaak niet anders gearbeid dan door middel van de hulpdiensten. Bij de zieken-behandeling wordt steeds het evangelie gepredikt; aan de kinderen op school wordt uit den Bijbel verteld, her-stelde patienten en hunne familie's worden nog eens opgezocht, onderwijzers be-zoeken de ouders der schoolgaande kinderen. Ook wordt met Javaansche en Maleische Christelijke lectuur gecolporteed, vooral in Poerbolinggo. De missionaire dienaren van Poerbolinggo en Wonosobo hebben ook pogingen in 't werk gesteld, om rechtstreeks de bevolking met het evangelie te bereiken, door met behulp der dessahoofden bijeenkomsten in verschillende dessa's te organiseeren, en daar het evangelie te verkondigen.

Op Soemba wijdt de miss.-dienaar van Kambaniroe zich hoofdzakelijk aan de zorg voor zijne gemeente, die hem handen vol werk geeft. Voorts geeft hij een deel van zijn tijd aan ziekenbehandeling. Zijne helpers gaan meermalen op evangeli-satie uit. De miss.-dienaar van Melolo gevoelt zich nog al te zeer in zijne bewe-gingen belemmerd door het taalbezwaar. Om te evangeliseeren moet men goed Soendaneesch kennen of Soembaneesch. Voorts lieten voor Melolo de medicijnen van het Gouvernement lang op zich wachten, zoodat met ziekenbehandeling nog geen flink begin gemaakt kon worden. De miss.-dienaar van Pajéti wijdt zich bijna uitsluitend aan de taak om met de heidensche bevolking van het eiland aan-